CATONIS DISTICHA DE MORIBVS, CVM Scholijs Des. Eraſmi ROTERODAMI.

Eadem Græcè, à Maximo Planude è Latino verſa, hocq; ordine digeſta, *vt diſtichon Latinum continuò ſubſequatur Græcum.*

Reliqua ſequens pagina enumerabit.

LONDINI
Apud Thomam Marſh. 1577.
Cum Priuilegio.

UMI

Adiecta ſunt.

Apothegmata Græciæ ſapientum, interprete Eraſ. Roterodamo.

Eadem per Auſonium, cùm Eraſmi doctiſſima enarratione.

Mimi Publiani, ex eiuſdem Eraſmi reſtitutione cumq́ue ſcholijs eiuſdem.

Chriſtiani hominis inſtitutum, ab eodem Eraſm. docto carmine conſcriptum.

Iſocratis ad Demonicum Oratio parænetica longè ad iuuentutis mores ritè formandos vtiliſſima.

Omnia ſumma cura diligentiaq́ue excuſa.

ERAS. ROT. M. IOANNI NEVIO HONDISCHOtano, Lilianorum apud inclytum Louanium Gymnaſiarchæ. S.

DISTICHA moralia, vulgò Catonis inſcripta titulo, Neui Theologorum decus, primum diligenter à mēdis repurgauimus, collata Planudis interpretatione: tametſi Græculus ille Romani carminis ſententiam ſæpenumero non aſſequatur. Addidimus & ſcholia, perbreuia quidem illa, ſed aliquanto commodiora, ni fallor ijs commentarijs, quibus duo quidam opuſculum hoc contaminauerant: quorum alter inſulſiſſimè rhetoricatur, homo ipſa infātior infantia: alter ineptiſſimè philoſophatur: vterque οὐδὲν πρὸς ἔπος loquitur. Porrò cuius auctoris ſit hoc opus, & vtrum vnius an plurimum, non admodum referre puto. Catonis ob id tātum arbritor dici, quòd ſententias habeat Catone dignas. Adiecimus his Mimos Publianos, falsò inſcriptos Senecæ prouerbia: atque his quoque caſtigatis (offendimus enim deprauatiſſimos) adſcripſimus breuiſſima ſcholia, reiectis ijs, quæ perperam erant admixta ex aliorum libris, tum appoſitis aliquot ex Auli Gellij Noctibus, & Senecæ cōtrouerſijs. Sed interim clamabit vitilitigator aliquis, Hui Theologum in tam friuolis verſari nugis? Primùm ego nihil faſtidiendum duco quantumuis humile, quod ad bonas pertinet literas, nedum hoſce verſus tanta Romani ſermonis mundicie, tanquam ad bonos mores conducibiles. Quanquàm cur me pudeat in hoc genere paucula horas collocare, in quo non pauci ſcriptores græci, non

mediocri cum laude ſunt verſati? Nam extant & hodie Theognidis ſententiæ, Phocylidis & Pythagoræ præcepta, non abs re, aurea dicta.
Deniqne ſi mihi indecorum eſſe volunt, emendaſſe hæc tam humilia & explanaſſe, multo fœdius erit, eadem & deprauata fuiſſe, & (quod ex ipſorum liquet commentarijs) iſta tã puerilia non intellecta fuiſſe ab ijs viris, qui ſe nihil neſcire putant. Nã Publij Mimos quis contemnat, quos Aul. Gellius lepidiſſimos, Seneca diſertiſſimos vocat, cuiuſque ſententias (vt idem teſtatur) non piguit ſummos etiam rhetores æmulari? Adiecimus & ſeptem Sapientum celebria dicta, & hominis Chriſtiani inſtitutum, quod nos carmine dilucido magis, quàm elaborato ſumus interpretati, conſcriptum antea ſermone Brytannico à Ioanne Coleto, quo viro non alium habet, mea quidem ſententia, florentiſſimum Anglorum imperium, vel magis pium, vel qui Chriſtum veriùs ſapiat. Hoc quicquid eſt laboris, tibi nuncupandũ duximus, mi Neui ornatiſſime: ſimul vt habeas, quod tuis prælegi cures alumnis, quos nulla neque literarũ, neque morum barbarie ſinis infici: ſimul vt hoc qualecunque monumentum non ſinat noſtram neceſſitudinem intermori. Nõ me clam eſt, quàm ſit hoc pluſquam leuidenſe munuſculũ impar magnitudini tuæ, qui cum eruditione rara, tum moribus non minus integris quàm feſtiuis, & ornas ornatiſſimum Theologorum ordinem, & illuſtriſſimam Louanienſium ſcholam illuſtras. Verum confidebam fore, vt optimo viro libellum quantumuis puſillum ipſa commendaret vtilitas. Bene vale. Louanij. Anno. M.D.XIII. Cal Auguſti.

LIBELLVS ELEgantiſsimus, qui inſcribitur Cato, de præceptis vitæ communis, Eraſ. Rot. caſtigatore, & interprete.

PRÆFATIO CVM BREuiſsimis præceptis.

CVm animaduerterē quàm plurimos homines grauiter errare in via morū, ſuccurrendum, & conſulendum eorum opinioni fore exiſtimaui, maximè, vt glorioſè viuerent, & honorem contingerent. Nunc te fili chariſſimè docebo, quo pacto mores animi tui componas. Igitur præcepta mea ita legas, vt intelligas. Legere enim, & nō intelligere, negligere eſt.

ΚΑΤΩΝΟΣ ΡΩΜΑΙΟΥ ΓΝΩΜΑΙ παραινετικαὶ δίστιχοι, ἃς μετήνεγκεν ἐκ τῆς λατίνων φωνῆς εἰς τὴν ἑλλάδα διάλεκτον Μάξιμος ὁ Πλανούδης.

Ἀναπωλήσας ἐγὼ κατὰ νοῦν ὡς πλεῖστοι δὴ τῶν ἀνθρώπων, τῆς τῶν ἠθῶν ὁδοῦ παρατρέπονται, συλληπτέον τε εἶναι, καὶ γνώμην συνηκτέον ᾠήθην δεῖν ταῖς σφῶν ὑπολήψεσιν, ἵν᾽ ὅτι μάλιστα σὺν εὐδοξίᾳ τε βιώσαιεν, καὶ τιμῆς ἐπιτύχοιεν. Δεῦρο τοίνυν σε φίλτατε υἱὲ διδάξω, τρόπον τινὰ τὰ τοῦ σοῦ νοὸς ἤθη κοσμήσεις. Οὕτω δ᾽ αἰὲν ἀναλέγου τάσδε τὰς ἐμὰς ἐντολάς, ὥστε καὶ

νιέναι ἀιτῶν. τὸ γὰρ τοι ἀναγινώσκειν καὶ μὴ γινώσκειν, καταγινώσκειν ἐστιν.

Itaque Deo ſupplica. Parentes ama.

καὶ λιτάζου θεῷ λάτρευε. γονέας ἀγάπα.

Prima pietas eſt in Deum. Proxima in parentes.

Cognatos cole. τοὺς προσήκοντας τίμα.

Tertia in reliquos cognatos. Supplicamus Deo ſacrificijs. Amamus parentes, dũ obſeruamus et obſequimur. Colimus cognatos officiis & cõſuetudine vitæ.

Magiſtrum metue. τὸν καθηγητὴν δέδιθι.

Olim dabatur ingenuis pueris pædagogus, quẽ vererentur. Hunc magiſtrũ vocat. Et animaduerte verborũ proprietatẽ: Deo ſupplicandum eſt, Parentes amandi, Cognati colendi, Magiſter metuẽdus: quippe ſeruus plerunque iuxta veterum conſuetudinem.

Datum ſerua. τὸ πιστευθέν σοι τήρει..

Quod tuæ creditũ eſt fidei, id ſerua ueluti depoſitũ.

Foro te para.

Σαυτὸν τῷ βουλευτηρίῳ δεξιὸν πάρεχε:

Id eſt, his artibus te exerceas, vt poſſis in foro verſari, hoc eſt, in cauſis agẽdis. Nã hic erat olim primus gradus ad honores ſummos. Legi in quibuſdam vetuſtiſſimis codicibus (Foro pare) id eſt, accõmoda te rebus præſentibus: quemadmodum dicimus. Vti foro, Cũ hoc interpretamento conſentit Græcus Planudes, neque dubium eſt, quin hæc ſit germana lectio.

Cum bonis ambula.

Ἀγαθοῖς ὁμίλει.

Cum optimis habeto cõſuetudinem. Nã primùm talem te iudicabunt, cum qualibus conſpexerint te cõſuetudinẽ agere: deinde bonorũ cõuictu reddêris melior.

Ad conſilium ne acceſſeris, antequã voceris.
μὴ πρότερον εἰς βουλὴν παρέλθῃς πρὶν ἂν κληθῇς
Ne ingeras teipſum alienis negotijs, ſed accerſitus accedas.

Mundus eſto. καθάριος ἴσθι.
Id eſt neq; ſordid⁹, neq; luxurios⁹, ſed elegãti mũdicie.

Saluta libenter. ἀσμένως ἀσπάζου.
Conſiliat enim ea comitas & affabilitas multorum beneuolentiam, & alit partam.

Maiori cede. τῷ μείζονι ὑπεξίστασο.
Id eſt, noli certare cum potentioribus.

Minori parce.
Id eſt, noli ſæuire in eos qui ſunt inferiores, ſed illis concede nonnihil.

Rem tuam cuſtodi. τὰ ὑπάρχοντα φρούρει.
Ne profundas temere facultates tuas, ne vel turpiter egeas, vel turpius rem pares.

Verecundiam ſerua. τὴν αἰδῶ φύλαττε.
Id eſt ſerua te incõtaminatũ ac purum ab inquinamentis libidinum. Caſtum enim verecundũ dicitur. eſt autem ætatis flos his periculis obnoxius.

Diligentiam adhibe. τῇ ἀκριβείᾳ πρόσεχε.
Senſus requirit. τὴν ἀκρίβειαν. *Nũc reddit hũc ſẽſum. Sis attẽtus diligẽtiæ. Cura in omni re plurimũ valet. Negligentia ſemper comitẽ habet infælicitatẽ*

Libros lege. Τοὺς βίβλους διέρχου.

Nam ex his cito diſcitur, quod longo vitæ vſu vix aſſequi queas.

Quos legeris memento.

Τῶν ἀνεγνωσμένων μέμνησο.

Nam quidam onerant ſe lectione, alia ſuper alia ingerentes, neque quicquam inſculpunt memoriæ.

Familiam cura. Τῆς οἰκίας ἐπιμελοῦ.

Domeſtica negotia tibi curanda ſunt, non aliena.

Blandus eſto. Ἤπιος ἔσο.

Id eſt, comis in congreſſu.

Iraſci abs re noli. Μὴ ὀργίζου ἀναντίως

Ne ſis moroſus. Nam omnino non commoueri, ſtipitis eſt potius, quàm hominis.

Neminem irriſeris.

Eſt enim argumentum arrogantis ſtultitiæ. Vel,

Miſerum ne irriſeris.

Δυσπραγοῦντα μὴ χλευάσῃς.

Sic enim quidam codices habent hoc, eſt, Animi vitia rideri merentur: calamitas miſericordiam meretur potius quam naſum.

Mutuum dato. Cui des videto.

Δάνειον παρέχε. Σκόπει δ' οὖν τίνι παρέχεις.

Eſt quidem aliquando danda pecunia mutuo, ſed non quibuſlibet, ſed reddituris bona fide, ſed dignis officio denique ijs, quibus non graueris & dono dare.

Iudicio adeſto. εἰς δίκην προσκληθεὶς πάριθι.

Adſunt aduocati: & id olim erat officium præcipuũ in amicos, adeſſe in iudicijs.

Conuiuare raro. Σπανιάκις συμποσίαζε.

Sæpius vocare ad conuiuium, exhaurit ſubſtantiam: ſæpius ire ad conuiuium, ſordidũ eſt. At rarius vtrũque facere, humanitatis eſt.

Quod ſatis eſt, dormi. Τὸ ἀποχρῶν καθεῦδε.

Hoc eſt, non ad voluptatem, ſed neceſſitatem naturæ.

Iuſiurandum ſerua. Ὅρκον τήρει.

Non eſt temerè iurandum: quod autem iurâris, præſtandum eſt, niſi ſcelus ſit, quod iurâris.

Vino te tempera. Οἴνῳ σεαυτὸν κεράννυε.

Eſto moderatus in vino: vel, Abſtine à vino. Nam adoleſcenti dare vinum, eſt oleum igni addere.

Pugna pro patria. Μάχου ὑπὲρ πατρίδος.

Pugnandum eſt non pro quauis re, ſed pro defenſione patriæ Nam Carum more, mercede pugnare, turpiſſimum eſt et pluſquam gladiatorium.

Nil temere credideris.

Μηδὲν προπετέστερον πίστευε.

Id eſt, ne facilis ſis ad credenda quæuis quæ dicuntur.

Tu te conſule.

A teipſo pete conſilium, qui te tuaq; optimè noſti. Aut.

Tuto conſulè. Ἀσφαλῶς βούλευε.

Id eſt, caue à cõſilijs periculoſis, tuta conſilia ſequere. Nam duplex eſt lectio.

Meretricem fuge. Literas diſce.

Ἑταίρας φεῦγε. Γράμματα μελετᾶν θέλε.

Ætas enim prima ſtudio literarum optimè coërcetur à ſcortis.

Nil mentiri debes. Μὴ ψεύδεσθαι βούλου.

Tur-

Turpe in puero ingenuo omne mendacium. Planudes legit Velis, pro debes, & magis arridet.

Bonis benefacito. Τοὺς ἀγαθοὺς ἀγαθὸν ποίει.

Beneficia nō ſunt cōferēda niſi in bonos, alioqui pereūt.

Maledicus ne eſto. Κακολογίας ἀφίσασο.

Id eſt, à conuitijs tempera, neq; carpas vitam alicuius.

Exiſtimatione retine. Τὴν ὑπόνοιαν ἔπεχε.

Bonam famam tuere, ne perdas: perit enim facilè, at non facilè ſarcietur.

Aequum Iudica. Τὰ δίκαια κρίνε.

Id eſt, non ad lucrū aut gratiā, ſed ad regulā æquitatis

Parentes patientia vince.

Τοὺς τεκόντας ὑπομονῇ νίκα.

Ferendi ſunt parentes etiam iniquiores.

Beneficij accepti memor eſto.

εὐποιίας ἧς ἔτυχες, μνημονεύειν.

Nā dati pulchrū eſt obliuiſci. accepti meminiſſe decet

Ad prætorium ſtato.

Τῷ πραιτωρίῳ ἐμφιλοχώρει.

Multa enim diſcuntur in agendis cauſis.

Conſultus eſto. Σύμβουλος ἴσθι

Id eſt, calleas ſcientiam & morem iuris, vt poſſis amicis opitulari.

Vtere virtute. Ἀρετῇ χρῶ.

Non viribus neque dolo.

Iracundiam tempera. Τὴν ὀργιλότητα κίρνα.

Antè monuit non eſſe iraſcendum ſine cauſa. Nunc admonet iuſtam etiam iram moderandam eſſe.

Trocho lude. Aleas fuge.

Σφαι

σφαίρας ἄθυρε, κύβων μὰ πέχου.

Trochus conuenit pueris. Alea infamis erat & apud gẽtiles, nunc principum Chriſtianorum luſus eſt: imò quorundam etiam ſacerdotum deliciæ.

Nihil ex arbritio virium feceris.

Μηδὲν τῇ τῆς ἰσχύος κρίσει διαπράξῃ.

Tyrannicum enim eſt, reſpicere quantum poſſis, non quantum liceat.

Minorem te non contempſeris.

Τὸν ἐλάττω μὴ ἀποσκυβαλίσῃς.

Ne faſtidias inferiorem te, quod eſt elati, non cordati

Aliena concupiſcere noli. Coniugem ama.

Ἀλλοτρίων μὴ ἐπιθύμει. Τὴν σύνοικον στέργε.

Eſto contentus tuis. Vt omnium fortunarum ſociam.

Liberos erudi. Τὰ φίλτατα παίδευε.

Filios caſtiga, & inſtitue.

Patere legem, quam ipſe tuleris.

Φέρε νόμον, ὃν αὐτὸς ἄλλοις ἐπέθηκας.

Quã cõditionẽ præſcribis alijs, eadẽ vtere ipſe in alios

Pauca in conuiuio loquere.

βραχέα ἐν συμποσίῳ λάλει.

Vt ſit alijs etiam loquendi locus.

Illud ſtude, quod iuſtum eſt. Ὁ δίκαιον ποίει.

Quod turpe factu eſt, id ne adfectes.

Amorem libenter ferto.

Ἀσπασίως φιλίαν φέρε.

Odium omnibus modis fugiendum eſt. Amor amplectendus: etiam ſi quis parum dignus eſt, qui redametur, tamen amari te patere.

DIS-

❡ DISTICHORVM DE MORIBVS. LIBER I.

Dei cultus præcipuus.

SI Deus eſt animus, nobis vt carmina dicunt:
Hic tibi præcipuè ſit pura mente colendus.

BIBΛION ΠΡΩΤΟΝ.

Εἰ ὁ θεὸς νόος ἐστὶ, ὡς τῶν λογίων πυθόμεσθα,
Καὶ καθαρῷ νοὶ τόνδε σέβου περιώσια πάντων.

Vulgus exiſtimabat Deum placari victimis pecudum, rebusq́ corporeis. Verùm cùm Deus ipſe ſit animus, hoc eſt, mens non corpus, & cõſentaneum eſt, ſimile gaudere ſimili, nimirum potiſſimùm colendus eſt puritate mentis. Quin & hodie vulgus Chriſtianorum, corporis quibuſdam caremonijs colit deum, cùm gratiſſimus cultus ſit animi pietas. Tales enim adoratores quærit pater, qui in ſpiritu adorent, cùm ipſe ſit ſpiritus. Nulla gratior pietas diuis, quàm ſi vitam illorum imiteris, hoc eſt, tolerantiam, manſuetudinem, caſtimoniam. Atqui hæc animi ſunt. Animus eſt Deus. Fac quantum potes à corpore te abducas, et ad illum quantum potes accedas, & gratiſſimum immolâris ſacrificium. (Pura mente) Nã vulgus totis manibus pedibusq́ ad ſacrũ accedebat. Tu mẽtem purga: huius ſordes Deum offendunt, qui videt ea, quæ ſunt in animo, non in corpore. (Si Deus.) Si, hic non dubitantis, eſt, ſed ratiocinantis. (Vt carmina)

mina.) Virgil. 6. Deum ſpiritum & mentem vocat. (Præcipuè.) Vt intelligas non damnari cultum corporalem, ſed hunc tamen, nempe animi eſſe Deo gratiſſimum.

Somnolentia vitanda. 2

Plus vigila ſemper, nec ſomno deditus eſto:
Nam diuturna quies vitijs alimenta miniſtrat.
Ἀγρύπνει τὸ πλέον, μὴ δ' ὕπνοις ἔκδοτος ἔσσω,
μακρὸν γὰρ τ' ἀνάπαυμα τροφὴν παθέεσσι χορηγεῖ

Senſus eſt, Cùm vita vigilia ſit, iuxta Plinium, cauendum eſt, ne maximam vitæ partem ſomno perdamus preſertim cum è ſomnolentia vitia multa naſcãtur, & corporis & animi.

Cohibenda lingua. 5

Virtutem primam eſſe puta, compeſcere linguã.
Proximus ille Deo, qui ſcit ratione tacere.
Πρωτίστην ἀρετὰν εἶμαι, τὰν γλῶσσαν ἐπισχεῖν.
Ἔγγυθι δ' ἐστὶ θεοῦ τὸν σὺν λογισμῷ εἰδότα σιγᾶν.

Prima, id eſt, ſũma maximaq; virtus eſt, moderari linguam, ne quid temere loquaris. Deus enim, qui ſapientiſſimus eſt, rarò loquitur, et non niſi neceſſaria, cùm nihil non videat, nihil non intelligat. Itaque proximus eſt Deo, qui ſapienter & animi iudicio nouit tacere.

Sibi ipſi conueniendum. 4

Sperne repugnando tibi tu contrarius eſſe,
Conueniet nulli, qui ſecum diſsidet ipſe.
Μὴ ἀντιμάχου σαυτοῦ, μὴ σαυτοῦ ἐναντίος εἴης.
Ὃς γὰρ ἑαυτοῦ μὴ συμφωνεῖ, τῷ ἑτέροισιν.

Qui ſecum ipſe pugnat, nec ſibi conſtat, huic cum

alijs

aliis cõuenire non poteſt. Hoc eſt, qui moribus eſt inæqualibus, neo vllo certo vitæ inſtituto, is non eſt aptus ad aliorum conſuetudinem.

Nemo temere culpandus. 5

Si vitam inſpicias hominum, ſi denique mores,
Cùm culpent alios, nemo ſine crimine viuit.
ἢν μερόπων ἐπίδῃς βίον, ἤδε καὶ ἤθεα πάντα,
οὐδὲν ἀναίτιον εἰσὶ, κἂν μέμφοιντό περ ἄλλους.

Mortales aliorũ notãt vitia, ſua nemo videt, cùm nullus vitiis careat, ſi quis propiùs vitã ac mores excutiat.

Vtilitas diuitijs anteponenda 6

Quę nocitura tenes, quãuis ſint chara, relinque,
Vtilitas opibus præponi tempore debet.
Εἰ βλαβερὸν κατέχεις τι, καὶ εἰ φίλον ἔπλετο, ῥίψον
Δεῖ γὰρ προκρίνειν τό γε σύμφερον ἔσθ᾽ ὅτε πλούτου

Aliquoties expedit in loco res charißimas abiicere, ſi periculũ adferãt, veluti gẽmas & aurũ, quò vita ſit in tuto: aut voluptates, quo valetudini cõſulam⁹.

Mores pro tempore mutandi. 7

Conſtans & lenis, vt res expoſtulat, eſto.
Temporibus mores ſapiens ſine crimine mutat.

Pro tẽpore licet alios atq; alios mores ſumere, vt modò grauis ſis, modò lenis, hoc eſt, placid⁹, ac remiſſus, pro re, proq; loco. Vide num legendũ ſit Leuis pro Lenis, quod magis reſpondet ad Cõſtans: vt ſit ſenſus, Aliquando perſiſtendũ in ſententia, aliquãdo mutãdũ conſilium pro tempore. Porrò verſus conſtabit, ſi legas, Cõſtans et leuis, vt res cunque expoſtulat, eſto, Neque dubitẽ affirmare hanc germanam eſſe lectionem

nem

nem: tametſi Planudes priorem ſequitur ſententiam, quippe qui verterit in hunc modum.

ἐμβριθὴς ἔσο καὶ πραὺς, ὥσγε τὰ πράγματ᾽ ἀπαιτεῖ

Id eſt, ſeuerus eſto ac placidus, prout res poſtulant.

πρὸς γὰρ τοὺς καιροὺς ὁ σόφος μεταβάλλετ᾽ ἀμέμ-
πτως.

Vxori non ſemper aſſentiendum. 8

Nil temerè vxori de ſeruis crede querenti.
Sæpe etenim mulier, quem coniunx diligit, odit.
μεμφομένης ἀλόχου δούλους προπετῶς μὴ ἀκούσῃς
πολλάκι γὰρ τὸν πόσις φιλέει, στυγέει παράκοιτις.

Iſtud vxoribus ferme peculiare eſt, vt maritos inſtigent in ſeruos. Vnde monet, ne temere fidem habeant huiuſmodi querelis.

Inſtandum correctioni amici. 9

Cumque mones aliquem, nec ſe velit ipſe moneri,
Si tibi ſit charus, noli deſiſtere cœptis.
εἰ σὺ παραινεῖς μὲν τινι, κεῖνος δ᾽ οὐκ ἐπακούει,
καὶ μιν ἂν ἐς τὰ μάλιστα φιλῇς, μὴ ἀφίστασο τ᾽ οὔργου

Non ſatis eſt leuiter admonere peccantem amicum, vrgendus eſt, inſiſtēdum, vt vel improbitate vincas, ſi quid erit, quod ad famam illius aut ſalutē pertineat.

Stulti verbis non vincuntur. 10

Contra verboſos noli contendere verbis,
Sermo datur cunctis, animi ſapientia paucis.
Μὴ ἀνθίστασο, μὴ δ᾽ ἐρίδαινε λάλοις ἀδολέσχαις.
ὅττι λόγος δέδοται πᾶσι, ξύνεσις δ᾽ ὀλιγίστοις.

Si cum cordatis agas, non eſt opus multis verbis. Si cum ſtulto, fruſtra contendis: propterea quòd ſtultitia

ver-

verboſiſſima ſit.

Amicus ſibi quiſq; primus. 11

Dilige ſic alios, vt ſis tibi charus amicus.
Sic bonus eſto bonis, ne te mala damna ſequãtur.
Ὡς ἑτέρους φίλει, ὡς καὶ σαυτῷ φίλτατος εἶναι.
Ὡς καλοῖς καλὸς ἴσθ᾽, ὡς μὴ βλαβερόν τι σοι ἥξειν

Sic amicis vtere, vt ipſi ſis proximus. Sic alijs bene fac, ne tibi ipſi noceas. In priore verſu eſt venuſta redditio ſimilium, in Dilige & Amicus: in ſecundo contrariorum, Bonis & Mala.

Rumores ſpargere vetitum. 12

Rumores fuge, ne incipias nouus auctor haberi.
Nam nulli tacuiſſe nocet, nocet eſſe locutum.
Θρύλλους φεῦγε, νέος μὴ μυθοπλάστης δόξῃς.
Οὐδένα μὲν σιγὴ, τὸ δ᾽ ἐναντίον ἤκαχε πολλούς.

Ne quid in vulgus ſparſeris: propterea quod rumor ſæpenumero in eius caput recidit, à quo profectus eſt. Si rumor nihil habet periculi, tamẽ nihil nocet ſiluiſſe. Si quid habet, nocet locutum eſſe.

Fides aliena non promittenda. 13

Rem tibi promiſſam, certò promittere noli.
Rara fides ideo eſt, quia multi multa loquuntur.
Στηῦρ τί σοὶ τὶς μὴ σὺ, τὸ δ᾽ αὖ ἑτέρῳ καθυπόσχῃ.
Ἡ πίστις σπανιὰ γὰρ πολλῶν πλεῖστα λεγόντων.

Noli certò promittere cuiquam, alieni promiſſi fiducia: Quod in te ſitum eſt, id præſtare potes: alienam fidem præſtare non potes. Et vulgus hominum ad pollicendum facilimum, in præſtando ſæpe fallit.

Iudex quiſq; ſui. 14

Cum te quis laudat, iudex tuus eſſe memento,
Plus alijs de te, quàm tu tibi credere noli.
Εὖ τέ τις αἰνείησε δικαστὴς ἴσθι σεαυτοῦ,
μὴ δ' ἑτέροις πείθου πλέον ἢ σαυτῷ περὶ σαυτοῦ.

Ne teipſum æſtimaueris aliorũ laudatione, ſed tua ipſius conſcientia. Teipſum interroga qualis ſis, & ſi animus tibi reſponderit te longè alium eſſe, quàm hic aut ille te facit, magis credere debes tibi ipſi, cui notior es, quàm alijs.

Beneficiorum ratio. 15

Officium alterius, multis narrare memento:
Atque alijs cùm tu benefeceris, ipſe ſileto.
Εὐποιΐην ἑτέροιο, διεξέρχου πολέεσιν,
Εὖ δὲ σὺ ποιήσας ἕτερον, σιγῇ τόδε κεῦθε.

Beneficij accepti meminiſſe oportet, obliuiſci dati. Qui dat beneficium, eius eſt diſſimulare ſe dediſſe, ne commemorando videatur opprobare. Eius qui accepit, eſt paſſim prædicare, ne videatur ingratus & immemor.

Senio bene geſta referenda. 16

Multorum cum facta ſenex & dicta recenſes,
Fac tibi ſuccurrant iuuenis quæ feceris ipse.
Ἔργα λόγους τε διηγήσῃ πολλῶν περὶ γῆρας,
τοιάδε γοῦν νέος ὢν ἔρδ': ὄφρα λέγῃς τὰ σὰ τήμως.

Senes, qui multa viderunt & audierunt, multorum dicta factaq; ſolent referre. Sed curandum eſt, vt ita nos geramus in iuuentute, vt in ſenectute ſuccurrat nobis non ſolum, quid alij rectè dixerint aut fecerint, verumetiam quid nos ipſi.

Suſpicionis labes. 17

Ne cures, ſi quis tacito ſermone loquatur:
Conſcius ipſe ſibi de ſe putat omnia dici.
Μὴ μελέτω σοι, εἴ τινι τὶς κρύφα κοινολογεῖται.
Πᾶς γὰρ ὑπαίτιος ὤν, αὑτοῦ περὶ πάνθ' ὑφορᾶται.

Cùm videris quoſdam inter ſe ſecretò colloqui, ne ſtatim ſuſpiceris eos malè de te loqui. Nam id ſignum eſt hominis malè ſibi conſcij.

In proſperis de aduerſis cogitandum. 18

Cùm fueris felix, quæ ſunt aduerſa caueto:
Non eodem curſu reſpondent vltima primis.
Εὖ πράττων σύ γε καὶ τ' ἀναντία πάντα φυλάσσου·
Οὐ γὰρ ἀεὶ τά γε λοίσθια τοῖς προτέροισι συνᾴδει.

In rebus ſecundis ne quid accidat aduerſi cauendũ eſt. Solet enim fortuna ſæpius verti in diuerſum, & lætis initijs addere triſtem exitum. Ergo cùm res ſecundæ ſunt maximè, tã maximè meditandũ eſt, quo pacto aduerſam fortunam feras: ne, ſi inexpectata venerit & improuiſum te oppreſſerit calamitas, ſuccumbas.

Mors alterius non ſperanda. 29

Cùm dubia & fragilis ſit nobis vita tributa,
In morte alterius ſpem tu tibi ponere noli.
Ἀμφιβόλου τε καὶ ἀδρανέος βίον ἄμμι δοθέντος,
Ἐν ἑτέρου θανάτῳ μὴ ἐλπίδα σήν ποτε θείης.

Legendum eſt hoc hæredipetis, & qui teſtamentis inhiant. Fit enim ſæpenumero, vt qui mortem alterius expectabat, prior ipſe moriatur, etiamſi iunior aut robuſtior fuerit. Nam ipſa hominis vita fragilis et incerta res eſt, & quouis caſu abrumpitur.

Animus in dono æſtimandus. 20

Exiguum munus cùm dat tibi pauper amicus:
Accipito placidè, plenè & laudare memento.
Εἴ σοι δῶρα πένης φίλος εὐτελῆ ἐγγυαλίξοι,
Δέχνυσό τ' ἀσπασίως κ'κείνῳ δὴ χάριν ἴχειν.

Munera ſunt æſtimanda non ſuo precio, ſed animo donantis. Ita legimus ſummos principes aquam manu caua hauſtam, & malum oblatum ſumma cum alacritate, perinde vt maximum munus accepiſſe. (Accipito placide) alacri vultu, vt oſtendas tibi gratum eſſe. Et plenè, id eſt, non malignè, ſed candidè, vt præ te feras pro exiguo munere te multum debere.

Paupertatis tolerantia. 21

Infantem nudum cum te Natura creârit,
Paupertatis onus patienter ferre memento.
Γυμνὸν ἐπεί σε φύσις βρέφος ἔπλασεν ὧταν,
Μνώσεο μοι πενίης κρατερῶ τᾶτα φόρτον ἀείρειν.

Cùm natura nudos produxerit, ſatis intelligere poſſumus, diuitias alienas eſſe neq; ſecundũ hominis naturã. Si membrũ perdis, eſt fortaſſe quod doleas: aliquid tui deceſſit. Sin opes auferuntur, aut non contingunt, noli valde cruciari. Siquidẽ in his, quæ verè ſunt hominis, nihilo plus habẽt reges, quàm tu pauper. Vis ſcire quid verè tuum ſit? cogita quid habueris, cùm naſcereris.

Mors non formidanda. 22

Ne timeas illam, quæ vitæ eſt vltima finis;
Qui mortem metuit, quod viuit perdit idipſum.
Μὴ τρομέειν θάνατον, βιοτῆς πέρας ὕστατον ὄντα·
Ὃς γὰρ τὸν δέδοικε, καὶ ὃ ζῇ πᾶν ἀποβάλλει.

Qui mortem timet, non ſolùm non effugit mortem, ſed inſuper hoc ipſum vitæ, quod datur, perdit: nam anxiè viuere, non eſt viuere.

Amicorum ingratitudo fugienda. 23

Si tibi pro meritis nemo reſpondet amicus,
Incuſare Deum noli, ſed te ipſe coërce.
Εἴ σοι μηδεὶς, εὖ τὶ παθὼν παρὰ σοῦ, χάριν ἴσχει,
Μὴ σύγε μέμφεό μοι θεὸν ἀλλὰ καὶ ἄγχε σεαυτόν.

Nihil eſt acerbius, quàm amicus ingratus. Quod tamen ſi acciderit, non eſt imputandum Deo, tanquã illius acciderit, culpa. Quin potius teipſum coërce, ne denuò benefacias ingratis. Quidam enim ſi benefacientibus fortuna non reſpondeat, ſuperos incuſant, dicentes eos non habere rationem rectè factorum, cum eius acciderit culpa, qui ſine delectu contulit beneficium.

Frugalitas. 24

Ne tibi quid deſit, quæſitis vtere parcè:
Vtq; quod eſt ſerues, ſemper tibi deeſſe putato.
Ὄφρα τι μὴ σπανίσῃς σέο χρήμασι φειδομένως χρῶ,
Ὄφρα τὰ ὄντα δὲ τηρῇς ἀεὶ σπανίζειν τὰ νόμιζε.

(Vtere parcè) id eſt modicè non profusè: (quæſitis) id eſt partis. Et vt ſerues quod habes, ſemper imaginare tibi deeſſe, vt ſemper aliquid addas. Sera autem (vt inquit Heſiodus) in fundo parſimonia eſt.

Promiſſio iterata moleſta. 25

Quod præſtare potes, ne bis promiſeris vlli:
Ne ſis ventoſus, dum vis vrbanus haberi.
Πὰρ ὅ δύνῃ τινὶ δοῦναι, μή ποτε δὶς καθυπόσχῃ.
Μὴ τὶ καλὸς δοκέειν ἐθέλων, ἀνεμώλιος εἴῃς.

Quod non poſſis efficere, ne ſemel quidem eſt promittendum, ne temere facias. Porrò quod præſtare poſſis, id iterum atq; iterum promittere iactãtia eſt, non humanitatis. Moleſta eſt verboſa promiſſio, moleſtior exprobratio.

Ars arte deludenda. 26

Qui ſimulat verbis, nec corde eſt fidus amicus:
Tu quoque fac ſimile: ſic ars deluditur arte.
Τὸν σαίνοντα λόγοις μὴ δ' ὄντα φίλον κραδίηθεν
Καὶ σὺ δρᾶσον ὅμοια: τέχνη γὰρ τέχνην παίζει.

Erga eum, qui fuco vtitur, tu item contrà vtere fuco & iuxta prouerbium, Cretiza contra Cretenſem. Satius eſt nonunquam retinere ſimulatum amicũ, quàm reddere apertum inimicum. Id enim fiet, ſi oſtenderis te ſentire fucum.

Blandiloquentia ſuſpecta. 27

Noli homines blandos nimium ſermone probare.
Fiſtula dulce canit, volucrem dum decipit auceps.
Μὴ σφόδρα μαλακοῖσι, βροτοὺς ἐπέεσσι μετέρχου,
ὅττι καὶ ἰξευτὴς ὄρνιν ἀπατῶν γλυκὺ μέλπει.

Semper ſuſpecta ſit tibi blandiloquentia. Nec æſtimes homines ex bonis dictis, ſed ex benefactis. Inſidiatur tibi quiſquis admodum blandus eſt. Memento ſic capi & illici aues, videlicet imitatione vocis. Et aſſẽtatione maxima pars hominum capitur, dum adulator ſeſe ad omnes affectus attemperat.

Liberi artibus inſtruendi. 28

Si tibi ſint nati, nec opes, tunc artibus illos
Inſtrue, quò poſſint inopem defendere vitam.

Εἰ σοὶ τέκνα πενητεύοντι πέλῃ τάδε τέχναις
Γυμνάζειν, βίον ὄφρα πένητα σχοῖεν ἀπῶσαι.

Artem, vt habet prouerbium, non ſolùm quæuis terra, ſed quæuis etiã alit fortuna. Vnde certiſſimũ viaticũ eſt ars: quæ quocũque terrarũ venias, defendit ab egeſtate. At nunc vulgus liberos ſuos diuitum aut principũ miniſterijs dedicat, vbi duo ſimul maxima diſcant mala, luxum & ocium. Porrò, quod hic præcipit pauperibus eſſe faciendum, id ego ſuaſerim diuitibus quoq;, vt liberos ſuos iubeant artem aliquam diſcere, vnde geminum cõmodum conſequantur. Primùm prima illa ætas artificio occupata, longe paucioribus inficietur vitijs: deinde, ſi fortuna abſtulerit opes, non erit cur vel mendicent, uel ad ſordidas aut fœdas artes adigantur, puta turpe miniſterium, aut militiam.

Res quomodo æſtimandæ. 29

Quod vile eſt, charum: quod charum, vile putato:
Sic tibi nec parcus, nec auarus habeberis vlli.
Εἰ τόγε τίμιον εὐτελὲς, ὡς δὲ καὶ ἔμπαλιν οἴει,
Οὔτ᾽ ἂν φειδωλὸς δόξῃς, οὔτ᾽ αὖ πλεονέκτης.

Quod uulgus magni facit, tu contẽne: quod vulgus negligit, tu magnifacito: ita fiet, vt nec tibi ſis parcus, audebis enim vti, quæ non magni facis. Neque cuiquã videaris auarus, cum nõ expetes auidè, neque ſeruabis attentè, quæ cupiunt illi. Vulgus plurimi facit diuitias, minime facit probitatem & eruditionem. Tu inuerte æſtimationẽ: res autem cuique tales ſunt, qualis eſt de his opinio. Vulgus lautam putat rem pauonem, aut rhõbum: tu contrà, vilem rem putato, & puta rem eſſe lau-

tiſſimam, ouum gallinæ recens, lactucam, pullum gallinaceum. Ita nec tibi videberis ſordidus, cùm habeas lauta tuo iudicio, nec aliorũ expetes lautitias, quæ tibi viles ſunt.

Culpata non facienda.

Quæ culpare ſoles, ea tu ne feceris ipſe:
Turpe eſt doctori cùm culpa redarguit ipſum.
Πᾶν ὅσυ μέμφεσθαι ἔθος ἴσχεις μήποτε ῥέξῃς,
παιδοτρίβῃσι γὰρ αἶσχος ἐλέγχεσθαι πύαιντας.

Turpe eſt cõmittere te, quod doces alios non eſſe cõmittendum. Vita turpis abrogat auctoritatem docenti.

Concedenda petenda. 31

Quod iuſtum eſt petito, vel quod videatur honeſtum,
Nam ſtultum eſt petere, quod poſsit iure negari.
Αἴτει ἀεὶ τὸ δίκαιον, ἢ τὸ δοκοῦν καλὸν εἶναι,
Ὡς ἀμαθὲς αἰτεῖν γὰρ, ὃ ἂν δίκαιον ἀπειπῇ.

Quod inhoneſtum eſt, à nemine petendum eſt, Nullus enim debet cuiquã in re turpi morem gerere. Aut ſic: Quod iniuſtum eſt, id eſt, quod non debetur, iure negari poteſt. Ergo non a quouis petas, ſed ab eo, cuius officium eſt præſtare quod petis: neque quiduis, ſed quod cum honeſtate coniunctum eſt. Nam id petitur aliquando & ab iis, qui non debent.

Nota ignotis non commutanda. 32

Ignotum tibi nolito præponere notis:
Cognita iudicio conſtant, incognita caſu.
Μὴ ποτ' ἄγνωτα προτιμότερον γνωστοῖο λογίσῃ.

Τὴν

Τὸν γὰρ γνωστὸν ἔγνως κρίνας, τὰ δ' ἀγνῶστα τυχηρά.

Ne facile commutes nota cum ignotis, puta amicū vel rem, vel vitæ genus. Notis enim cōmodius vteris, de quibꝰ iudicare potes, quæ ſi bona ſunt, rectius vteris, ſin mala, facilius tolerabis: quandoquidem iuxta Plautū: Nota mala, mala nō ſunt. Ignota verò cuiuſmodi futura ſint, incertū eſt. Fit autem ſæpenumero, vt quæ in expetendo putaris prima, in experiendo repudies.

Dies quiſq; ſupremus putandus. 33

Cùm dubia incertis verſetur vita periclis:
Pro lucro tibi pone diem quicunque laboras.

Planudes Græcus legit, In certis, vt ſint duæ dictiones, Sic enim vertit:

Τοῦ βίου ἀμφιβόλου φανεροῖς ἐπὶ πήμασιν ὄντος:
Πᾶς μοχθῶν πρὸς κέρδος, κέρδος ὅπερ ζῇς ἡγοῦ.

Cum igitur vita per ſe incerta verſetur in periculis incertis, vnumquenq; vitæ diem in lucro deputa: vnuſquiſque enim dies poterat eſſe vltimus, et incertū erat an tibi cōtingeret. Ergo in tot vitæ periculis quicunq; dies non eripitur, is in lucro eſt deputandus (Quicunq; laboras) id eſt, quicūq; ſolicitus es, et angeris huius vitæ malis. Tametſi, vt dixi, non ignoro Planudem ſecus expoſuiſſe. Sed non eſt ſententia, illum per omnia ſequi Nā mihi magis probatur, vt legamus. Incertis, vnica dictione, ad hūc modū. Cùm vita dubia verſetur, id eſt iactetur, (incertis periclis) id eſt, caſibus: nam pericula hoc minus à nobis vitari poſſunt, quòd incerta ſunt. vitaſti naufragium, non vitaſti ruinam: vitaſti bellum, incidis in latrones: vitaſti peſtem, morderis à vipera.

Miſſe

Mille periculis obnoxia eſt hominis vita, atque his quidem incertis, & ob id ineuitabilibus.

Obſecundandum amicis. 34

Vincere cùm poſſis, interdum cede ſodali.
Obſequio quoniam dulces vincuntur amici.
Εσθ' ὅτε νικᾷν οἷος τ' ὤν, ἑτάροις ὑπόεικε,
καὶ γὰρ μετριότητι φίλοι γλυκεροὶ συνέχονται.

Nihil hoc diſticho elegantius fingi potuit. Obſecundandum aliquoties amicis, et de tuo iure concedēdum. Siquidem ea facilitas ac morigeratio retinet amicos in amicitia. Contrà, quidam dum obſtinatè rixantur de lana caprina, malunt amicitiam reſcindere, quàm vlla in re obſequi animo amici.

Amicitia mutua officia. 35

Ne dubites, cùm magna petas, impendere parua.
His etenim rebus coniungit gratia charos.
μὴ ὄκνει μεγάλ' αἰτίζων τά γε μικρὰ προέσθαι.
ὅττι χάρις φιλέοντας ἐν ἀλλήλοισι συνάπτει.

Amicitia conſtat officijs mutuis, & iuxta prouerbium, manus manum fricat. Gratiam hic vocat Deã beneuolentia.

Amicitia rixas odit. 36

Litem inferre caue, cum quo tibi gratia iuncta eſt
Ira odium generat, concordia nutrit amorem.
Νείκεα τοῖς ἑτάροισι κομίζειν πάγχυ φυλάσσου
Μῖσος γὰρ τρέφει ὀργὴ ὁμοφροσύνη φιλίαν δέ.

Cauendum eſt, ne per inimicitiam lis incidat cum amico: propterea quòd ex iurgio reſidēt in animis veſtigia quædam, quæ beneuolentiam vertunt aliquoties

in odium. Et non optime coire ſolet ſemel reſciſſa concordia. Ergo moroſitas omnis & aſperitas debet abeſſe ab amicitia.

Caſtigatio ſine ira. 37

Seruorum ob culpam, cùm te dolor vrget in iram,
Ipſe tibi moderare, tuis vt parcere poſſis.
Εἴσε πρὸς ὀργὴν ἀμπλακίην δμώων ὀροθύνει.
Σαυτὸν μαλθάσσειν ὡς τῶν οἰκείων φείσῃ.

Ne punias ſeruum aut diſcipulum, quãdiu ſenſeris te ira cõmotum. Peſſimus enim auctor rerum gerendarũ ira: ſed prius tẽperes animo tuo, vt ſedata iracundia vel ignoſcas, vel mitius punias. Ita philoſophus quidã Punirẽ te (inquit ſeruo) ni irat⁹ eſſem. Et Plato ſublato in ſeruũ baculo, rogatus quid ageret: Ego, inquit, caſtigo hunc intẽperantem: ſeipſum ſignificans ira concitũ.

Patientia vincere. 38

Quem ſuperare potes, interdum vince ferendo:
Maxima enim morum ſemper patientia virtus:
Ὃν κρατέειν δύνῃ, ἔσθ᾽ ὅτε καρτερίῃ περιγίγνου.
Καρτερίη γὰρ ἀεὶ ἀρετάων ἐστὶ μεγίστη.

Maximi animi eſt cùm poſſis vincere, pati tamen vt vincaris, & negligere aduerſarium. Hac virtute inter mortales non eſt alia præſtantior.

Quæſita ſunt conſeruanda. 39

Conſerua potius quæ ſunt iam parta labore:
Cùm labor in damno eſt, creſcit mortalis egeſtas.
Φρούρει ὅττι μάλιστα τὰ πρὶν καμάτοις ἐπορίσσω.
Ἐν ζημίῃ γὰρ κάματος, πενίην ἐποφέλλει.

Facilius ac tutius eſt ſeruare, quod tuo labore quæſitum

ſitum eſt, quàm ſarcire quod profuſione diminueris, ac detriueris. Cum enim laboratur integra re, facilè defenditur inopia. Verùm vbi laboratur in dãno ſarciendo, increſcit & obruit nos egeſtas.

Conſulendum ſibi in primis. 40

Dapſilis interdum notis, charis & amicis,
Cùm fueris fœlix, ſemper tibi proximus eſto.
Εὐπραγέων, εὐεργετικὸς μὲν πολλάκι γίγνου,
σεῖο φίλοις, σαυτῷ δ' εὐεργετικώτατος αἰεί.

Cum tu fœlix (hoc eſt) lauta fortuna. (Fueris interdum dapſilis) id eſt liberalis (Notis, charis & amicis) notis, vt vicinis: charis, quos diligis: amicis vt cognatis. Semper tibi proximus eſto) interdum in illos ſis beneficus, in te ſemper. Et ita amicis ſis amicus, vt tibypſi ſis amiciſſimus.

DISTICHORVM DE Moribus.

LIBER SECVNDVS.

PRÆFATIO.

Telluris ſi fortè velis cognoſcere cultus,
Virgilium legito: quod ſi magè noſſe laboras,
Herbarum vires: Macer tibi carmine dicet.

Si Romana cupis & Punica noſcere bella,
Lucanum quæras, qui Martis prælia dicet.
Si quid amare libet, vel diſcere amare legendo,
Naſonem petito, ſin autem cura tibi hæc eſt,
Vt ſapiens viuas, audi quo diſcere poſſis.
Per quæ ſemotum vitijs traducitur æuum.
Ergo ades, & quæ ſit ſapientia diſce legendo.
Εἰ μὲν γεπονιὰς ἐτέλεις μαθέειν πολυκάρπους.
Ησιόδον μέλεθι κλυτὸν, εἰ δ' αὖ ἐθέλεις ἀιρῆ
Τὰς βοτανῶν δυνάμεις, Νικανδρος τάσσε διδάξει.
Εἰ δὲ φρυγῶν ποθέεις δαναῶν τε δαῆναι ἀγῶνας,
Δίζεο θεῖον Ομηρον, ὅς Αρεος ἔργ' ἀγορεύει.
Εἰ δ' ἔγ' ἐρᾶν βούλει, τοῦ ἐρᾶν τε τέχνην ἐπιγνῶναι
Στεῖχε Θεόκριτον ἀμφὶ γυναιμανῆ. εἰ δὲ μέλει σοι,
Σὺν σοφίῃ ζώειν, κλῦέ μοι κεινῶν ἃ μαθεῖν χρή.
ὧν διὰ πᾶς βιότου παθεῶν δίχα πάντα διοικεῖ,
Δεῦρ' ἴθι γοῦν, καὶ τί πότε μέλει σοφίη σύγε μυθοῦ.

Hoc eſt, ex alij poëtis alia licebit cognoſcere. Virgilius in libris Georgicôn docet agriculturam. Macer tradit vires herbarum: quanquam alius quiſpiã fuit hic Macer, quàm is, quem habemus vulgò ni fallor. Lucanus narrat Romanorum ciuilia bella: vbi legendum arbitror Ciuica, pro Punica. Nihil enim de Punicis bellis ſcripſiſſe legitur Lucanus. Ouidi⁹ tradit artem amandi, et in Elegijs docet Amores. Quod ſi cupis artẽ & rationem recte beateq; viuẽdi cognoſcere, hunc librũ legito Is te docebit non vulgares artes et nugas, ſed quo pacto vitam exigas ſemotã, id eſt, liberam, & immunem à vitijs.

De omnibus bene merendum.

Si potes ignotis, etiam prodeſſe memento.
Vtilius regno, meritis acquirere amicos.
εἰ δύνασαι, καὶ ἀλλοτριός ὄφελος ποτὲ γίγνου.
ὅττι φίλους περιποιεῖσθαι κέρδιον ἢ βασιλεύειν.

Non ſolùm in amicos oportet eſſe beneficum, verùm ignoti quoq; conciliandi ſunt, ac deuinciendi beneficentia. ſi modò poſſis prodeſſe. Vtilius enim eſt quã plurimos amicos parare (meritis) id eſt, benefactis, quàm parare regnum. Regnum enim eripi poteſt, amici ſuccurrunt eiecto, & firmiores ſunt, quos beneficio adiunxeris, quàm quos poteſtate premas.

Arcana non ſcrutanda. 2

Mitte arcana Dei, cœlumq; inquirere quid ſit,
Cùm ſis mortalis, quæ ſunt mortalia cura.
λεῖπε θεοῦ μυστήρια, καὶ πόλον ὅστις ἐρευνᾶν.
θνητὸς ἐὼν γάρ, καὶ περὶ θνητῶν ἔσο μεριμνῶν.

Iuxta Socratis ſententiam, Quæ ſupra nos, nihil ad nos. Admonet, vt omiſſo ſtudio naturalis philoſophiæ, ea curemus, quæ ad vitam humanam pertinent, hoc eſt, ad mores componendos, & animum malis purgandum affectibus.

Mortis timor gaudia pellit. 3

Linque metũ leti, nam ſtultũ eſt tẽpore in omni:
Dum mortem metuis, amittis gaudia vitæ.
ῥίπτε φόβον θανάτου, ἀλόγιστον γὰρ διὰ παντὸς
πότμοι μαρδ εἴνοντα, βίου τέρψεις ἀποβάλλειν.

Eandem ſententiam legis in priori lib. Pro Amittis, arbitror legendũ. Amittere. Qui mortis metu ſemper anxius viuit, ſtultè facit. Primùm enim non vitat, id

quod timet. Deinde, ſi quid habet hæc vita iucunditatis, eam ſuo vitio perdit.

Iracundia cauenda. 4

Iratus de re incerta contendere noli,
Impedit ira animum, ne poſſit cernere verum.
Ὀργισθεὶς περὶ πράγματος ἀμφιβόλου μὴ ἐρίζειν.
Θυμὸς γὰρ πάντη νοόν εἴργει τ' ἀτρεκές ἀθρεῖν.

Pyrrhus admonēre ſolitus erat tyrones, ne iraſcerētur: at multo magis cauere oportet iracundiam eos, qui diſputant, Melius enim iudicat, qui vacat ira. Contra, ira obſtat animi iudicio.

Expendendum vbi opus eſt. 5

Fac ſumptum properè, cùm res deſiderat ipſa:
Dandum etenim eſt aliquid, cùm tempus poſtulat, aut res.

Equidem opinor promptè legendum, pro properè. Sumptum, quum neceſſariò faciendus eſt, libenter & promptè facito, ne videaris grauatim facere. Nā aliquid omnino inſumendum eſt, non paſſim, ſed quoties tempus aut cauſa poſtulat hoc eſt, in nuptijs, in feſtis, item in amicos. Planudes longè alium ſenſum expreſſit Græcè:

Καὶ δαπάναις χρῶ μείζοσιν εὖτε τὰ πράγματ'
ἀπαιτεῖ.
Πρὸς δὲ τὰ πράγματα καιρὸν καταλίσκε δεόντως.

Sentit amplos etiam ſumptus faciendos, vbi res poſtulat. Cæterum ad res gerendas non temere inſumendum tempus, quòd huius ſumptus ſit pretioſiſſimus.

Fortuna modica tutior. 6

Quod nimiũ eſt fugito, paruo gaudere memento.
Tuta magè eſt puppis, modico quę flumine fertur.
φεῦγε ἀεὶ τὸ ἀγάν, τὰ δὲ μέτρια καὶ μάλα βούλου,
βαιῷ γὰρ ποταμῷ ἀκλυστοτέρῃ φέρεται ναῦς.

Humilis fortuna tutior eſt, quàm excelſa: vt nauis tutior, quæ in paruo eſt flumine, quàm quæ in pelagi fluctibus natat.

Occulta vitia reticenda. 7.

Quod pudeat ſocios prudens celarę memento:
Ne plures culpent id, quod tibi diſplicet vni.

Ne indicaueris amicis, aut ne committas teſtibus alijs, cuius te facti pudeat, ne plures reprehẽdant, ſi ſcierint id, quod vni tibi diſplicet. Si ſolus tibi conſcius fueris hoc eſt, ſi quid peccas, pecces abſque arbitris. Nec hanc ſententiam intellexit Gracus Planudes. Sic enim vertit:

πᾶν ὅ φιλόις σοῖς αἶσχος προσρίψει μάλα κεῦθε,
Μὴ μέμψωνταί σε πλεῖστοι ὅ σε μοῦνον ἀνιᾷ.

Id eſt, quod amicis tuis probrum ſit allaturum, valde occulta, ne in hoc reprehendant te plurimi, quod te ſolum cruciat.

Occulta tandem reuelantur. 8

Nolo putes prauos homines peccata lucrari:
Temporibus peccata latent, & tempore parent.
μή τι βροτῶν ἀλιτρούς δοκει ἀμπλακιῶν ἀπόνασθαι
πρὸς καιρὸν γὰρ ἔλισσων, καιρῷ δ᾽ αὖ φανεροῦνται.

Ne putes nocentes lucrari, hoc eſt, impunè auferre ſua peccata. Latent quidem ſed ad tempus: poſtea parent, id eſt, manifeſtantur. Tempus enim & celat & aperit

aperit omnia. Parent, autem dictum eſt pro apparent.

Imbecillitas virtute compenſatur. 9

Corporis exigui vires contemnere noli.
Conſilio pollet, cui vim natura negauit.
Σώματος οὐτιδανοῦ δύναμιν μὴ θῆς παρὰ φαῦλον.
Βουλῇ γὰρ κρατεῖ ἔσθ᾽ ὅτε τὴν φύσις εἴασ᾽ ἀκικυδνόν.

Noli contemnere inimicum, licet ſit puſillo corpore. Nam ſæpe quod corporis viribus detractum eſt, natura addidit ingenij uiribus. Quanquam hæc ſententia latius patet, nempe hominem non eſſe æſtimandum proceritate roboreq; corporis ſed animo potius.

Cedendum potiori ad tempus. 10

Quem ſcieris non eſſe parem tibi, tempore cede.
Victorem à victo ſuperari ſæpe videmus.
Ὃν νοέεις σέο μείονα, τοῦτον δ᾽ ἐν καιρῷ ὑπείκειν.
Πολλάκι γὰρ κρείσσων πρὸς χείρονος ἧττον ὑπέστη.

Si ſenſeris tibi rem eſſe cū potentiore, cede ad tēpus & ſine penes illum eſſe victoriā. Nam incidit ſæpenumero opportunitas, vt mutatis vicibꝰ rerū vincat, qui victus fuerat: & ſuperior ſit, qui fuerit inferior. Cōuenit cū illo. Vir fugiens & denuo pugnabit. Quidā ſtulta pertinacia ſtatim aut vincere volūt, aut peſſūdari.

Rixandum cum familiaribus non eſſe. 11

Aduerſus notum noli contendere verbis.
Lis minimis verbis interdum maxima creſcit.
Μὴ νίκει μηδ᾽ ἀντιλέγειν θέλε σοῖσιν ἑταίροις.
Ἐκ τυτθῶν μύθων, γὰρ ἔρις μέγα πολλάκις ἀύξει.

Vt antè legiſti, contra verboſos non eſſe contendendum verbis: ita cū familiaribus rixandū non eſt: quòd ſum-

ſumma diſcordia ſoleat naſci ex verbulis leuiſſimis,

Fortuna non quærenda ſorte. 12

Quid Deus intendat, noli perquirere ſorte:
Quid ſtatuat de te, ſine te deliberat ipſe.

Nec hanc ſententiam recte vertit Planudes. Vertit enim ad hunc modum:

κληδόσι μὴ ἴχνευε, σὶ βούλεται εἰς σὲ τὸ θεῖον,
ὅττι γὰρ ὥρισε σοῦ περι καὶ σέο νοσφι τελέσσει.

Quanquam pro κληδόσι *ſuſpicor legendũ* κλήροισι *Et tamen aliud eſt perficere, aliud deliberare, aut ſtatuere. Verus autẽ ſenſus hic eſt. Ne ſortilegijs, ac malis artibus inquiras, quid de te futurum ſit: Quãdoquidem id Deus ſciri non vult. Neq; enim te in conſilium adhibet, cùm aliquid decernit de te. Quòd ſi te vellet id ſcire, nimirum accerſeret te in conſilium.*

Luxus odium generat. 13

Inuidiam nimio cultu vitare memento.
Quæ ſi non lædit, tamen hanc ſufferre moleſtũ eſt

Et hanc ſententiam non recte vertit Planudes. Sic enim reddidit:

Βασκανίην φυλακῇ πάσῃ τὰ μάλιστα φυλάττου.
ἣν κἂν μὴ βλάπτῃ σε, φέρειν γε μὲν ἐστι βαρεῖα.

Planudes enim (Nimio cultu) vertit Maximo ſtudio. Porrò germanus ſenſus ſic habet: Ne nimio ſpendore ſtrepituq; vitæ conflaueris tibi hominũ odium: qui tametſi non poſſint te lædere, tamen moleſtum eſt, viuere obnoxium odio multorum. At per ſe iucundum eſt omnibus eſſe charum, etiam ſi nihil vtilitatis inde capias, Quãquam hic ablatiuus Nimio cultu, non refertur ad

verbum. Vitare, ſed ad Inuidiam, vt ſubaudias Cōflatam, aut, Ex nimio cultu.

Animus non deponendus ob iniquum iudicium. 14

Eſto animo forti, cùm ſis damnatus iniquè,
Nemo diu gaudet, qui iudice vincit iniquo.
Καρτερόφρον ἔσω κἤν ἀδίκως σύ περικρίσιν ἤλως,
Οὐκ ἔις μακρὰν γὰρ γελόσει, νικῶν τις ἀθέσμως.

Ne abycias animum, ſi aduerſarius vicit te præter ius. Nec enim diu exultabit, ſed quòd perperam pronūciauit iudex, id Deus reiudicabit.

Reconciliatis lis non refricanda. 15

Litis præteritæ noli maledicta referre:
Poſt inimicitias iram meminiſſe malorum eſt.
Οἰχομένης ἔριδος, μὴ λοιδορίας ἐπενέγκῃς:
Σκαιῶν γὰρ μεμνῆσθαι μνηθμοῖο μετ᾽ ἔχθραν.

Poſt reditum in gratiam, non oportet litis anteactæ conuitia refricare: ſed obliuiſci ſuperiorum iniuriarū. Finita enim ſimultate, debet & irarum eſſe finis: ſecus autem facere, malorū eſt. Græcè vocant μνησικακῆσαι verbo videlicet infami, præteritorum malorum memoriam.

Teipſum neq; lauda, neq; culpa. 16

Nec te collaudes, nec te culpaueris ipſe:
Hoc faciunt ſtulti, quos gloria vexat inanis.
Μὴ τε σεαυτὸν ἐπαίνει, μήτ᾽ αὖθις ψέγε καὶ γὰρ
Τοῦτ᾽ ἀνόητοι δρῶσι, κενὴ τοὺς δόξα ταράσσει.

Teipſū nec vituperes nec laudes: vtrunque enim videtur adfectantis inanem gloriam. Nam & qui ſe vituperat, ob id facere videtur, vt refellatur ab alijs, et diuerſa audiat.

Parſimonia. 17

Vtere quæſitis modicè, cum ſumptus abundat,
Labitur exiguo, quod partum eſt tempote longo.
ἐστ᾽ ἀνάλωμα μένῃ, χρῶ χρήμασι σοῖς ὀλιγοστῶς,
Βαιῷ γάρ τε χρόνῳ τὸ μακρῷ πεπορισμένον ἔῤῥει.

Sera in fundo parſimonia. Dum adhuc multũ ſuper eſt incipe parcius vti. Citius enim effluunt parta, quàm colliguntur.

Supercilium nonnunquam deponendum. 18

Inſipiens eſto, cùm tempus poſtulat, aut res:
Stultitiam ſimulare loco, prudentia ſumma eſt.
Ἄφρων γίγνου, ὥς τε τὸ πρᾶγμα ἢ ὁ καιρὸς ἀπαιτεῖ:
Ἀφροσύνην γάρ που πλάττειν. ἄκρη ἐστὶ φρόνησις.

Aliquando ponendum eſt ſupercilium, & remittenda ſeueritas, vt in conuiuijs, in luſu, deponenda perſona ſapientis, ſumenda ſtulti, præſertim inter ſtultos: at ita, vt ſtultum agas, non vt ſtultus fias. Summa enim prudentia eſt, ſeruire tempori. (Loco) id eſt, cùm eſt opportunum. Ita Terentius. In loco verò laudo.

Neq; prodigus, neq; auarus. 19

Luxuriam fugito, ſimul & vitare memento
Crimen auaritiæ: nam ſunt contraria famæ.
φεῦγε ἀσωτίην καὶ σμικρολόγου κακότητα.
Αἳ δὲ γὰρ ἀντίπαλοι φήμης ἀγαθοῖς τελέθουσ᾽.

Pugnant inter ſe Luxus & auaritia: nam alterum eſt profuſi, alterũ ſordidi: vtrunq; vitium iuxtà fugiẽdũ eſt, vtpote quòd fœdam pariat famã. Siquidẽ qui nimiũ parci ſunt, audiũt κυμινοπρίσαι *id eſt, cumini ſectores, &* συκαμέριζα *id eſt ficos diuide, ſimiliaq;.*

Qui luxu ſua profundunt, nepotes & lurcones appellantur.

Loquaci parum credendum. 20

Noli tu quædam referenti credere ſemper,
Exigua eſt tribuenda fides, qui multa loquuntur.
Μὴ πίστευε ἀεὶ τῷ ἀπαγγέλλοντι σοὶ ἄττα
Τὴν πίστιν δ' ὀλίγην νέμε, πλέιστον πλεῖστα λεγόντων

Non ſtatim fides habenda iis, qui ſemper aliquid noui rumoris adferũt, deq́ aliorũ factis nũtiant aliquid. Parum enim credendum iis, qui multa loquũtur: propterea, quod huic vitio vanitas ſoleat eſſe admixta.

Ebrius vinum non accuſet. 11

Quod potu peccas, ignoſcere tu tibi noli:
*N*am nullum crimen vini eſt, ſed culpa bibentis.
Ηλιτες ὄινῳ σφαλλόμενος μὴ σαυτὸν ἀθῷου.
πλημμελίη τὶς γὰρ ποτὲ γλεύκου, τοῦ δὲ πίοντος.

Vulgus ita ſolet excuſare ſua peccata. Vinum in cauſa fuit, bene potus hoc dixi. Verum tibiipſi imputa, non vino, quod tuo vitio noxium fuit non ſuo.

Amicis conſilia credenda. 22

Conſilium arcanum tacito committe ſodali.
Corporis auxilium medico committe fideli.
Βουλὴν κόινου ἀπόῤῥητον γνοστῷ ἐκεμύτῳ,
Πιστῷ δ' ἰητρῷ πίστευε χροὸς θεράπειην.

In rebus arcanis & tacendis caue ne quemuis cõſulas, ſed eum duntaxat, cuius fidẽ in tacendo perſpectã habeas, ne non ſolùm non opituletur, ſed lædat etiam & infamet. Neque enim corporis vitia, cuius aperias, ſed medico notæ fidei, qui celet, & ſuccurrat.

Suc-

Succeſſus malorum ne te offendat.

Succeſſus indignos noli tu ferre moleſtè;
Indulget fortuna malis, vt lædere poſſit.
Μὴ φέρε μοι βαρέως εὐημερίας ἀκολάςων.
Εὐμενέει γὰρ τοῖς τύχη, ὄφρα κακῶσαι σχοίη.

In hoc verſu multi laborant. Quidam .s. elidunt in Succeſſus. verùm tu ſi tollas Tu, dictionem planè hic ſuperuacuam, nihil ſuper erit ſcrupuli. Ne te cruciet proſperitas, quæ nonnunquam contingit indignis: non enim illis fauet fortuna, ſed inſidiatur, & illicet, vt poſtea grauius lædat.

Futuros caſus prouidendos. 24

Proſpice qui veniunt hos caſus eſſe ferendos:
Nam leuius lædit, quicquid præuideris antè.
Προβλεπε μοίραν ἐπερχομένην, ἵνα τὴν μὲν ὑπομείνῃς
Κουφότερον γὰρ λυπεῖ, πᾶν ὃ προειδόμενον ἥξειν.

Quicquid accidere poteſt homini, id antequam accidat, tecum meditare, vt ne ſubitum ſit, ſi acciderit. Minus enim cruciant mala, quæ nō accidūt inopināti.

Animus in aduerſis ſpe fouendus. 25

Rebus in aduerſis animum ſubmittere noli,
Spē retine, ſpes vna hominē nec morte relinquit.
Μὴ κατάπιπτ᾽ ἀπογινώσκων ἐν διαπραγίησιν
Ἀλλ᾽ ἔχου ἐλπίδος· οὐδ᾽ ἐνὶ πότμῳ ἄνδρας ἐῶσης.

Cum fortuna ſæuit, ſuſtine teipſum animi fortitudine ac ſerua rebus ſecundis, nec abijcias ſpem, quæ ſola nec morientem relinquit, quandiu enim anima eſt, ſpes eſt. Et in pyxide Pandoræ ſola ſpes in labro hæſit. Item Ouidius, Viuere ſpe vidi, qui moriturus erat.

Opportunitas cùm contingit, tenenda. 26

Rem tibi quam noſcis aptam dimittere noli.
Fronte capillata, pòſt eſt Occaſio calua.
Πᾶν ὅ σεαυτῷ πρόσφορον οἶδας, μήτι παρέλθῃς.
ὅτι μέτωπα κομῶντα, μετ' οὐ πολύ τεῖ μενφαλάκρη

Quoties fortuna offert commoditatem aliquam, quæ tibi ſit apta, ſtatim arripe. Nam occaſio frontem habet capillatam, vt ea parte teneri poſſit: verùm, ſi ſemel ſe verterit, ab occipitio calua eſt, vt iam apprehendi nequeat: hoc eſt, opportunitas cùm contingit, teneri poteſt: non redit autem cùm voles, ſi neglexeris. Hic admonendum illud, quod Græci fingunt de Deo Caro, de quo nos copioſè in prouerbijs.

Futura ex præteritis colligenda. 27

Quod ſequitur ſpecta, quodq́ꝫ īminet ante videto.
Illum imitare Deum, qui partem ſpectat vtrāque.
Δέρκεό μοι τάτ' ἐόντα, τάτ' ἐσσόμεν' ὕστερον αὖθις.
Ζηλῶν ἐν τούτῳ θεὸν, ὃς δύο ταῦτα δοκεύει.

Ex præteritis futura collige. Ex præteritis bene ſecúſue geſtis conſilium cape, quo pacto futuris occurras Exemplo Iani Dei Romani, quem bifrontem fingebat antiquitas, quod oporteat prudentem virum πρόσθεν καὶ ὀπίσσω, *id eſt, à fronte & à tergo (vt inquit Homerus) habere oculos. Illud autem ſequitur nos quod præterijt, & à tergo eſt.*

Vitæ ratio habenda. 21

Fortior vt valeas, interdum parcior eſto.
Pauca voluptati debentur, plura ſaluti.
Εὖ δ' ὅτε γίγνῃ καὶ ὀλιγαρκὴς ὄφρυγ ἰαίνοις.

Παῦρα τρυφὴν γε δίδου, ὅπως δ' εὐεκτεῖν γε τὰ πλεῖω.

Vitæ ratıonem moderare magis ex ſalutis, ac bonæ valetudinis ratione, quàm voluptatis. Non enim in morbo tantum oportet ab intemperãtia cauere, verũ etiam cùm recte valemus, parcius vtendum eſt rebus omnibus, nẽpe ſomno, potu, cibo, venere, luſu, ne in morbum incidamus. Et nonnihil dandum eſt voluptati, multò plus tamen ſaluti: qua perdita, pereunt ſimul & voluptates omnes.

Multitudini cedendum. 29

Iudicium populi nunquam contempſeris vnus,
Ne nulli placeas, dum vis contemnere multos.
Μὴ ψήφου δήμοιο μονώτατος ἐξολιγώρει,
Μήποτε οὐκ ἀρέσσης τινὶ πολλοῖς ἄντια βάζων.

Nunquam optima placent multitudini: tamen ſapientis eſt, non pugnare ſolum aduerſus vniuerſos. Nam fruſtrà ſapit, qui ſolus ſapit, cum omnibus deſipere videatur.

Valetudo curanda. 30

Sit tibi præcipuè, quod primum eſt, cura ſalutis:
Tempora ne culpes, cum ſis tibi cauſa doloris.
Ἔστω σοι μελεδῶνα πρώτη φέροντι ὑγείας.
Καὶ μὴ καιροὺς αἰτιῶ, ἢν σοι νοῦσος ἐπέλθει.

Ante omnia bonæ valetudinis rationẽ habe, ne ſi tua intẽperantia in morbũ incideris, poſtea pudore reijcias culpã in cœli inſalubritatẽ, aut loci, ſicuti vulgus ſolet. Nã plerique morbi nobis accidũt ex intemperãtia vitæ.

Somnia non obſeruanda. 31

Somnia ne cures, nam mens humana quod optat,

Cùm vigilat ſperans, per ſomnũ cernit idipſum,
Ῥίπτε ἐνύπνια νοῦς μερόπων γὰρ ἃ βούλεται ἀιει,
Ἐγρήγορων τ' ἐλπίζει, καὶ ἐν ὕπνοισι θεᾶται.

Quidam anxiè obſeruant ſua ſomnia, & ex his de futuris æſtimant: cùm ſomnia dormientium naſcãtur ex affectibus vigilantium, neque ſignificent quid ſit euenturum, ſed quod aliquando cogitaueris, dormienti repræſentent.

DISTICHORVM
DE MORIBVS.
LIBER III.

PRAEFATIO.

HOc quicunq; velis carmen cognoſcere lector,
Hæc præcepta feres, quæ ſunt gratiſſima vitæ:
Inſtrue præceptis animum, nec diſcere ceſſes:
Nam ſine doctrina vita eſt quaſi mortis imago.
Commoda multa feres: ſin autem ſpreueris illud
Non me ſcriptorem, ſed te neglexeris ipſe.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΡΙΤΟΝ.

Ὡς δ' ἂν ταῦτ' ἔπεα ξυνετῶς ποθέεις ἀναγνῶναι,
Τὰς δ' ὑποθημοσύνας μετιὼν ὄφελος βίου οὕτως
Σὸν ῥύθμιζε διδάγμασι νοῦν, καὶ μήποτε παύσῃς,
Εἰκὼν γὰρ θανάτου βίος ἄμμορος ἂν διδαχάων.

Ενθεν δὴ πολὺ κέρδος ἀποίσεαι, εἰ δ᾽ ἀμελήσεις,
οὐκ ἐμὲ τὸν γράψαντα, σεαυτὸν δ᾽ ἐξαθεριξεις.

Hoc eſt procemij loco. Abſq; ratione bene viuendi vita non eſt vita, ſed ſimulachrum mortis. Hoc carmen vtiliſſima vitæ præcepta tradit. ſi ſtudeas agnoſcere: ſin ſpreueris, teipſum contempſeris, non ſcriptorem: ſiquidem tua res agitur, non illius.

Recte agendo aliorum linguam ne timeas. 1

Cùm rectè viuas, ne cures verba malorum,
Arbitrij noſtri non eſt quid quiſque loquatur.
Ορθῶς ζῶν, μύθων μὴ ἐπιστρέφου ἀφρονεόντων,
οὐ δὲ γὰρ ἡμέτερον διερευνᾶν μῦθον ἑκάστου.

Si malè de te loquuntur mali, cùm tu nihil facias mali, eſto contentus conſcientia rectè factorum: nam in te ſitum eſt, vt bene agas, non eſt in te ſitum, quomodo de te loquatur hic aut ille.

Amici crimen celandum. 2

Productus teſtis, ſaluo tamen ante pudore,
Quantumcunque potes celato crimen amici.
Κληθεὶς μάρτυρ, σοζωμένης πρότερον σέο τιμῆς,
ὅσσον ἔνεστι κάλυψον ἁμαρτάδα σοῖο φίλοιο.

Si citeris teſtis in crimine amici, celabis pro virili maleficium illius: ita tamen, vt ipſe non lædas famam tuam: & tantum ſilentij dabis amicitiæ, quantum patietur & fama tua, & teſtimonij religio.

Blandiloquentia ſuſpecta. 8

Sermones blandos blæſoſq; cauere memento.
Simplicitas veri ſana eſt, fraus ficta loquendi.
Μύθους μειλιχιόυς τε, καὶ αἱμυλίους πεφύλαξο.

Νημερτῆς ἁπλώτης ἀγαθὴ δολιὴ δ' ἡ ἐπακτή.

Veritatis ſimplex eſt oratio: inſidioſa eſt blandiloquentia, proinde ſuſpecta ſemper eſſe debet prudentibus

Ignaua vita fugienda. 4

Segnitiem fugito, quæ vitę ignauia fertur.
Nam cum animus lãguet, cõſumit inertia corpus.

Νωθρείην φύγε, ἀεργίην τοῦ ζωϊκοῦ ἔθων,
Ψυχῆς ἀσθενέος γὰρ χαύνωσις χρόα τήκει.

Ignauia & otioſa vita fugienda eſt. Nam torpor animi, corpori, quoq; ſitum & languorem adducit. Animi exercitatio corporis quoq; valetudini confert.

Animus feſſus relaxandus. 5

Interpone tuis interdum gaudia curis.
Vt poſsis animo quemuis ſufferre laborem.

Ἐσθ' ὅτε παραβολάδην φροντίσι μίγνυε τέρψεις.
Ὄφρα φέρειν θυμὸς φίλος ὅντινα οὖν πόνον ἴσχῃ.

Animus ſerijs negotijs fatigatus, aliquando relaxandus eſt honeſtis ac moderatis voluptatibus, vt redintegratis viribus ad ferẽdos labores ſufficiat. Nam, Quod caret alterna requie, ĩdurabile non eſt.

Malo animo neminem reprehendas. 6

Alterius dictum aut factum ne carpſeris vnquam
Exemplo ſimili nę te derideat alter.

Μήτε λόγου, μήτ' ἔργου ἐπιδράξῃ ἑτέροιο,
Μὴ τῷ σῷ παραδείγματι καὶ σέ τις αὖθι γελάσσῃ

Quod in alios feceris, hoc in te fiet ab alijs. Si libẽter reprehendas aliorum facta dictáue, tuo exemplo & alij in te vtentur.

Hæreditas augenda. 7

Quæ

Quæ tibi ſors dederit tabulis ſuprema notato.
Augendo ſerua, ne ſis quod fama loquatur.
Κλῆρον ὃν ἔσχες πατρόθεν, ἐπέγραφέ μοι πινάκεσιν
Καὶ μὴν ἀέξων φρούρει μὴ κακῶς ἐπακούῃς.

Quod tibi obuenit ex teſtamento tuorum, id ſerua, ne fias vulgò fabula (Quæ ſors ſuprema) id eſt, hæreditas (dederit tibi notato) id eſt, ſcripta tabulis teſtamentarijs, vel (notato) id eſt, ſcripta tabulis, ea (augēdo ſerua) id eſt, ita ſerua, vt augeas etiā: vulgꝰ enim multa dicere ſolet in νεοπλούτους, *id eſt, in nouas nactos diuitias*

Senectus ſit munifica. 8

Cùm tibi diuitiæ ſuperant in fine ſenectæ:
Munificus facito viuas, non parcus amicis.
Ἦν ἀφενός τοι πλεῖστος ἔοι πολὺ γήραος οὐδῷ.
Σμικρολόγος μὴ ἴσθι, φίλοισι δὲ πλουσιόδωρος.

Eſt uitium hoc ſenibus peculiare, vt quò propius accedant ad mortem, hoc ſint contractiores. (Superant) id eſt, ſuperſunt & abundant. (in fine ſenectæ) id eſt, in extrema ſenectute, quam decrepitam uocant. Tum igitur dones, ſed amicis, qui te foueant obſequijs.

Verba attendenda, non os loquentis. 9

Vtile conſilium dominus ne deſpice ſerui:
Nullius ſenſum, ſi prodeſt, tempſeris vnquam.
Ὠφέλιμον θεράποντος βουλὴν μηδὲ παρέλθῃς,
Μὴ δ' ἑτέροιο τινὸς γνώμην εἰ σύμφορος εἴη.

Propter auctoris humilitatem non eſt connemnenda ſalubris ſententia. Nec ſpectandum eſt quis dicat, ſed quid dicatur.

Præſenti vtendum fortuna. 10

Rebus & in cenſu, ſi non eſt quod fuit antè,
Fac viuas contentus eo, quod tempora præbent.
Εἰ μὴ χρήματά σοι καὶ κτήματα ὡς πάρος εἴη,
ζῆθι τοῖς δ' ἀγαπῶν, ἅπερ ὥς σοι ὁ καιρὸς ὀπάζει.

Diminuta fortuna tua, non eſt vtendum eodem ſplendore, quo pri⁹: ſed cõtent⁹ eris eo genere vitæ, quod præſens fortuna tibi præbet. Et quod adeſt, boni cõſules.

Vxor ſpe dotis non ducenda. 11

Vxorem fuge ne ducas ſub nomine dotis,
Nec retinere velis, ſi cœperit eſſe moleſta.
Μή ποτε κουριδίην ἄλοχον ἀγάγῃς διὰ φέρνην,
Ὡς μὴ ἀνάγκην σχῇς κατέχειν ἐπαχθῆ περ ἐοῦσαν.

(Fuge) id eſt, caue, ne ducas vxorem, ſub nomine; dotis cauſa. Et ſi duxeris dotatam, ne dotis reſpectu eam retineas, ſi tibi grauis ſit, ſed contempta dote repudies. Quanquam id apud Chriſtianos nõ habet locum.

Alieno ſapere exemplo. 12

Multorum diſce exemplo, quæ facta ſequaris,
Quæ fugias: vita eſt nobis aliena magiſtra.
Τῶν πολλῶν παραδείγματι μάνθανε τί πέλει γε ῥέξεις
Ἢ φεύξῃ· βίοτος γὰρ τῶν δὲ διδάσκαλος ἄμμιν.

Qui ſuis diſcant periculis quid expediat, magna mercede diſcunt: ſapiens ex aliorũ vita ſumit viuendi cõſilium. Hoc illi infamiam conflauit, cauebo ne quid ſimile faciam. Hoc illi bene ceſſit, imitabor.

Nihil vltra vires. 13

Quod potes, id tentes: operis ne pondere preſſus
Succumbat labor, & fruſtra tentata relinquas.
Τοῖς δυνατοῖς ἐπιχείρεε, μήποτε τοῖσ δὲ πιεσθεὶς

μαψίδιον προλίπῃς τοὖργον καμάτοισιν ἀπεφθών.

Prius expende vires tuas, quàm aggrediare negotium, ne poſtea victus difficultate, turpiter relinquas quod temere ſuſcepiſti.

Conſentire videtur qui tacet. 14

Quod noſti haud rectè factum, nolito tacere:
Ne videare malos imitari velle tacendo.
Μὴ σίγα τό περ ἔγνως οὐκ ὀρθῶς διαπραχθὲν,
Μὴ σκαιοὺς ζηλῶν δόξῃς, τὰ τοιαῦτα σιωπῶν.

Noli diſſimulare. ſi quid videris nõ rectè fieri: videberis enim probare, cùm ſiles. Silentiũ enim aliquãdo cõſenſus eſſe videtur.

Rigor fauore temperandus 15

Iudicis auxilium ſub iniqua lege rogato:
Ipſe etiam leges cupiunt, vt iure regantur.
Λίσσεο συμμαχίην κριθεὶς περ θεσμὰ δικαστοῦ:
Καὐτοὶ γάρ τε νόμοι ποθέουσι δίκῃ διέπεσθαι.

Si premeris iniqua lege, hoc eſt, dura & inhumana, confugias ad iudicis æquitatem. Non enim hoc eſt contra leges, ſed ex mẽte legũ, vt ad æquitatem redigãtur & temperentur. Iniqua lex eſt, cùm ſummo iure contenditur: veluti ſi pauper in vincula conijciatur, quòd non alat patrem, cùm lex dicat. Liberi parentes alant, aut vinciantur. Aliquãdo lex durior eſt, vt terreat. In his iudex, hoc eſt, prætor, aut princeps poteſt ſuccurrere

Feras, quæ tua culpa pateris. 26

Quod merito pateris, patienter ferre memento,
Cumq; reus tibi ſis, ipſum te iudice damna.
Ἥν τι δικαίως πάσχῃς καρτερικῷ φέρε θυμῷ.
Καὶ σαυτῷ ἐπαιτίσας, σαυτῷ σὺ τίννε δικαστήν.

In

Incommodum: quod tua culpa, tibi accidit, non imputabis alij, quàm tibi: et cùm tibi ſis cõſcius, damna teipſum, tuiq́; iudex eſto, & ea te pœna dignũ exiſtimato.

Multa legenda, ſed cum iudicio. 17

Multa legas facito, perlectis perlege multa.
Nam miranda canunt, ſed non credenda poëtæ.
Βιβλία πάνυ μετέρχεο πολλὰ, μετέρχεο πλεῖστα.
Ποιηταὶ θαυμαστὰ γὰρ, ἀλλ᾽ οὐ πιστὰ λέγουσι.

Multa quidem legas, ſed cum iudicio. Nec enim omnia vera ſunt quæ legis apud poëtas. Fortaſſis pro Perlege, legendum eſt Perline, hoc eſt, dele, & corrige, etiam ſi Planudes vertit μετέρχεο.

Modeſtè in conuiuio loquendum.

Inter conuiuas fac ſis ſermone modeſtus,
Ne dicare loquax, dum vis vrbanus haberi.
Συσσιτῶν ἑτάροις καὶ μέτριος λόγον ἴσθι.
Μὴ κόβαλος δόξῃς, ὅτι κόσμιος ἔμμεν᾽ ὀφείλεις.

In foro locus eſt eloquentiæ, in cubiculo ſilentij, in cõuiuijs alternis ac moderatis ſermonibus vti conuenit, iiſq́; venuſtis & amœnis. Quidem dum humanitatem affectant, loquacitate moleſti ſunt reliquis cõuiuis, quibus non relinquunt loquendi ſpatium.

Iracundia vxorum non formidanda. 19

Coniugis iratæ noli tu verba timere:
Nam lachrymis ſtruit inſidias, dũ fœmina plorat.
Σῆς ὀργιζομένης ἀλόχου μὴ δείδιθι φωνάς.
Τῆμος γάρ σοι τεύχει ἐνέδρα γυνὴ ὅτε κλαίει.

Vxores lachrimas habent in promptu, his expugnãt viros. Admonet igitur, ne quid cõmoueamur huiuſmo

di

di lachrymis: fingunt enim eas ſæpenumero, quò, viros ſuos fallant: velut cùm ſimulant ſe commoueri zelotypia, vt ſuū adulterium diſſimulent: aut iratas ſe fingunt ei, quem afflictim amant. Pro noli tu, legendum arbitror, Nolito.

Quæſitis vtendum, non abutendum. 19

Vtere quæſitis, ſed nec videaris abuti.
Quia ſua conſumunt, cùm deeſt, aliena ſequūtur.
κρῶ σοῖς χρήμασι, καὶ μὴ ἀπλήστως τοῖς ὄντα παχρῶ-
των σῶν γὰρ δαπανηθέντων, τάξεινα ματεύσεις.

Vtere quæ paraſti, nòn abutere, ne profuſis bonis tuis, cogaris vel impudenter rogare aliena, vel ſeruiliter ex alieno viuere, vel periculoſe furari aliena.

Mors no formidanda. 21

Fac tibi proponas mortem non eſſe timendam:
Quæ bona ſi non eſt, finis tamen illa malorum eſt.
Ασφάλισαι τεὸν ἦτορ, μὴ ταρβεῖν ποτὲ πότμον:
ὃς κἂν μὴ καλὸς ᾖ, πλὴν τῶν γε κακῶν τέλος ἐστί.

Mors vel ob hoc timenda non eſt, quod finis eſt omnium huius vitæ malorum.

Vxor proba ſi loquax ferenda. 22

Vxoris linguam, ſi frugi eſt, ferre memento.
Namq; malum eſt, nil velle pati, nec poſſe tacere.

In amicis leuiuſcula quædam vitia ferēda ſunt, ſi alioqui probi fuerint: velut in vxore, ſi paulò ſit loquacior, aut linguæ procacioris, ferendum eſt, ſi alioqui pudica eſt, & frugi, hoc eſt, ſuo fungens officio: maximè, quòd linguæ morbus ei ſexui peculiaris eſt. Malus eſt is, qui nihil vitij ferre poteſt in alijs, præſertim cum res facilis

ſit

ſit tacere. Sic enim vxor deſinet obgannire, ſi nihil reſpondeas: quemadmodum ſolitus eſt Socrates.

Pietas erga parentes. 22

Dilige non ægra charos pietate parentes:
Nec matrem offendas, dum vis bonus eſſe parenti
Μὴ ψυχρῇ στοργῇ σοὺς ἀμφαγάπαζε τοκῆας.
Μὴ τέρι μὴ πρόσκρου’ ἐθέλων ἀρέσάι γενετῆρι.

Pietas, amor, & cultus eſt erga parentes, patriam, Deum, & ſi quis loco parentũ eſt. Quidam veluti legibus coacti colunt parentes, non ex animo. (Dilige parẽtes charos pietate non ægra) id eſt, non coacta, neque, grauatim, ſed promptè & alacriter. Et ſi quid inciderit diſſidij inter parentes, ita alteri obſequaris, vt alterum nõ offendas: ſed pietas tua careat omni moleſtia.

¶ CATONIS DISTICHORVM DE MORIBVS, LIBER. IIII.

¶ PRÆFATIO.

SEcuram quicunque cupis traducere vitam,
Nec vitijs hærere animũ, quæ moribus obſunt,
Hæc præcepta tibi ſemper relegenda memento,
Inuenies aliquid, in quo te vtare magiſtro.

ΒΙΒΛΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Ἀσφαλία ζωὴν ὅστις διάγειν ἔρον ἴσφεις,
Καὶ παθέων ἀμιγὲς φέρειν κέαρ ὀλεσιθύμων,
Τὰς δὲ παραιφάσιας ἀναγινώσκοις ὅσαι ὧραι,
Δήεις γὰρ τι παρ᾽ αὐταῖς, τὸ δεῖ προσέχειν σε ἄνωγα.

Et hoc præmium eſt quarti libri. Si vis eſſe liber ab omnibus vitijs, & nullius mali cõſcius viuere, hæc ſemper habeas præmanibus. In quibus inuenies, in quo teipſo magiſtro poſſis vti: hoc eſt, vt ipſe regas ac moderis vitam tuam, adiutus his præceptis.

Diuitiarum contemptus. I

DEſpice diuitias, ſi vis animo eſſe beatus:
Quas qui ſuſpiciunt, mendicant ſemper auari.
Πλούτου ὑπερφρόνει ἢν ἐθέλῃς ὄλβιος εἶναι,
Οὓ ἐελδόμενος τυτώμενος αἰὲν ἀπαιτεῖ.

Non iubet abijcere diuitias, ſed non magnifacere. Etenim qui has ſuſpiciunt, hoc eſt mirantur ac magni faciunt, dum non audent vti quæ poſſident, & ſemper aliquid accumulant, ſemper mendicant, hoc eſt, egeni ſunt.

Viuere ad naturam optimum. 2

Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt,
Si contentus eo fueris, quod poſtulat vſus.
Τ᾽ ἀγαθὰ τῆς φύσεως οὐκ ἄν ποτέ σοι ἐπιλείψεις.
Ην ἀγαπᾷς κείνοις ἐς ἅπερ ἀχρεῖος κατεπείγει.

Si metiaris ſumptus vſu, hoc eſt, neceſſitate, non ambitione, neque voluptate, nunquam tibi deerunt cõmoditates naturæ, quæ paucis contenta eſt, cum cupiditates immenſum deſiderent.

Res ratione gerenda. 3

Cum ſis incautus, nec rem ratione gubernes:
Noli fortunam, quæ non eſt dicere cæcam.
Ην ἀφύλακτος ἐὼν, ἀλόγως τὰ σὰ πάντα διοικῇς.
Μήτι τύχην λέγε τυφλὴν, μὴ τοίην περ ἐοῦσαν.

Si res malè tibi ſuccedunt tuapte negligentia, ne conferas culpam in fortunam, vt illam cæcam appelles, cũ tuipſe magis parũ proſpexeris. Poteſt accipi bifariam (quæ non eſt) id eſt, quæ nulla eſt. Fingũt enim mortales hanc Deam, cum nulla ſit. Aut (quæ non eſt) ſubaudi cæca.

Amor pecuniæ ad vſum. 4

Dilige denarium, ſed parcè dilige formam
Quam nemo ſanctus, nec honeſtus captat habere.
Ἀργυρίῳ χρῶ, ἀργυρίου φιλίην δ᾽ ἀπόλειπε.
Ἣν οὐδεὶς σοφὸς, οὐδεὶς τίμιος ἠγγάσατ᾽ ἀνήρ.

Amare pecuniam ad vſum, prudentis eſt: amare, vt forma paſcas oculos, auari ac dementis. Denarium volunt omnes formam, ſoli mali captant.

In valetudine ne opibus parcas. 5

Cùm fueris locuples, corpus curare memento:
Aeger diues habet nummos, ſed non habet ipſum
Ἀφνειὸς γεγονὼς ὑγίη σέο τὴν χρόα τήρει.
Ὄλβον ἔχειν ὁ σέων γὰρ πλούσιος, οὐχὶ καὶ αὐτόν.

Cum agitur de corporis valetudine, nê tum parcas diuitijs tuis. Etenim qui morbo nõ ſuccurrit, ne minuat pecuniam: is habet quidem nummos, at ſeipſum non habet, cùm malè valeat. Mauult nummos eſſe ſaluos, quàm ſeipſum: & illis frui, quàm ſeipſo. Fortaſſe pro

Sed, legendum Se.

Caſtigatio paterna ferenda. 6

Verbera cùm tuleris diſcens aliquando magiſtri:
Fer patris imperium, cùm verbis exit in iram.
πληγὰς ἔσθ᾽ ὅτε μυσοπόλοιο φέρων παρὰ χειρὸς.
Τλῆθι καὶ ἐμβριμμημα χολωμένοιο τοκῆος.

Vapulaſti puer à Præceptore, cum diſceres literas, multo magis ferre conuenit, cum pater te verbis obiurgat. Tuliſti literatoris tyrannidem multo ſæuiorem, feras & patris imperium, qui etiam cùm iraſcitur, tamen à verberibus temperat.

Certa & vtilia agenda. 7

Res age quæ proſunt: rurſus vitare memento,
In quibus error ineſt, nec ſpes eſt certa laboris.
πράττε τὰ ὠφέλιμα, προσεχῶς δὲ φύλασσε ἐκεῖνα,
οἷς τισιν ἀμφίβολος πέλει ἡ τοῦ κέρδεος ἐλπίς.

De quibus dubites, ea ne feceris. Age illa, ex quib⁹ certa ſperatur vtilitas. Rurſus, in quib⁹ falli poſſes, & incertum eſt profutura ne ſint, an nocitura, ab ijs abſtineas.

Libenter donandum. 8

Quod donare potes, gratis concede roganti:
Nam recte feciſſe bonis, in parte lucrorum eſt.
πᾶν ὅ δύνῃ δοῦναι χάριν αἰτίζοντι χαρίζου.
τοὺς ἀγαθοὺς εὖ ῥέξαι, ἐν μέρει ἔπλετο κέρδους.

Dona libenter, ſi quid potes: Nam lucrum eſt, non damnum quod contuleris in bonos: & beneficium dãdo accepit, qui digno dedit. Redit enim cum fœnore, quod probo viro benefeceris.

Suſpitio ſtatim expedienda. 9

Quodq; tibi ſuſpectum eſt, cōfeſtim diſcute quid ſit
Namq; ſolent primo, quæ ſunt neglecta nocere.
Πᾶν ὅτι οὖν ὕποπτόν σοι, ταχέως ἀπόσειε.
Ὅττι φιλεῖ τὰ πάρος ὀλιγωρηθέντα λυμαίνειν.

Quæ ſuſpicionem habent mali, ea noli negligere: ſed ſtatim examina & require cuiuſmodi ſint: nam initijs facilè medeberis, ſi quid mali ſit: àt neglecti creſcunt, ac maxime lædunt poſtea. Veluti ſi ſuſpicaberis amicum alieniore eſſe in te animo, noli negligere quid ſibi velit, ſed excute vnde hoc natum ſit: & ſi quid eſt, ſtatim occurre naſcenti malo.

Venus abſtinentia cobibenda. 10

Cùm te detineat Veneris damnoſa voluptas,
Indulgere gulæ noli, quæ ventris amica eſt.
Ἢν ἀκόλαστος ὄρεξις ἐνοχλοίη σε κυθείρης
Μὴ θέλε χρηστεύεσθαι λαιμῷ στερογα ἑταίρῳ

Caue ne duplices morbum tuum: vnus enim vtcunq; fertur, duo ſimul ferri non poſſunt. Amare, dānoſa res damnoſa gula: quod ſi pariter vtroq; laboras malo, ſupereſt, vt mox ad egeſtatē redigaris. gulam vocat ſtudiū exquiſitorū ciborū, eamq; dicit vētris amicā, quod per eam venter ſaginatur, res & fama decreſcit.

Homo malus, fera peſſima. 11

Cùm tibi proponas animalia cuncta timere:
Vnum hominem tibi præcipio plus eſſe timēdū.
Ἢν προκέηται θηρία πάντ' ἔσχειν διὰ δεῖμον:
Ἓν κέλομαι τρομέειν σε τὸν ἄνθρωπον περὶ πάντων

Cum tua ſponte putes omnes feras eſſe timendas, meo præcepto vnum animal maximè timebis, nempe hominem,

nem. Nam nulla bellua magis homini nocet, quam, homo homini.

Sapientia fortitudini præferenda. 12

Cùm tibi præualidæ fuerint in corpore vires,
Fac ſapias, ſic tu poteris vir fortis haberi.
εἰ σθένος εὐπάλαμον σέο τὸν χρόα συμπεριφέρτει,
Σπεῦδε καὶ εὐφρονέειν, ὡς γὰρ δόξεις ἀνδρεῖος.

Si natura dedit vires corporis, non ſtatim vir fortis eris, niſi adiunxeris ingenij vim, hoc eſt, ſapientiam, quâ corporis robore rectè vtaris.

Amicus cordis medicus. 13

Auxilium à notis petito, ſi fortè laboras:
Nec quiſquam melior medicus, quā fidus amicus.
Συμμαχίην παρὰ γνωστῶν αἰτεῖν εἴ ποτε κάμνῃς.
Πιστοῦ γὰρ φίλου ἰητὴρ προφερέστερος οὐδείς.

Corporis morbos aperi medico, animi morbos aperi fideli amico. Ille pharmacis ſanat, hic verbis. Aliter: Si quid morbi inciderit, magis amicum accerſe, quàm medicum.

Sacrificium ſpiritus contribulatus. 24

Quum ſis ipſe nocēs, moritur cur victima pro te?
Stultitia eſt, morte alterius ſperare ſalutem.
εἰ σὺ πταίεις, τί θνήσκει ἕνεκα τὸ θῦμα,
Ἀσφαλὲς εἶν ἑτέρου μόρῳ ἔλπεσθαι σωθῆναι.

Veteres credebant expiari ſcelus commiſſum mactata pecude, quæ nihil commiſerat: & pro alieno peccato innocens dabat pœnas, cum is, qui peccauit, potius mactari debuerit, quàm victima. Stultè autem ſperabant alienam mortem ſibi ſaluti fore: cum ſua quenque

 mala

mala de ſuo dependere oporteat.

Amicus ex moribus deligendus. 15

Cùm tibi vel ſocium, vel fidum quæris amicum,
Non tibi fortuna eſt hominis, ſed vita petenda.
Εὖ τὰν ἑταῖρον ἠὲ καὶ πιστὸν φίλον ὦ φίλε δίζῃ,
οὐχὶ τύχη μερόπων, ὁ βίος δ' ἰχνευτέος ἤτω.

Amicus, quem velis adiungere, nõ æſtimandus è cẽſu, ſed ex moribus. Idem oportet fieri in vxoribus.

Auaritia vitanda. 16

Vtere quæſitis opibus, fuge nomen auari.
Quid tibi diuitiæ proſunt, ſi pauper abundas?
χρῶ τοῖς κερδηθεῖσι, κνιπὸς οὔνομα φεύγων.
τίπτ' ὄφελος πλούτου, εἰ πλουτεῖς αἰὲν ἀπαιτῶν?

Fruſtra paraſti diuitias, ſi partis vti non audes, & inter magnas opes viuis inops, nihil enim refert habere, ſi quæ habes, nihilo plus tibi proſunt, quam ea, quæ non habes.

Voluptas inimica famæ. 17

Si famam ſeruare cupis, dum viuis, honeſtam:
Fac fugias animo, quæ ſunt mala gaudia vitæ.
τίμιον εἰ φήμην ἐθέλοις βιόων προφυλάσσειν.
σπεῦδε φυγεῖν κραδίηθε κακὰς τέρψεις βιότοιο.

Si cupis honeſtam tueri famam, noli amare voluptates inhoneſtas, nempe gulæ, libidinis, & ſimilium.

Senem etiam delirum ne irriſeris 13

Cùm ſapias animo, noli irridere ſenectam:
Nam quicunque ſenex, ſenſus puerilis in illo eſt.
Ἀρτίφρων τελέθων νόα μὴ χλεύαζε γεραιόν.
πάντεσι γὰρ πολιοῖς παίδων φρένες εἰσὶ νεογνῶν.

Cùm per ætatem vigeat ingenium tuum, & animi vis, noli deridere ſenectutẽ, quæ minus animo valeat. Deſipiſcit enim omnis ſenex, & ad puerilem ſtultitiam redit. Ætatis igitur vitium ferendum, non ridendũ eſt.

Opes fluxa, ars perpetua. 19

Diſce aliquid: nam cùm ſubito fortuna recedit,
Ars remanet, vitamq; hominis non deſerit vnquã
Καὶ τὲχνην μαθε ὅτ̓ι τύχης τροχάλῶς ἀπιούσης,
Τέχνη μνιμει, χαι μεροπων βιον οὐκ ἀπολειπει.

Opes ſæpenumero ſubito fortuna eripit homini, veluti incẽdio, furto, bello, naufragio: verùm ars eripi nõ poteſt. Hæc itaque certiſſima poſſeſſio eſt, quæ ſemper et vbique te poſſit alere.

Mores ex verbis cogniti. 30

Perſpicito cuncta tacitus quid quiſque loquatur.
Sermo hominum mores & celat, & indicat idem.
Φράζεο πάντα σιωπη τιπ̓ε λέγουσιν ἕκαςοι.
Ηθεα γὰρ μερόπων γυμνοῖ λόγος, ἠδὲ καλύπ̓ει.

Nulla res magis arguit & aperit vitam & ingeniũ hominis, quàm illius oratio, hoc eſt certiſſimum animi ſpeculum. Igitur ſi vis hominem cuiuſmodi ſit cognoſcere, perpende tecum qualis ſit illius oratio. Sermo indicat mores hominis, ſi loquatur ex animo, & celat idem, ſi vel taceas, vel diſſimulanter loquaris.

Ars vſu iuuanda. 21

Exerce ſtudium, quamuis perceperis artem:
Vt cura ingenium, ſic & manus adiuuat vſum.
Ασκει σὴν τέχνην, καπερ τὴς δ᾽ ἐκμελετήσας,
Ως μελέτη γὰρ νῶ, ταῖς χερσὶν ἐθισμὸς ἀρηγει.

Vt euaneſcunt diſciplinæ niſi exercitatione cõfirmes, ſic artificium opere confirmandum erit, ne excidat.

Vitæ contemptus.

Multum ne cures venturi tempora ſati:
Non timet is mortem, qui ſcit contemnere vitam.
Μήποτ' ἐπερχομένης ὥρης ἐμπάζεο πότμου.
Οὐ γὰρ τὸν δειδίειν οἶτον ὃς οἶδε βίον διαπαίξειν.

Si vis liber eſſe à metu mortis, diſce vitam nõ magni facere. Et quemadmodum eleganter docet. Ariſt. nullius rei iucunda fruitio eſt, niſi quam aliquo modo contempſeris.

Diſcendum, & docendum. 23

Diſce, ſed à doctis: indoctos ipſe doceto:
Propaganda etenim rerum doctrina bonarum.
Μάνθανε πρῶτα, πρὸς εἰδότος, ἂν ᾖ σοφίζ' ἀδιδάκτους.
Τῶν ἀγαθῶν διὰ γὰρ δόσιμον τελέθει τὸ δίδαγμα.

Diſce non à quouis, ſed ab his, qui poſſunt docere. Rurſum. quod ab alijs didiceris, id alijs imperti. Vtiliũ enim rerum ſcientia non eſt premenda, ſed per manus tradenda.

Bibendi ratio. 24

Hoc bibe quod poſſis, ſi tu vis viuere ſanus:
Morbi cauſa mali eſt homini, quandoq; voluptas.
Τόσσον πῖν ὅσσον δύνῃ, ἢν ἐθέλῃς ὑγιαίνειν.
Πάντα γὰρ οὖν ἀπατάλη δεινῆς νόσου ἐστὶν ἀφορμή.

Ne biberis ſupra vires. Breuis enim illa bibendi voluptas ſæpenumero conciliat homini moleſtum & diuturnum morbum.

Ne damnes quod probaueris. 25

Laudaris quodcunque palam, quodcunque probaris.
Hoc vide ne rurſus leuitatis crimine damnes.
Αἰνεῖς ἀμφαδίην τι, καὶ ὡς καλὸν δοκιμόζεις,
Ἄθρει μὴ τοῦτ' αὖπαλιν εὐκολίῃ καταμέμψῃ.

Leuis & inconſtans videberis, ſi quod aliquando coram multis laudâris, idem poſtea dānes. Quod ſi muta ſti ſententiam, fac ſileas. Fortaſſe pro vide, legendum eſt Fuge. (Crimine) id eſt, ſuſpicione, & cum vituperio.

Circumſpectus in vtraque fortuna. 26

Tranquillis rebus quæ ſunt aduerſa caueto:
Rurſus in aduerſis melius ſperare memento.
Ἐν εὐημερίῃ τ' ἀντία πόντο φυλάσσου. (ἥξειν
ἔμπαλι δυσπραγέων ἢ τὰ κρείττονα προσδόκα

Ne ſecurus ſis, cùm fortuna tranquilla eſt ſed tempeſtatem caue. Rurſum cùm fortuna ſæuit, animum ſuſtine ſpe melioris fortunæ, quæ ſucceſſura ſit. In ſecūdis rebus timenda ſunt aduerſa, ne ſis ſupinus. In aduerſis ſperanda ſunt lætiora, ne deficias animo.

Studio creſcit ſapientia. 27

Diſcere ne ceſſes: cura ſapientia creſcit.
Rara datur longo prudentia temporis vſu.
Μάνθανε μὴ λήγων μελέτῃ σοφίην, γὰρ ἀέξει,
Καὶ μακρῇσι τριβαῖς ὀλίγῃ σύνεσις ἐπορίσθη.

Iuxta Solonis ſententiam, oportet ſeneſcere ſemper aliquid addiſcentes. Nā (rara) hoc eſt, ſingularis & eximia prudentia, contingit (longo vſu id eſt, diutina experientia ætatis. Quanquam mihi magis probatur hic

vt

vt ſit ſenſus: Sẽper diſce, ſtudio creſcit ſapientia. Nã pauci ſunt, qui prudentes euadunt experientia rerum, quia paucis contingit diu viuere, vel quia complures ſtultitiam non exuunt hac via. Certiſſima ad ſapientiam via eſt doctrina.

Parcè laudandum. 28

Parcè laudato: nam quem tu ſæpe probâris,
Vna dies qualis fuerit monſtrabit amicus.
Αἴνει φειδόμενος, ὅμ πολλάκι γὰρ δοκιμάζεις,
Ἦμαρ ἓμ ἐμφανίσει σοι, ποῖος τις φίλος ἦεμ.

Ne laudes amicum effuſius, cuius non feceris periculum: ſiquidem ille ſæpius abs te laudatus, vno aliquo die declarabit alium fuiſſe ſe, quàm tu prædicâris.

Diſcere ne pudeat. 29

Ne pudeat quæ neſcieris te velle doceri:
Scire aliquid laus eſt, pudor eſt nil diſcere velle.
Μὴ αἰσχυνθῆς ταῦτα μαθεῖμ, ἅπερ οὐ δεδάηκας.
Αἶσχος μηδὲ μαθεῖμ ἐθέλειμ, τὸ δ' ἐναντίομ αἶνος.

Quidam ſtulto quodam pudore malunt ſemper neſcire, quam ſemel diſcere: cùm ſcire pulchrum ſit, & pudendum nihil velle diſcere: ergo honeſtum velle.

Rebus vtendum ad ſobrietatem. 30

Cum Venere & Baccho lis eſt, & iuncta voluptas,
Quod lautũ eſt animo complectere, ſed fuge lites.
Εὐφροσύνη καὶ ἔρις Βάκχῳ Παφίῃ τε σύνεισιν,
Ὧμ τὸ μὲν ἀσπάζευ, φεύγειμ δ' ἔριδας κέλομαί σε.

Excerpe quod ineſt boni, fuge quod adiunctũ eſt mali. Exhilarat potatio, diſcutit curas, vtere hac cõmoditate: ſed rurſus ebrietas incitat ad iurgia, hoc caue.

Item

Item Venus delectat, ſed habet ſua iurgia. Ama igitur abſq; diſſidijs.

Triſtibus & tacitis non fidendum. 31

Demiſſos animo, ac tacitos vitare memento.
Quà flumen placidũ eſt, forſan latet altiùs vnda.
τοὺς θυμῷ μαλακοὺς καὶ σιγαλέους περιφύλαξο,
Εὔκηλος ποταμὸς γὰρ ἀεὶ τάχα βένθεα κεύθει.

Triſtes ac tacitos vita: videntur enim aliquid magni mali moliri: quemadmodum cauendum eſt flumen ea parte, qua tranquillum eſt: nam illud profundiſſimum eſſe ſolet. Ita Cæſar magis metuebat Brutum & Caſſium, pallidos ac tacitos, quàm Antonium.

Sors ſorti conferenda. 32

Cùm tibi diſpliceat rerum fortuna tuarum,
Alterius ſpecta, quo ſis diſcrimine peior.
Εὖτ᾽ ἄν τῇ τῶν σῶν ἄχθῃ χαλεπῶν φίλος αἴσῃ
βλέψον ἐς ἄλλου δυσπραγίαν πόσον, ἔπλετο χείρων

Quoties tædet te tuæ ſortis, confer eam cùm aliorũ fortuna, & videbis te nihilo peiorẽ, hoc eſt, infœliciorem multis.

Vltra vires nihil aggrediendum. 33

Quod potes id tenta, nam littus carpere remis,
Tutius eſt multo, quam velum tendere in altum.
Τοῖς δυνατοῖς ἐπιχείρει, ἅπτεσθαι γὰρ ἐρετμοῖς.
Θῖνα βεβαιότερον ἢ λαῖφος ἐς ὕψος ἀείρειν.

Aggredere tuta magis, quàm magna. Tutius enim tutò nauigare iuxta litt⁹, et remis vti, quàm paſſis velis periclitari in fluctibus. Nec enim omnibus fauent venti fortunæ.

Cum iuſto iniquè non contendendum. 34

Contra hominē iuſtum prauè contendere noli:
Semper enim Deus iniuſtas vlciſcitur iras.
Ἀντίον ἀνδρὶ δικαίῳ μὴ φλαύρως ποτ᾽ ἐρίσῃς.
Τὰς ἀδίκους ὀργὰς γὰρ ἀμύνεται ἶφι τὸ θεῖον.

Noli prauè, hoc eſt, malitioſe, & data opera, ac peruerſe contendere cum homine iuſto. Nam Deus nunquam hoc relinquit inultum.

Fortuna vtraq; æquè ferenda. 35

Ereptis opibus noli gaudere mœrendo,
Sed gaude potius tibi ſi contingat habere.
Γυμνωθεὶς τῶν σῶν μὴ ἀνιῶ, μὴ δ᾽ ὀλοφύρου.
Χαῖρε δὲ μᾶλλον ἐπεὶ συνέβη σοὶ ἔχειν ἀπολέσαι.

Si diuitiæ contingunt, gaude: ſi ereptæ fuerint, noli te cruciare, ſed tunc vtere philoſophia. Neq; enim tantum boni habēt, vt ſit admodum dolēdum, ſi perierint, neq; rurſus tantum mali, vt non ſint libenter accipiēda ſi forte contingerint. Conſtat carmen eſſe deprauatum. Arbitror legendum, Noli mœrere quærendo. Planudes videtur hoc ſenſiſſe, Ereptas opes ne deplores, ſed gaude potius habuiſſe te, quod perderes. Sed dubium non eſt, quin à Planude ſcriptum fuerit ἀπολαῦσαι, *pro* ἀπολέσθαι. *Porrò querēdo, non eſt à quæro, ſed à queror deponenti verbo: pro quo Planudes vertit* ὀλοφύρεσθαι. *Hic caſus erit exemplo, nōnunquam è duobus codicibus deprauatis reſtitui veram lectionē. Deinde quantopere expediat, auctorum monumēta non vni linguæ fuiſſe commiſſa.*

Ab amico quid ferendum. 36

Eſt iactura grauis, quæ ſunt amittere damnis.
Sunt quædam, quæ ferre decet patienter amicum.
Ἔστι μὲν ἄλγος ἐπαχθὲς, ἅ τις κέκτητ᾽ ἀποβάλλειν.
Ἔμπης δ᾽ ἐστὶν ἃ τῶν φρονέοντα φέρειν ἐπέοικεν.

Si verbulo lædat amicus, ferendum eſt. At damna rerum nemo poteſt æquo animo ferre. In his igitur cauendum, ne lædamus amicum.

Tempori non confidendum. 37

Tempora longa tibi noli promittere vitæ.
Quocunque ingrederis ſeqtur mors, corporis vmbra.
Μὴ μακρούς σαυτῷ καιρούς βιότου καθυπισχνοῦ.
Ὡς σκιὰ σώματι γὰρ, μόρος ἕσπεται ἥπερ ἀφίξῃ.

Nemo poteſt ſibi longeuitatem promittere, quum mors hominẽ quocunque eat non aliter inſequatur, quàm vmbra corpus. Fortaſſe legendum, Corpus vt vmbra. Nam ſic reddidit Planudes.

Deus quibus placandus. 38

Thure Deum placa, vitulum ſine creſcat aratro.
Ne credas placare deum, dum cæde litatur.
Ἱλάσκου θυέεσσι θεόν, λίπε μόσχον ἀρότρῳ.
Μὴ δὲ μιν εὐμενίζεσθαι δοκεῖ αἱματικαῖς σφαγίδισι.

Non gaudet Deus morte pecudum, ergo thure litãdum eſt illi, hoc eſt, re innoxia, & minimi ſumptus. At hodie plerique Chriſtianorum, licet apud hos ſublatus ſit mos immolandi pecudes, tamen Deum ac diuos ſibi tantum deuinctos eſſe putant, ſi eis gemmas, aurum, argentum, ſerica ſuſpenderint, vel oſtentandã tantum vel in luxum paucorũ vertenda, immemores, hæc ſemper à ſanctis fuiſſe contempta, & ſi fortè obtigerunt in egen-

egentium vſus fuiſſe effuſa.

A potentioribus læſus diſſimula. 39

Cede locum læſus fortunæ, cede potenti:
Cedere qui potuit, prodeſſe aliquando valebit.
Δὸς τόπον ἠνορέηφι τύχης καὶ ὕπεικε κακωθεὶς.
Ἤγε γὰρ ἔσχε λυμῆναι, σχοίη καὶ ποτ' ὀνῆναι.

Qui rem habet cum proceribus, quoniam prodeſſe poſſunt in multis, neceſſe eſt, vt aliquando muſſet iniurias, id eſt, tacitus ferat. Lædant enim aliquando potẽtes, & tyrannidem exercent. Hic igitur prudens illis debet cedere, vt poſtea per illos ſuis prodeſſe poſſit. Nam ſi reſiſtens reddiderit eos hoſtes, nec ſibi, nec ſuis prodeſſe poterit.

Caſtiga teipſum. 40

Cùm quid peccâris, caſtiga te ipſe ſubinde.
Vulnera dum ſanas, dolor eſt medicina doloris.
Εἴ πόθ' ἁμαρτήσῃς παίδευε σὺ σαυτὸν ἔπειτα
Τραύματα γὰρ θεραπεύομεν, ἄλγεσιν ἄλγος ἀκεῖται

Vbi ſenſeris te alicubi peccaſſe, ſtatim pœnas ſumito de teipſo, & noli tibi ignoſcere: teipſum obiurga, tibi ipſi laboris aliquid indicito. Nam vt in ſanandis vulneribus dolor dolore ſanatur: ſiquidẽ ne doleat vulnus infundis acria, quæ mordent: ſic iſta reprehenſio, tametſi amara eſt, tamen medetur vitio animi.

Amicus mutatus non vituperandus. 41

Damnaris nunquam poſt longum tẽpus amicũ,
Mutauit mores, ſed pignora prima memento.
Μήπου πολυχρονίοιο φίλου φιλίην ἀποσείου,
Ἤθεα κείνου ἄμειψε, σὺ μνώεο τῶν πρὶν ὁμήρων.

Si is cum quo tibi fuit diutina conſuetudo fortè mutatis moribꝰ alius eſſe cœpit, hoc debes tribuere veteri neceſſitudini, ne vituperes eum, etiam ſi non eſt dignꝰ, qui ametur.

Beneficiorum collatio attendenda. 32

Gratior officijs quo ſis mage, charior eſto:
Ne nomen ſubeas, quod dicitur Officiperda.
Ισθ' ἐμ προστάσιαι χαρίεις ἵνα φίλτερος εἴης,
Καὶ μὴ φῶσισε τ ἀσχῆς ὀλετῆρα κάκισον.

Vt ſis charus omnibus, eſto gratus (officijs) id eſt, beneficijs & benemeritis. Inuiſum enim apud omnes eſt nomen officiperdæ. Sic enim vocant eum, in quē collocatum officium perditur. Nihil enim tam perit, atque id quod confertur in ingratum.

Suſpitionem tolle. 34

Suſpectus caueas, ne ſis miſer omnibus horis:
Nam timidis, & ſuſpectis aptiſſima mors eſt.
Φράσυο μὴ ποθ ὕποπτος ἐὼν ἀέι ἄθλιος εἴης.
Δειλοῖς γαρ και ὑπόπτοις λωΐτερος μόρος ἢ ζῆς.

Qui ſibi fingit periculum, is nunquam nō miſer viuit Nihil igitur huic aptius, quàm mors: quandoquidem non poteſt iucūdè viuere. Suſpectus, hic accipit actiuè pro ſuſpicioſo.

Humanitas erga ſeruos. 44

Cùm fueris ſeruos proprios mercatus in vſus,
Et famulos dicas, homines tamen eſſe memento.
Ην ὠνήσης σαυτῷ δμῶας πρὸς θεραπείην,
Σφᾶς τε καλεῖς δούλους, κ' ἀνθρώπους ὄντας ἐπίσω

Sic vtere ſeruis tuis, licet emptitijs, vt memineris homines

homines

mines eſſe, non pecudes. Quod empti ſunt, fortunæ fuit; quod homines ſunt, in hoc tibi ſunt pares.

Occaſionem rei commodæ ne prætermittas 45

Quam primum rapienda tibi eſt occaſio prima,
Ne rurſus quæras, quæ iam neglexeris antè.
Ἅρπασον αἰψ' ἀλεγεινὴν τὴν πρωτίστως ἐπιοῦσαν,
Μὴ δὲ δίωκε παλίνδρομος ὡς μάρος ἐξαθέριστας.

Occaſio, quam ante dixit frontem habere capillatã, ſtatim eſt arripienda ne ſi ſe ſubduxerit, fruſtra quæras poſteà, quæ priùs contempſeras.

Non lætandum de repentino obitu.

Morte repentina noli gaudere malorum.
Fœlices obeunt, quorum ſine crimine vita eſt.

Si mali ſubito moriantur, dolendum magis eſt quàm gaudendum. Gaudendum potius in morte bonorũ, quorũ mors fœlix eſt. Vel ſic vt vertit Planudes, tametſi malꝰ auctor. Si videris malos ſubito tolli, noli gaudere. Cõtingit idẽ bonis et innocẽtibꝰ, vt intelligas hoc caſu accidere, non vindicta numinis. Verſus ipſius aſcribã,

Μὴ ἐπιχαῖρε κακῶν θανάτοις φίλος ἐξαπιναίοις.
Ὅτι καὶ ἐσθλὸς θνήσκουσ' ὧν βίος ἄμμορος αἰσχοῦς.

Hæc indicaui, non vt inſecter Planudem, ſed vt nobis Græci viciſſim ignoſcant, ſicubi labimur in peregrina lingua.

Pauper ſimulatum vitet amicum. 47

Quum coniunx tibi ſit, nec res, & fama laboret:
Vitandum ducas inimicum nomen amici.
Πτωχὸς ἐὼν καὶ ἔχων καλλεῖ πολύπυστον ἄκοιτιν,
Πλαττόμενον φιλικὸν κακὸν ἐχθρὸν πάγχυ φυλάσσου.

Si pauper habueris uxorem, quæ laboret fama, hoc eſt, de qua homines malè loquantur: (ducas) id eſt, exiſtimes nomen amici vitandum eſſe, vtpote inimicum famæ tuæ: videberis enim proſtituere uxorē hoc prætextu: & hoc nomine diuites pauperū vxores captāt. Ita propemodum Planudes, tametſi poteſt & alius eſſe ſenſus nimirum hic: Si tibi ſit uxor re ſatis lauta, famaq́ſecunda, noli te dare in familiaritatem potentū, ne quid labis vxori tibiq́ contrahas.

Iunge ſtudium. 24

Quum tibi contingat ſtudio cognoſcere multa:
Fac diſcas multa, vites neſcire doceri.

Εἰ συνέβησε μαθεῖν μακρὸν ἐσπουδακότα πολλὰ,
σπεῦδε μαθεῖν καὶ πλείονα φεύγετε τὴν ἀμέλειαν

Quò plura didiceris, hoc plura ſtude cognoſcere, ne videaris indocilis vllius rei.

Breuitas memoriæ amica. 49

Miraris verbis nudis me ſcribere verſus?
Hos breuitas ſenſus fecit coniungere binos.

Θαυμάσεις ἔπεσι στιχουργήσαντά με γυμνοις
τοῦτο γὰρ νοῦ βραχύτης δρᾷ σὺν δύο ταῦτα τιθεῖσα.

Sententia nudis verbis explicanda eſt. Melius enim meminimus quæ breuia ſunt. Idcirco nudis verbis ſingula præcepta ſingulis diſtichis complecti voluit, vt apertior eſſet & breuior.

DICTA SAPIENTVM

E GRÆCIS, VT HABEBANtur à neſcio quo Græculo vndecunq; collecta, vel conficta potiùs, Eraſmo interprete.

PERIANDRI CORINTHII

Omnibus placeto. *Bona res quies.*
Periculoſa temeritas.
Semper voluptates ſunt mortales, honores autem immortales.
Amicis aduerſa Fortuna vtentibus idem eſto.
Lucrum turpe, res peſſima.
Quicquid promiſeris, facito.
Infortunium tuũ celato, ne voluptate aſſicias inimicos
Veritati adhæreto *Age quæ iuſta ſunt.*
Violentiam oderis. *Principibus cede.*
Voluptati tempera. *A iureiurando abſtine.*
Pietatem ſectare. *Laudato honeſta.*
A vitijs abſtine. *Beneficium repende.*
Supplicibus miſericors eſto. *Liberos inſtitue.*
Sapientũ vtere cõſuetudine. *Litem oderis.*
Bonos in pretio habeto. *Audi, quæ ad te pertinet.*
Probrum fugito. *Reſponde in tempore.*
Ea facito, quorum non poſſit pœnitere.
Ne cui inuideas. *Oculus moderare.*
Quod iuſtum eſt imitare.
Bene meritos honora. *Spes foue.*

Calum

Calumniam oderis. *Affabilis eſto.*
Cùm erraris, muta conſilium.
Diutinam amicitiam cuſtodi.
Omnibus teipſum præbe. *Concordiam ſectare.*
Magiſtratus metue. *Ne loquaris ad gratiã.*
Ne temperè crediderìs. *Teipſum ne negligas.*
Seniorem reuerere. *Mortẽ oppete pro patria.*
Ne quauis de re doleas. *Ex ingenuis liberos crea.*
Parcito tanquam immortalis.
Sperato tanquam mortalis.
Ne efferaris gloria. *Arcanum cela.*
Cede magnis. *Opportunitatẽ expectato.*
Mortalia cogita. *Largire cum vtilitate.*
Ne prior iniuriam facias. *Dolorem fuge.*
Mortuum ne rideto. *Amicis vtere.*
Conſule inculpatè. *Delecta amicos.*

BIANTIS.

In ſpeculo teipſum contemplare,& ſi formoſus apparebis,age quæ deceant formam: ſin deformis, quod in facie minus eſt,id morum penſato pulchritudine.
De numine ne male loquare,quid ſit autem, auſculta.
Audito multa,loquere pauca.
Prius intellige,& deinde ad opus accedẽ.
Ne ob diuitias laudâris virum indignum.
Perſuaſione cape,non vi.
Compara,in adoleſcentia quidem modeſtiam, in ſenectute verò ſapientiam.

PITTACI MITYLENAEI.

Quæ facturus es, ea ne prædixeris: fruſtratus enim rido-

riderìs.
Depoſitum redde.
A familiaribus in minutis rebus læſus feras.
Amico ne maledixeris. Inimicum ne putes amicum.
Vxori dominare.
Quæ feceris parentibus, eadem à liberis expecta.
Deſidioſus ne eſto. Inter amicos ne fueris iudex.
Ne contende cum parentibus, etiam ſi iuſta dixeris.
Ne geras imperium, prius quam parere didiceris.
Infortunatum ne irriſeris.
Ne lingua præcurrat mentem.
Quæ fieri non poſſunt, caue concupiſcas.
Ne feſtinaueris loqui. Legibus pare.
Noſce teipſum. Ne quid nimis.
Ante omnia venerare numen.
Parentes reuerere. Audito libenter.
Voluptatem coërce. Inimicitiam ſolue.
Vxorem ducito ex æqualibus, ne ſi ex ditioribus duxeris, dominos tibi pares, non affines.

CLEOBVLI LINDII,

Ne ſis vnquam elatus. Domus curam age.
Libros euolue. Liberos tibi chariſſimos erudi.
Iuſtè iudicato. Bonis benefacito.
A maledicentia temperato. Suſpicionem abijcito.
Parentes patientia vince. Beneficij accepti memento.
Inferiorem ne reijcias. Aliena ne concupiſcas.
Ne teipſum præcipites in diſcrimen.
Res amici diliges, et perinde ſerues, vt tuas.
Quod oderis, alteri ne feceris.

Ne cui miniteris, eſt enim muliebre.
Citius ad infortunatos amicos, quàm fortunatos proficiſcere.
Lapis auri index, aurum hominum.
Voto nihil pretioſius.
Mendax calumnia vitam corrumpit.
Mendaces odit quiſque prudens ac ſapiens.

CHILONIS LACEDÆMONII.

Noſce teipſum.
Temperantiam exerce.
Tempori parce.
Multitudini place.
Moribus probatus eſto
Oderis calumnias.
Ne cui inuideas mortalia.
Turpia fuge.
Iuſtè rem para.
Sapientia vtere.
Ne quid ſuſpiceris.
Ne fueris oneroſis.

SOLONIS ATHENIENSIS.

Deum cole.
Amicis ſuccurre.
Veritatem ſuſtineto.
Legibus pareto.
Iracundiæ moderare.
Malos odio proſequitor.
Parentes reuerere.
Nemini inuideto.
Ne iurato.
Cogita quod iuſtum eſt.
Virtutem laudato.

THALETIS MILESII.

Principem honora.
Similis tui ſis.
Quod adeſt boni conſulito.
Gloriam ſectare.
Pacem dilige.
Suſurronem ex ædibus eijce.
Amicos probato.
Nemini promittito.
A vitijs abſtineto.
Vitæ curam age.
Laudatus eſto apud omnes.

DICTA SAPIENTVM EX AVSO- *nio carmine atq; in his extrema ſententia fere ſemper eſt gemina, & diſticho comprehenditur.*

PERIANDRI CARMINE *Phaleucio.*

Nunquam diſcrepat vtile à decoro.
Id eſt, Nihil vtile, quod non honeſtum.
Plus eſt ſolicitus, magis beatus,
Id eſt, Quò quiſq; ditior, hoc magis ſolicitus viuit.
Mortem optare malum, timere peius.
Miſer eſt, qui tædio vitæ mortem optat: ſed miſerior qui ſemper timet mortem.
Faxis vt libeat, quod eſt neceſſe.
Quod neceſſe eſt facere, fac vt libenter facias.
Multis terribilis, caueto multos.
Quem multi timent, is multos timeat neceſſe eſt.
Si Fortuna tonat, caueto mergi.
Si fortuna iuuat, caueto tolli.
Nec extollaris fortunæ proſperitate.
In rebus aduerſis ne frangaris animo.

BIANTIS CARMINE *Heroico.*

Quænam ſũma boni? mens quæ ſibi cõſcia recti.
Id eſt, Quid optimum? Animus bene ſibi conſcius.
Pernicies homini quæ maxima? ſolus homo alter.

Id eſt, Homini maxima pernicies eſt ab homine.

Quis diues? qui nil cupiat. Quis pauper? auarus.

Diues eſt, non qui multa poſſidet, ſed qui ſua ſorte contentus eſt. Auarus omnis, pauper eſt, qui quod habet, non habet.

Quæ dos matronis pulcherrima? vita pudica.

Mulier etiam indotata, ſatis dotata eſt, ſi caſta eſt.

Quæ caſta eſt? de qua mentiri fama veretur.

Caſta non eſt, de qua fama turpiter loquitur.

Quod prudentis opus? cum poſſit, nolle nocere.

Quod ſtulti proprium? non poſſe, & velle nocere.

Proprium prudentis eſt, etiam cùm poſſit, nolle tamẽ vlciſci. Malus etiam cùm non poſſit, optat tamen lædere.

PITTACI CARMINE.

Iambico trimetro.

Loqui ignorabit, qui tacere neſciet.

Eiuſdem eſt artis rectè tacere, & rectè loqui.

Bono probari malo, quàm multis malis.

Non refert quam multi laudent te: ſed quales. Nam ab improbis laudari, vituperari eſt.

Demens ſuperbis inuidet fœlicibus.

Stultitia eſt cruciari fœlicitate malorum, quaſi in vulgaribus bonis ſit ſita felicitas.

Demens dolorum ridet infœlicium.

Æque ſtultum eſt gaudere calamitate malorum, quaſi non & ante fuerint infœlices.

Pareto legi, quiſquis legem ſanxerit.

Quod alijs præſcripſeris, ipſe ſeruato.

Plures amicos re ſecunda compares.

Paucos amicos rebus aduerſis probes.

Proſpera fortuna conciliat multos amicos: At reflante fortuna pauci manent, ſed ſynceri.

CLEOBVLI, CARMINE Aſclepiadeo.

Quanto plus liceat, tam libeat minus.

Quò potentior es, hoc magis caue ne quid pecces: & quò plus tibi permittunt homines ob principatum, hoc ipſe minus permittas tibi.

Fortunæ inuidia eſt immeritus miſer.

Cùm bonis male eſt, fortunæ imputatur: cùm ea ſæpe magnatum ſit culpa.

Felix criminibus nullus erit diu..

Fœlicitas malo parta, non eſt diuturna.

Ignoſcas alijs multa, nihil tibi.

In alios lenis eſto, in te ipſum ſeuerus.

Parcit quiſque bonis, prodere vult bonos.

Qui bonos viros tradit in manus bonorum, is ſeruat, non perdit, quos prodit. Quanquàm ſuſpicor legendum.

Parcit quiſque bonis, perdere vult malos.

Vt ſit ſenſus: Qui malos, ac nocentes afficit ſupplicio, is miſeretur bonorum & innocentium, quos ab horũ violẽtia liberat. Et quiſque durius poſitũ eſt pro Quiſquis.

Maiorum meritis gloria non datur.

Turpis ſæpe datur fama minoribus.

Laus parentum non tribuitur poſteris. At probra parentum ſæpe obijciuntur liberis.

CHILONIS CARMINE CHOriambico, ex Choriambis tribus & Amphibracho videtur Sotadicum.

Nolo

Nolo minor me timeat, deſpiciatq; maior.

Sic eſt moderanda vitæ ratio, vt nec inferioribus ſis formidini, quod eſt tyrannicum : nec ſuperioribus contemptui, quod eſt abiectæ fortunæ.

Viue memor mortis, immemor vt ſis ſalutis.

Sic fuge turpia, quaſi hodie moriturus. Sic cura honeſta ſtudia, quaſi ſemper victurus. Quanquã hic verſus deprauatus eſt. ſuſpicor ita legendum.

Viue memor mortis, vt ſis memor et ſalutis. Aut ſic
Viue memor mortis, ne ſis immemor & ſalutis.

Triſtia cuncta exuperes, aut animo, aut amico.

In rebus aduerſis, aut amici conſuetudini falle mœrorem : aut animo te ſuſtine.

Tu bene ſi quid facias, non meminiſſe fas eſt.

Benefacta tua prædicent alii.

Grata ſenectus homini, quæ parilis iuuentæ.
Illa iuuentus grauior, quæ ſimilis ſenectæ.

Florida ſenectus, ſimilima eſt adoleſcentiæ. Moroſa iuuentus, ſimilima eſt ſenectuti.

SOLONIS CARMINE
Trochaico.

Dico tunc vitam beatam, fata cùm peracta ſunt.

Nemo beatus, niſi qui feliciter obierit diem.

Par pari iugato coniunx, diſſidet quod impar eſt.

Firmiſſima eſt amicitia, quæ inter pares coijt.

Non erunt honores vnquam fortuiti muneris.

Honos verus virtutis eſt præmium, non munus fortunæ.

Clam coarguas propinquũ, ſed palàm laudaueris.

Amìcum laudato palàm, ſed errantem occultè corripe.

Pulchrius multò parari, quàm creari nobilem.

Clarior eſt nobilitas, quam ipſe tuis virtutibus tibi pararis, quam quæ ex maiorum imaginibus contigit.

Certa ſi decreta ſors eſt, quid cauere proderit?
Siue ſunt incerta cuncta, quid timere conuenit?

Si fatum vitari non poteſt, quid prodeſt præſciſſe? Sin incertum, ſtultum eſt timere, quod an eventurum ſit, neſcias.

THALETIS VERSV Pentametro.

Turpe quid auſurus, te ſine teſte time.

Quod apud alium puderet facere, ne ſolus quidem auſis facere, velati teipſo teſte.

Vita perit mortis gloria non moritur.

Etiam poſt mortem viuit gloria benefactorum.

Quod facturus eris, dicere ſuſtuleris.

Sile, ſi quid eſt in animo facere, ne quis impediat.

Crux eſt, ſi metuas, vincere quod nequeas.

Auget ſibi moleſtiam, qui timet, quod vitari non poteſt.

Cùm verè obiurgas ſic inimice iuuas.

Præſtat verè carpi ab inimico, quam falſo laudari ab amico.

Nil nimium, ſatis eſt, ne ſit & hoc nimium.

Ne quid nimis. Nam modus omnibus in rebus eſt optimus.

SEQVVNTVR MIMI PVBLIANI, AB ERASMO caſtigati & elucidati.

ERASMVS ROTEROD. LECTORI. S.

IN hos deprauatiſſimè ſcriptos reperi cõmentariolos, lõgè prodigioſiores quàm in Catonem, qui neque cœlum neque terram attingerent, & tamẽ accuratiſſimè depictos, ceu rem ſacram. O ſeculum illud infelix. Sunt pleriq; ſenarij iambici, ſed Latinæ Comœdiæ libertatem non fugientes: ſi quod diuerſum genus inciderit, annotauimus. Cæterũ qui ſcire volet, à quàm portentoſis mendis hos Mimos vindicauerimus, is conferat cum his, quos ante noſtram editionẽ habebant vulgati codices.

Vale lector, & fruere.

ALienum eſt omne, quicquid optando euenit.

Senſus eſt: Id quod noſtro ſtudio paratur, verẽ noſtrum eſt: quod votis contingit, alienum eſt, nempe quod fortuna poſſit eripere.

Ab alio expectes, alteri quod feceris.

Qualis fueris in alios, tales alij futuri ſunt in te.

Animus vereri qui ſcit, ſcit tutò aggredi.

Qui intelligit periculum, is nouit cauere periculum. Temeritas autem periculosè rem aggreditur, quia neſcit timere.

Auxilia humilia firma conſenſus facit.

Con-

Concordia fortia facit, etiam quæ ſunt imbecillia: contra, diſcordia maximas opes debilitat.

Amor animi arbitrio ſumitur, non ponitur.

Nobis in manu eſt, non incipere amare: ubi cœperis iam illi ſeruus es, nec potes excutere, cùm velis.

Aut amat, aut odit mulier, nihil eſt tertium.

Mulier nimis eſt vehemens in vtramq; partē, animal affectibus obnoxiū. Quanquā huiuſmodi viros etiam non paucos reperias, nimis in vtranq; partē vehemētes.

Ad triſtem partem ſtrenua ſuſpicio.

Qui parum ſunt felices, magis laborant ſuſpicione. Vel ſic: Suſpicio plerunque vergit in partem deteriorem. Strenua, hic citam ac propenſam ſignificat.

Ames parentem, ſi æquus eſt: ſi aliter, feras.

Bonum parentem ama, difficilem tolera, vel ob hoc, quia pater eſt. Æquus dixit, pro commodo & humano.

Aſpicere oportet, quod poſſis deperdere.

Serua quod nolis perire. Oculus autem, hoc eſt, præſentia domini, optimus rei cuſtos.

Amici vitia ſi feras, facis tua.

Tibi imputabitur, quicquid peccat amicus: cū non admoneas.

Aliena homini ingenuo, acerba eſt ſeruitus.

Alijs ſeruire durum eſt ei, qui liber ſit natus, & alijs imperare ſolitus.

Abſentem lædit, cum ebrio qui litigat.

Mens enim ebrij non adeſt, cum qua loquendum eſt. Itaq; perinde eſt, ac ſi non adeſſet ipſe.

Amans iratus multa mentitur ſibi.

Multa enim conſtituit in animo, quæ non præſtat poſteà: Egone illam, quæ me, quæ illum?

Auarus ipſe miſeriæ cauſa eſt ſuæ.

Nam ſua ſponte & volens pauper eſt.

Amans quid cupiat, ſcit: quid ſapiat, non videt.

Amans ſine iudicio cupit, nec expendit ſalubre ſit, an perniciosum, id quod cupit.

Amans quod ſuſpicatur vigilans, ſomniat.

Qui amat, ipſi ſomnia fingunt, & inani ſpe ſibi blandiuntur.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Triſtia facilè ſparguntur in vulgus, quæ recta ſunt & honeſta, vix creduntur.

Amor extorqueri non poteſt, elabi poteſt.

Amor non poteſt ſubitò viq; expelli, ſed paulatim poteſt elabi.

Ab amante lachrimis redimas iracundiam.

Amans iratus lachrymis placatur.

Apertè mala cùm eſt mulier, tum demũ eſt bona.

Fucatũ et fraudulentũ eſt animal mulier, eoq; minime noxia, cùm palam eſt mala. Indicat hic nullã eſſe bonã.

Auarum facilè capias, vbi non ſis idem.

Auarum non poteſt ferre auarus. Vel, Facilè falles auarum, niſi ſis idem quod ille eſt, id eſt, auarus & ipſe.

Amare, & ſapere, vix deo conceditur.

Non eſt eiuſdem, amare, & ſanæ mentis eſſe. Perinde quaſi velis cum ratione inſanire, quemadmodum habet Terentius.

Auarus niſi cùm moritur, nil rectè facit.

Etenim

Etenim cùm moritur, tum demum permittit alios ſuis opibus frui.

Aſtutè dum celatur, ſe ætas indicat.

Senectus celari non poteſt. Niſi forte ſic legẽdum eſt, Aſtu crimen celatur, ætas indicat. Tempus enim aperit omnia.

Auarus damno potius, quam ſapiens dolet.

Sapiens non cruciatur damnis rerum, ſed is, qui magni facit pecuniam.

Auaro quid mali optes, ni vt viuat diu?

Proptereà quod miſerrimè viuat. Summum igitur malum optat auaro, qui optat diutinam vitam.

Animo dolenti nil oportet credere

Quandiu doles, ne quid tibi ipſi fidas: Nihil enim ſani ſuadet dolor. Expecta donec reſidat ægritudo, tum ſtatue, quid velis loqui aut facere.

Alienum nobis, noſtrum plus alijs placet.

Suæ quenq; ſortis pœnitet: Aliena miramur, verbis duntaxat: Cæterùm ſi ad rem ventum ſit, pauci velint cum alijs commutare.

Amare iuueni fructus eſt, crimen ſeni.

Amor voluptas eſt in iuuene, ſcelus in ſene, non voluptas.

Anus cùm ludit, morti delitias facit.

Anum vicinam morti non decet luſus: videtur enim mortem delectare velle.

Amoris vulnus, idem qui ſanat, facit.

Deſiderij vulnus ſanat idem, qui facit, ſi ſui copiam facit. Alluſit autem ad Telephi fabulam.

Ad

Ad pœnitendum properat, citò qui iudicat.

Ne ſtatim pronunties. Nam præcipitati iudicij ſæpe pœnitet.

Amicos res opimæ parant, aduerſæ probant.

Et hoc carmen deprauatum eſt: fortè ſic legendũ:

Amicum opimæ res parant, triſtes probant.

Secunda fortuna conciliat amicos, aduerſas explorat ficti ſint, an veri.

Aleator quãto in arte eſt melior, tãto eſt nequior.

Hoc eſt carmen trochaicum. In mala re quò magis excellis, tantò ſceleratior es. Veluti miles, quo melior eſt, hoc vir nequior.

Arcum intenſio frangit, animum remiſſio.

Arcus frangitur, ſi nimium tendas. Animi vires augentur exercitatione, otio frangitur.

Bis eſt gratum, quod opus eſt, vltro ſi offeras.

Beneficium precibus extortum, magnam gratiæ partem perdidit. Quod vltrò oblatum eſt, id bis gratum.

Beneficium dare qui neſcit, iniuſtè petit.

Non debet vti beneficijs aliorum, qui ipſe nemini benefacit.

Bonum eſt fugienda aſpicere alieno in malo.

Item Plautꝰ, Fœliciter ſapit qui alieno periculo ſapit. Quid tibi ſit fugiẽdum, id diſcas non tuo malo, ſed ex aliorum malis exemplum ſumito.

Beneficium accipere, libertatem vendere eſt.

Fœlicius eſt dare, quàm accipere. Perdit enim libertatem, quiſquis vtitur alterius beneficio.

Bona nemini hora eſt, vt non alicui ſit mala.

Nulla fortuna ſecunda eſt, quæ non alicuius malo contingat.

Bis enim mori eſt, alterius arbitrio mori.

Mortem naturalem æquiore animo ferunt homines, adactum grauius.

Beneficia plura recipit, qui ſcit reddere.

Ingratis nemo plura committit. Quos experimur gratos, in hos maiora conferimus.

Bis peccas, cùm peccanti obſequium accõmodas.

Nam et illũ adiuuas, et te eiuſdẽ malefacti reũ facis.

Bonus animus læſus, grauius multò iraſcitur.

Lenis animus cũ incãdeſcit, vehementius cõmonetur.

Bona mors eſt homini, vitæ quæ extinguit mala.

Miſeris mors eſt optanda quoque, vt quæ finem adferat malorum.

Beneficium dando accepit, qui digno dedit.

H*unc verſum nominatim citat Aulus Gellius inter Mimos Publianos.*

Blanditia, non imperio fit dulcis Venus.

Iucundum eſt, cum ex animo quis redamatur, non cum extorquetur mulieris obſequium.

Bonus animus nunquam errãti obſequium accõmodat.

Qui probus eſt ipſe, nũquam alteri peccãti aſſentitur.

Beneficium ſe dediſſe qui dicit, petit.

Commemoratio beneficij dati, eſt repoſcentis gratiã.

Coniunctio animi, maxima eſt cognatio.

Arctius alligat mutua beneuolentia, quam affinitas ſanguinis. Fortè verſus hic ita legendus eſt:

Beneuolus animus maxima eſt cognatio.

Nam & hoc modo carmen conſtat, et in hæc litera, nempe B. reperiebatur.

Beneficium ſæpè dare, docere eſt reddere.

Qui ſæpius bene meretur de aliquo, is prouocat ad gratitudinem, quadam pertinacia benefaciendi.

Bonitatis verba imitari, maior malitia eſt.

Qui malus eſt, & bene loquitur, is plus quã malus eſt.

Bona opinio homini tutior pecunia eſt.

Tutius eſt habere bonam famam, quàm diuitias.

Bonum tametſi ſupprimitur, non extinguitur.

Veritas & iuſtitia premi poteſt ad tempu., ſed emergit poſtea.

Bis vincit, qui ſe vincit in victoria.

Qui moderatè vtitur victoria, is vincit, primum hoſtem, deinde animum.

Benignus etiam dandi cauſam cogitat.

Qui liberalis eſt, non expectat, vt rogetur, ſed vltrò quærit occaſionem largiendi.

Bis interimitur, qui ſuis armis perit.

Magis nobis dolet calamitas, cuius ipſi miniſtrauimus occaſionem. Veluti ſi quis hominẽ euehat ad magiſtratum, à quo poſteà ſubuertatur.

Bene dormit, qui non ſentit quam male dormiat.

Cùm abeſt ſenſus mali, nihil eſt mali. Veluti ſi quis alto ſomno obrutus, non ſentiat incommoditatem ſtrati.

Bonorum crimen eſt officioſus miſer.

Si calamitoſus eſt qui recte viuit, hoc imputatur virtuti, cui dicunt aduerſari fortunam. Vel ſic: Quũ eget ne-

neceſſarijs vir probus, in dedecus vergit bonorum virorum, qui virtute non habeant honorem.

Bona fama in tenebris propriū ſplendorē obtinet.

Decus rectè factorum non poteſt obſcurari: lucet enim in ipſo pectore, ſi non reſpondet opinio populi.

Bene cogitata ſi excidunt, non occidunt.

Quod rectè propoſueris, etiam ſi ad tempus excidit animo, tamen non omnino perit.

Bene perdit nummos, iudici, cum dat nocens.

Qui corrumpit iudicem pecunia, quum ſit nocens, perdit eam, ſed ſuo bono. Proinde bene perdit.

Bonus nocet, quiſquis pepercerit malis.

Fit iniuria bonis, quū impunitas datur malis. Pauciores enim boni futuri ſunt, ſi liceat impune malos eſſe.

Bono iuſtitiæ proxima eſt ſeueritas.

Seueritas enim eſt iuſtitia rigidior & exactior, vergens tamen ad clementiam.

Bonum apud virum citò moritur iracundia.

Apud malos viros ira tardiſſimè ſeneſcit, apud bonos citò.

Bona turpitudo eſt, quæ periculum indicat.

Aut ſic, quæ periculum vindicat. Satius eſt pudere, quàm pigere. Pudor vtilis eſt, per quē arcemur ab his quæ periculoſè fecerimus.

Bona comparat præſidia miſericordia.

In alios miſericors meretur, vt in ipſum fauentes ſint alij ſi quid inciderit.

Bonarum rerum conſuetudo peſsima.

Vileſcit quod conſuetum eſſe cœperit. Bonis rebus

nihil

nihil debet eſſe carius. Carum eſt autem, quod rarũ eſt

Beneficium dignis vbi das, omnes obligas.

Virtuti enim datur, non homini. Et tuo beneficio bonus in cæteros omnes vtitur.

Crudelis in re aduerſa eſt obiurgatio.

Conſolandus eſt amicus, non obiurgandus in rebus afflictis.

Cauendi nulla eſt dimittenda occaſio.

Nunquam ſatis caueris. Aliquando nocendi eſt omittenda occaſio, cauendi nunquam.

Cui ſemper dederis, vbi neges, rapere imperas.

Qui adſueuerit ſemper accipere, is putat iam ſibi deberi, quod datur: adeò vt ſi negaris, paratus ſit eripere vi. Hoc ad magnates peculiariter attinet.

Crudelem medicum intemperans æger facit.

Ægroti intemperantia facit, vt medicus cogatur ad duriora remedia deſcendere, nempe ſectionem, aut vstionem, & ſimilia.

Cuius mortem amici expectant, vitam oderunt.

Eius vita fuerit inuiſa oportet, cuius amici mortem optant.

Cum inimico nemo in gratiam citò redit.

Non eſt ſtatim fidendum inimico. Facilè diſſoluitur beneuolentia, at non facilè ſarcitur. Et ira omniũ tardiſſime ſeneſcit.

Citius venit periculum, cùm contemnitur.

Magis nocet periculum his, qui negligunt, quàm qui cauent.

Caſta ad virum matrona parendo imperat.

Pudica uxor hoc impetrat obſequio ſuo, vt quicquid velit, faciat maritus: & magis imperat cùm obſequitur, quàm cùm exigit.

Cito ignominia fit, ſuperbi gloria.

Arrogantiam ſemper ſequitur infamia. Et qui inſolenter vtitur gloria, incidit in ignominiam.

Conſilio melius vincas, quàm iracundia.

Ira præceps eſt, prudentia ſedata. Hac citius efficies quæ voles, quàm violentia & ferocia.

Cuiuis dolori remedium eſt patientia.

Omnis dolor lenitur patientia. Alia alijs malis ſunt remedia: at patientia commune eſt malorum omnium lenimentum.

Cùm vitia proſunt, peccat qui recte facit.

Cùm expedit eſſe malos, tū nocet eſſe bonos. Et quum præmium eſt malefactis, tum benefactis pœna eſt.

Contemni eſt leuius, quàm ſtultitia percuti.

Satius eſt contemni ob virtutem, quàm ſtultum quid agere.

Comes facundus, in via pro vehiculo eſt.

Et hic verſus citatur ab Aulo Gellio. Iucundus confabulator facit, vt non ſentias viæ tædum, perinde ac ſi vehiculo porteris.

Citò improborum læta in perniciem cadunt.

Non eſt diuturna malorum felicitas.

Crimen relinquit vitæ, qui mortem appetit.

Videtur accuſare vitam ſuam, qui mortem appetit.

Cui plus licet quàm par eſt, plus vult quàm licet.

Hunc verſiculum adſcripſi ex Gellio. Cui plus permitti-

mittitur quàm æquum eſt, is plus ſibi ſumit quàm oportet. Hoc conuenit in tyrannos, & vxores.

Diſcipulus eſt prioris, poſterior dies.

Quotidiana rerũ experientia reddimur prudentiores.

Damnare eſt obiurgare, cum auxilio eſt opus.

Cùm amicus afflictus eget auxilio, tum obiurgare non eſt officioſum, ſed damnare eſt. Primùm eximendus eſt calamitati, poſtea obiurgandus, quod ſua culpa in eam inciderit.

Diu apparandum eſt bellum, vt vincas celerius.

Qui in aggrediendo nimium properant, aliquando tardius conficiunt. Mora in apparando non diſpendium eſt, ſed lucrum ad negotium citò conficiendum.

Dixeris maledicta cũcta, quum ingratum hominem dixeris.

Ingratitudo omnia vitia in ſe complectitur. Nullum igitur cõuitium dici poteſt contumelioſius. Verſus eſt Trochaicus.

De inimico ne loquere malum, ſi cogites.

Si cogitas nocere inimico, caue loquaris malè, cauebit enim ille. Stultum eſt igitur maledicere. Nam ſi amicus eſt, iniquè facis: ſin inimicus, minus illi nocebis.

Deliberare vtilia, mora tutiſſima eſt.

Tutiſſimum eſt eſſe lentas conſultationes. Nam præcipitata conſilia plerumq; ſunt inauſpicata.

Dolor decreſcit, vbi quo creſcat, non habet.

Quum malum venerit ad ſummum, tum neceſſe eſt, vt fiat remiſſius.

Dediſcere flere fœminam, eſt mendacium,

Id eſt, fœmina nunquam hoc dediſcet.

Diſcordia fit charior concordia.

Amantium iræ, amoris redintegratio eſt.

Deliberandū eſt diu, quod ſtatuendum eſt ſemel.

De quo non potes niſi ſemel ſtatuere, veluti de matrimonio, de ſacerdotio, de hoc diu deliberandum eſt priuſquàm aggrediaris.

Difficilem oportet aurem habere ad crimina.

Ne facilè credas accuſanti quempiam.

Dum vita grata eſt, mortis conditio optima eſt.

Tum optimum eſt mori, cùm adhuc dulce eſt viuere.

Damnū appellandum eſt, cum mala fama lucrum

Lucrum cum iactura famæ, damnum eſt, non lucrū.

Ducis in conſilio poſita eſt virtus militum

Fruſtra ſunt fortes milites, ni ducis prudētia regātur.

Dies quod donat, timeas, citò raptum venit.

Quod ſubitò contingit, ſubitò ſolet auferre fortuna

Fortaſſe Teneas legendum, pro Timeas.

Dimiſſum quod neſcitur, non admittitur.

Non eſt damnum, quod non ſentis:

Etiam innocentes cogit mentiri dolor.

In tormentis ſæpe mentiuntur & innocentes, adacti cruciatu.

Etiam peccato rectè præſtatur fides.

Adeò ſeruanda eſt fides, vt etiam malis in rebus aliquando præſtanda ſit.

Etiam celeritas in deſiderio mora eſt.

Cupienti etiam feſtinatio videtur mora.

Ex vitio alterius, ſapiens emendat ſuum.

Ex

Ex alienis erratis ſapiẽs colligit, quid ſit ſibi cauẽdum.

Et deeſt, & ſuperat miſeris cogitatio.

Deeſt quia non vident, quo pacto poſſint mederi malis: ſupereſt, quia intelligunt, quid debuerint cauere, ſed ſerò.

Etiam obliuiſci quod ſcis, interdum expedit.

Quædam huiuſmodi ſunt, vt ſint dediſcenda. Legi poterat: Quod ſis: vt ſis ſenſus: Expedit aliquoties meminiſſe magis quid præſens tempus & res poſtulet, quàm tua dignitas.

Ex hominum queſtu, facta Fortuna eſt Dea.

Studium lucri facit, vt fortuna credatur eſſe dea, quæ faueat: Aut (ex queſtu) id eſt, querimonia. Nam illi imputant, ſi quid acciderit.

Effugere cupiditatem, regnum eſt vincere.

Vincere auaritiam aut iram, plus eſt quàm regnum

Exuli vbi nuſquam domus eſt, ſine ſepulchro eſt tanquam mortuus.

Opinor ita legendum:

Cui nuſquã domus eſt, ſine ſepulchro eſt mortuus

Id eſt, Exul, qui nuſquam habet domum, perinde eſt vt mortuus inſepultus, aut cui nõ eſt ſepulchrum Exilium enim mors eſt ciuilis.

Etiam qui faciunt, odio habent iniuriam.

Nolunt ſibi fieri iniuriam nec ij, qui faciunt alijs.

Eripere telum, non dare irato, decet.

Irato nõ eſt dãda occaſio nocendi, ſed potius adimẽda.

Se denegare patriæ, exilium eſt pati.

Sic enim verſiculum hunc mutauimus. Qui latet, &

non

non verſatur in Republica, is ſua ſponte exul eſt.

Etiam capillus vnus habet vmbram ſuam.

Nihil eſt tam minutum, quod non poſſit aliquid.

Eheu quàm miſerum eſt, fieri metuendo ſenem?

Miſerrimum eſt conſeneſcere metu mali, quod non dum aduenerit.

Etiam hoſti eſt ęquus, qui habet in conſilio fidem.

Qui ſequitur quod dictat fides, non quod dolor, is etiã hoſtibus erit æquus.

Excelſis multo facilius caſus nocet.

Ex alto cadentibus periculoſior eſt ac facilior ruina. Ita periculoſius deijciuntur ex alta fortuna.

Fidem qui perdit, quò ſe ſeruet in reliquum?

Qui perdit pecuniam, habet in quod ſe ſeruet: qui fidem, nihil habet, cui ſe ſeruet.

Fortuna cùm blanditur, captatum venit.

Inſidiatur fortuna, cùm blanda eſt: ita tum maximè habenda eſt ſuſpecta, cùm maximè proſpera eſt.

Fortunam citius reperias, quàm retineas.

Difficilimum eſt retinere fortunam, ne mutetur. Et maior virtus eſt tueri parta, quàm parare.

Formoſa facies muta commendatio eſt.

Fauetur enim formoſis, etiam ſi nihil dicant.

Fruſtra rogatur, qui miſereri non poteſt.

Qui non poteſt molleſcere precibus; quid opus eſt hunc rogare?

Fraus eſt accipere, quod non poſſis reddere.

Dolus eſt accipere beneficium à quoquam, cui non poſſis tantundem reddere.

For-

Fortuna nimium quem fouet,ſtultum facit.

Magnæ fœlicitatis comites ſunt ſtultitia,et arrogãtia.

Fatetur facinus is,qui iudicium fugit.

Qui detractat iudicium,iudicat ſe ſibi male conſcium eſſe.

Fœlix improbitas,optimorum eſt calamitas.

Quoties fortuna fauet improbis, hoc fit calamitate & malo optimorum.

Feras,non culpes, quod vitari non poteſt.

Hic verſus nominatim citatur à Gellio. Quod mutari corrigiq́; non poteſt,id tacitè ferendum eſt, non vituperandum.

Futura pugnant,vt ſe ſuperari ſinant.

Sic inſtant futura mala,vt tamen vinci vitariq́; poſſint prudentia.

Furor fit, læſa ſæpius patientia.

Et hoc carmen citatur à Gellio. Lenes cum ſæpius prouocantur,tandem irritati grauius iraſcuntur,quia rarius & ſerius commouentur.

Ficta cito ad naturam redierint ſuam.

Simulata non diu durant. Et iuxta Flaccum:

Naturam expellas furca, tamen vſque recurret.

Ordo carminis inuerſus eſt,

Citò ad naturam ficta redierint ſuam.

Fidem qui perdit,nil poteſt vltra perdere.

Omnia perdidit,qui fidem perdidit. Pote legendum, pro poteſt.

Facilitas animi ad partem ſtultitiæ rapit.

Facilè adducitur ad vitia, qui facilis eſt animo, vt

Mitio

Mitio ille Terentianus, qui ob facilitatem ſexagenarius nouus factus eſt maritus.
Fides vt anima, vnde abijt, nunquam eo redit.
Vt vita ſemel amiſſa, nunquam reuertitur: ſic nec fides. Iuxta illud, Qui ſemel ſcurra, nũquàm bonus pater familias.
Fidem nemo vnquam perdit, niſi qui non habet.
Pecuniam non perdit, niſi qui habuit. At fidem is dicitur perdidiſſe, qui non habuit, id eſt, qui perfidus fuit
Fortuna obeſſe nulli contenta eſt ſemel.
Nullum malum venit ſine incurſu alterius mali.
Fulmen eſt, vbi cum poteſtate habitat iracundia.
Verſus eſt Trochaicus. Potens cum iraſcitur, fulminat, non iraſcitur.
Fruſtra, cùm ad ſenectam vētum eſt, repetes adoleſcentiam.
Et hic Trochaicus eſt. Non licet reiuueneſcere. Proinde ſeni tractanda ſunt ſenilia.
Falſum maledictum, maleuolum mendacium eſt.
Qui conuitiatur & mentitur, is malitioſe mentitur.
Fœminæ naturam regere, deſperare eſt omnium.
Omnes deſperant ſe poſſe regere mulieris ingenium.
Fer difficilia, vt facilia leuius feras.
Exerce te rebus difficilioribus, vt alia facilius feras.
Fortuna nulli plus quam conſilium valet.
Conſilium plus efficit, quàm fœlicitas.
Fortuna vitrea eſt, quæ cùm ſplendet, frangitur.
Vitrum cùm maximè lucet, tum facilimè frangitur; Ita ſplendidiſſima fortuna minime durabilis eſt.
Feras,

Feras, quod lædit, vt quod prodeſt, perferas.

Vt potiare commodo, feras incommodum.

Facit gratum fortuna, quam nemo videt.

Fortuna facit inuidioſum, niſi lateat. Ergo diſſimulanda eſt.

Frugalitas miſeria eſt rumoris boni.

Hunc rurſum addidi ex Gellio, Eſſe frugalem rumor quidem bonus eſt, ſed infœlix, & parum vulgo laudatꝰ cui profuſio magis placet. Niſi mauis Miſeriam accipere pro penuria, ſiue inopia. Nam tum erit ſenſus. Qui laudatur frugalis, is nõ laudatur. Tertius ſenſus argutiſſimus eſt: Frugalitas eſt parſimonia vitium, ſed ſub honeſto, laudatoq́ nomine.

Graue præiudicium eſt, quod iudicium nõ habet.

Poſt præiudicia, ſequuntur iudicia, in quibus excutiuntur præiudicia. At graue eſt illud præiudicium, quod non ſequitur aliud iudicium, ſed ipſum iudicij loco eſt: veluti ſi princeps præ ſe ferat animum inimicũ in quempiam, nullꝰ eſt iudex, qui ſecus auſit iudicare.

Grauiſsima eſt probi hominis iracundia.

Vir bonus vt tardior eſt ad iram, ita grauius iraſcitur, ſi victa ſit illius bonitas.

Grauis animi pœna eſt, quem poſt factũ pœnitet.

Magnam pœnam dedit, quem pœnitet facti.

Grauis animus dubiam non habet ſententiam.

Vir conſtans certa habet conſilia.

Graue eſt malum omne, quod ſub aſpectu latet.

Malum illud eſt immedicabile, quod prætextu bonæ rei perſonatum eſt. Nam hic Aſpectũ vocat perſonam.

Graui-

Grauius nocet,quodcunque inexpertum accidit.

Noua mala grauiùs dolent.

Grauior inimicus,qui latet ſub pectore.

Affectus vitioſus maxime nocet homini : at is latet ſub pectore,nec poteſt excuti.

Grauiſſimum eſt imperium conſuetudinis.

Conſuetudo planè tyrannidem quandam obtinet in rebus humanis,adeò vt ſtultiſſima quoque,ſi ſemel inoleuerint,reuelli non poſſint.

Graue crimẽ,etiam cum dictum eſt leuiter,nocet.

Veluti ſi quis apud Anglos,vel ioco vocet aliquem proditorem,non caret periculo,ob odium criminis.

Heu quàm difficile eſt gloriæ cuſtodia.

Fama honeſta facilimè contaminatur , & difficilius eſt eam tueri,quàm parare.

Homo extra corpus eſt ſuum,cum iraſcitur.

Non eſt apud ſe,quiſquis iraſcitur . Reſpondet illi ſuperiori.

Abſenti loquitur,qui cum irato litigat.

Heu quàm eſt timendus,qui mori tutum putat.

Qui mortem contemnit , is vehementer eſt timendus : proptereà quod alienæ vitæ dominus eſt,quiſquis ſuæ contemptor eſt.

Homo qui in homine calamitoſo eſt miſericors, meminit ſui.

Intelligit enim ſibi poſſe accidere,vt ſit opus auxilio. Verſus eſt trochaicus.

Eſt honeſta turpitudo,pro bona cauſa mori.

Glorioſa eſt infamia,vitam impendere iuſtitiæ. Et

hic

hic Trochaicus eſt.

Habet in aduerſis auxilia, qui in ſecũdis cõmodat.

Et hic Trochaicus eſt. Qui cùm fœliciter agit, alijs ſubuenit, huic alij ſubueniunt in rebus aduerſis.

Heu quàm miſerum eſt lædi ab illo, de quo non poſsis queri.

Et hic Trochaicus eſt. Durum eſt lædi vel ab amico, vel à potente, quòd queri de altero non eſt honeſtum de altero non eſt tutum.

Hominem experiri multa, paupertas iubet.

Paupertas ingenioſa eſt, & artium repertrix. Et, Ingenium mala ſæpe monent, iuxta Naſonem.

Heu dolor, quàm miſer eſt, qui in tormento vocem non habet.

Et hic Trochaicus eſt. In tormentis verum exquiritur. At quidam ita torquentur, vt non auſint verum dicere, ſcientes quid velit taceri, qui torquet.

Heu quam pœnitenda incurrunt homines viuendo diu.

In longa vita multa accidunt quæ nolis. Hic quoq; Trochaicus eſt.

Habet ſuum venenum blanda oratio.

Inſidioſa eſt blandiloquẽtia, et melle litum venenũ.

Homo toties moritur, quoties amittit ſuos.

Orbitas mors quædam eſt.

Homo ſemper in ſeſe aliud fert, in alterum aliud cogitat.

Hic *eſt Iãbicus tetrameter. Nemo non eſt diſſimulator*

Honeſtus rumor, alterum eſt patrimonium.

Tan-

Tantundem ferè valet honeſta fama, quantum patrimonium.

Homo neſcit, ſi dolore fortunam inuenit.

Non ſentitur dolor, quo paratur aliquid commodi.

Honeſtè ſeruit, qui ſuccumbit tempori.

Honeſtum eſt ſeruire tempori, & cedere fortunæ ad tempus.

Homo vitæ commodatus, non donatus eſt.

Vita datur ad tempus, vt qui dedit, exigat ſuo iure, quandocunq; velit.

Hæredem ſcire, vtilius eſt quàm quærere.

Quidã codices habẽt Ferre, pro Scire. Satius eſt ferre qualẽcunq; hæredem, quàm nullum habere. Si legas Scire, ſenſus eſt. Præſtat habere liberos, quibus tua relinquas, quàm circũſpicere alienos, quib⁹ tua relinquas

Hæredis fletus, ſub perſona riſus eſt.

Hic quoque verſus citatur à Gellio. Fletus hæredis, eſt riſus perſonatus, id eſſe, diſſimulatus: gaudet enim, etiam ſi fleat.

Habent locum maledicti crebræ nuptiæ.

Vulgus malè ſentit de muliere ſæpius nupta.

Inferior horret, quicquid peccat ſuperior.

Quod principes peccant, id recidit in malum plebis.

Inimicum vlciſci, vitam accipere eſt alteram.

Iucũdiſſima res eſt vindicta, et velut altera vita. Primũ vitã tuetur ſuã, deinde capit voluptatẽ ex vltione.

Id agas, ne quis tuo te merito oderit.

Odium effugere non poſſumus: ne quis nos meritò oderit, id cauere poſſumus.

In-

Inuitum cùm retineas, exire incitas.

Qui non cupit manere, hunc quò magis retines, hoc magis cupit abire.

Ingenuitatem lædis, cùm indignum rogas.

Seruile eſt ſupplicem eſſe homini indigno. Læditur igitur ingenuitas.

In nullum auarus bonus eſt, in ſe peſſimus.

Nulli benefacit auarus, ſe verò etiam diſcrutiat cuſtodia rerum ſuarum.

Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.

Bis gratum eſt beneficium, quod ſtatim prompteq; datur egenti.

Inſtructa inopia eſt, in diuitijs cupiditas.

Cupere cum abundes, inopia quædam eſt, non expedita ſed inſtructa & onuſta, quaſi dicas, diues inopia.

Inuitat culpam, qui peccatum præterit.

Qui diſſimulat peccatũ, is inuitat, vt iterum peccetur.

Iucundum nihil eſt, niſi quod reficit varietas.

Nihil tam dulce, quod non pariat ſatietatem, niſi varietate condiatur.

Ingenuitas non recipit contumeliam,

Generoſi, & ingenui animi eſt, negligere cõtumeliã. Aut ſic, Generoſus animus impatiens eſt cõtumeliæ.

Impunè peccat in eum, qui peccat rarior.

Fortè ſic legẽdũ eſt. Impunè peccat, cũ quis peccet rarior. Aut, Impunè peccat in eũ, qui peccat rariùs.

Ingratus vnus, miſeris omnibus nocet,

Vnius hominis ingratitudo facit, vt nec gratis ſuccurratur, cùm egent.

In

In miſeri vita nulla contumelia eſt.

Hoc carmen variè reperi deprauatum, & haud ſcio, an rectè diuinârim. Nam videtur contumelia, quam facias in hominem malum, & infœlicem. Niſi ſic mauis. In vitia miſeri contumelia eſt dicere, id eſt, contumeliæ genus eſt inſectari vitia hominis miſeri, qui magis eget conſolatione.

Inopiæ parua deſunt, auaritiæ omnia.

Videtur hic verſus deprauatus. Nam in cõtrouerſiis Seneca citat huiuſmodi Publij carmen.

Luxuriæ deſunt multa, auaritiæ omnia.

Quanquàm hic quoque verſus conſtabit, ſi legas, Inopiæ deſunt parua, ſiue pauca, quod ego malim. Multa deſiderat pauper ad vitæ vſum, ſed auarus magis eget, qui nec id, quod habet, poſſidet.

Ita amicũ habeas, poſſe vt fieri inimicum putes.

Et hic citatur à Gellio Sic ama tanquã oſurus. Ita cõfidas amico, vt ſi fiat inimicus, nõ multũ poſſit lædere.

Inuidiã ferre, aut fortis aut fœlix poteſt.

Fortunati negligũt inuidiam, vir fortis contẽnit.

In amore mendax ſemper iracundia.

Eadem eſt ſententia, quam ante dixit:

Amans iratus multa mentitur ſibi.

Inuidia tacitè, ſed minutè iraſcitur.

Inuidus habet iram ſuam, ſed diſſimulatam, & minutam, hoc eſt, de re nihili.

Iratum breuiter vites, inimicum diù.

Ira ſtatim ſubſidit, odium diuturnũ eſt. Odit autem, quiſquis eſt inimicus. Ab hoc igitur diu cauẽdũ eſt,

imò

imò ſemper. Hoc ipſum admonet ſapiens Hebræus, Ab hoſte reconciliato cauendum.

Iniuriarum remedium eſt, obliuio.

Vindicta nõ medetur iniurijs tibi factis, ſed obliuio

Iracũdiam qui vincit, hoſtem ſuperat maximũ.

Trochaicus eſt. Fortiſſimi eſt, iram ſuam vincere. Hoc Alexãder ille Magn⁹, orbis domitor, nõ potuit.

In malis ſperare bonũ, niſi innocẽs, nemo ſolet.

Et hic Trochaicus. Bona cõſciẽtia facit, vt in malis ſperemus ſuperos auxiliaturos.

In vindicando criminoſa eſt celeritas,

Quidam habent, in iudicãdo. Ne ſis præceps, vel ad vltionem, vel ad iudicãdum.

Inimicũ, quamuis humilem, docti eſt metuere.

Sapientis eſt, nõ contemnere hoſtem, quantumuis humilem. Poteſt enim per occaſionem nocere.

In calamitoſo riſus etiam iniuria eſt.

Miſeri riſu etiã offenduntur, & quibus res ſunt min⁹ ſecũdæ, ad ſuſpicionem mali rapiũt etiam caſu dicta.

Iudex damnatur, cùm nocens abſoluitur.

Cùm abſoluitur nocens, tunc iudex non innocens ſit oportet.

Ignoſcere humanũ, vbi pœnitet, cui ignoſcitur.

Non ignoſcendum eſt, niſi pœniteat facti.

In rebus dubijs plurima eſt audacia.

Fortè legendũ eſt, Plurimũ, vel Plurimi. Multũ valet audacia, cùm res eſt dubia, hoc eſt, periculoſa.

Illo nocens ſe damnat, quo peccat die.

Quiſquis admittit ſcelus, ilicò ſibi damnatus eſt,

iudice conſcientia, etiam ſi iudex nemo pronũciet.

Ita crede amico, ne ſit inimico locus.

Idem dixit anteà. Ita amicum habeas, &c.

Iratus etiam facinus, conſilium putat.

Qui iraſcitur, etiã ſcelus putat iudicio rectéq; fieri. Aut, Iratus lædi ſe putat ab eo, qui bene conſulit.

Improbè Neptunum accuſat, qui iterum naufragium facit.

Hoc addidi ex Gellio. Qui ſemel expertus, iterũ exponit ſe periculo, impudenter accuſat fortunam. Eſt autem & hic Trochaicus tetrameter.

Loco ignominiæ eſt apud indignum dignitas.

Honor commiſſus indigno, non honeſtat eum, ſed magis dedecorat.

Laus vbi noua oritur, etiam vetus admittitur.

Si iterum rectè facies, efficies, vt ſuperiori de te famæ fidem habeant homines.

Læſo doloris remedium, inimici dolor.

Suum malum minus ſentit, qui poteſt vlciſci.

Leuis eſt fortuna, citò repoſcit quæ dedit.

Fortuna inconſtans ſtatim repetit, & aufert, ſi quid dedit.

Lex vniuerſa eſt, quæ iubet naſci, & mori.

Neceſſitas naſcẽdi ac moriẽdi, neminẽ non cõplectitur.

Lucrum, ſine damno alterius fieri non poteſt.

Vnius lucrum, damnum eſt alterius. At non itẽ in rebus animi.

Laſciuia, & laus, nunquam habent cõcordiam.

Intempe-

Intemperantia ſemper obnoxia eſt infamiæ.

Legem nocēs veretur, fortunam innocens,

Innocens, etſi non veretur leges vt nocens, tamen timet fortunā, quæ nonnunquā opprimit innocētem.

Luxuriæ deſunt multa, auaritiæ omnia.

Hūc verſum Seneca citat in cōtrouerſijs. Multis eget ꝓfuſor, auarus eget omnibus. Illi multis eſt opus, qui multum abſumit. Huic nihil eſt ſatis, quū ſit inſatiabilis.

Malignos fieri, maximè ingrati docent.

Ingrati faciūt, vt qui benigni fuerint, cōtractiùs donent. Hos enim malignos vocat, id eſt parcos.

Multis minatur, qui vni facit iniuriam.

Omnes expectant iniuriā ab eo, qui vni fecerit.

Mora omnis odio eſt, ſed facit ſapientem.

Moleſta eſt mora in omni re. Tamen ea nos reddit ſapiētes, ne quid agamus temerè, aut inconſultò.

Mala cauſa eſt, quæ requirit miſericordiam.

Innocentia nō eget miſericordia, ſed æquum deſiderat iudicem. At quum fiducia rei tota eſt in miſericordia iudicis, peſſimam habet cauſam.

Mori eſt fœlicis, antequam mortem inuocet.

Ille fœliciter moritur, qui tū moritur, dum adhuc iucunda eſt vita, ac nondū huius tædio mortem optat. Quidam codices pro Fœlicis habent Fœliciùs.

Miſerum eſt tacere cogi, quod cupias loqui.

Durū eſt, quū non licet loqui, quod velis. Nā illic multò minùs licebit facere, quæ velis, ſi loqui non licet.

Miſerrima eſt fortuna, quæ inimico caret.

Fœlicitas incitat inimicitias. Ergo cui nullus inuidet

uidet, is miſerrimus ſit oportet.

Malus eſt vocandus, qui ſua cauſa eſt bonus.

Qui bene facit commodi ſui cauſa, is malè facit.

Malus vbi bonum ſe ſimulat, tunc eſt peſsimus.

Diſſimulata malitia peſſima eſt.

Metus cùm venit, rarum habet ſomnus locum.

Timor abigit ſomnum. Aut, Non eſt dormitandum in periculo.

Mori neceſſe eſt, ſed non quoties volueris.

Aliquando optãt mortẽ homines, cùm mori non poſſint. At ſemel duntaxat moriendum. Nam à morte non datur reuiuiſcere. Hoc dictum aduerſus eos, qui quoties accidit aliquid in vita moleſti, mortem optant, quaſi liceat reuiuiſcere.

Malè geritur, quicquid geritur fortunæ fide.

Quod à fortuna pendet, id parùm eſt firmum.

Mortuo qui mittit munus, nil dat illi, adimit ſibi.

Olim ſolebant inferias exhibere mortuis, hoc perit viuis, & nihil accipit mortuus. Trochaicus eſt.

Minus eſt quam ſeru⁹, domin⁹, qui ſeruos timet.

Infra ſeruos eſt qui ſeruos ſuos timet, nempe mali ſibi conſcius.

Magis hæres fidus naſcitur, quàm ſcribitur.

Filius naſcitur hæres, hæredipeta ſcribitur. Hoc aduerſus illos, qui fraudatis iis, quos natura cõiunxit ob offenſam aliquam, res ſuas ad alienos trãsferunt.

Malo in conſilio fœminæ vincunt viros.

In rebus malis, plus ſapiunt fœminæ, quàm viri.

Mala eſt voluptas, alienis aſſueſcere.

Dulcis cibus alien⁹: Sed fœda voluptas eſt aſſueſcere alienis.

Magno cũ periculo cuſtoditur, ꝙ multis placet.

Trochaicus eſt. Difficile eſt ſeruare, quod expetũt multi, veluti pecuniam, aut formoſam vxorem.

Mala eſt medicina, vbi aliquid naturæ perit.

Medicina quæ lædit naturam, dura eſt, velut quæ membrum aufert.

Mala naturæ nunquam doctrina indigent.

Ad mala, vel citra doctorem ſumus idonei. Virtus diſcitur.

Miſeriam neſcire, eſt ſine periculo viuere.

Qui ſine periculo viuit, is fœliciter viuit. Vita tuta quamuis humilis, fœliciſſima eſt.

Malè viuunt, qui ſe ſemper victuros putant.

Semper enim prorogant in craſtinum, ſi quid eſt voluptatis, aut bonæ rei.

Maledictum interpretando facies acrius.

Quidam excuſant cõuitium interpretatione, atque ita magis irritant.

Malè ſecum agit æger, medicũ qui hæredẽ facit.

Inuitat enim vt occidat.

Minus decipitur, cui negatur celeriter.

Minus enim diu ſperat, & fruſtratur leuiùs.

Mutat ſe bonitas, quam irrites iniuria.

Boni fiunt mali, ſi prouoces.

Mulier cùm ſola cogitat, malè cogitat.

Mulier apud ſe cogitabunda, aliquid mali voluit in animo. Pudor enim cohibet eum ſexum, qui abeſt in ſolitudine.

Malefacere qui vult, nuſq̃ non cauſam inuenit.

Malis nuſquam deeſt occaſio male faciendi.

Maleuolus ſemper ſua natura veſcitur.

Etiamſi deeſt præmium maleficij, tamen maleuolus fruitur ſua malitia, & vel gratis malus eſt.

Multos timere debet, quem multi timent.

Quem multi timent, hunc pauci amant. Is igitur viciſſim timeat oportet, à quibus timetur.

Malè imperando, ſummũ imperium amittitur.

Summũ imperium eſt bene imperare, id amittitur malè imperando. Aut nullum imperium tam potens, quod non amittitur, ſi tyrannicè imperes.

Mulier, quæ nubit multis, multis non placet.

Malè audiunt vulgò, quæ ſæpius mutant maritũ. Aut infœlices ſunt, aut incontinentes, aut inconſtãtes, aut moroſæ. Quæcunque enim nubit marito ſecũdo, priori diſplicuit, à quo diuertit.

Malum conſilium eſt, quod mutari non poteſt.

Nunquã te inuoluas huiuſmodi nodo, vt explicare te nõ poſſis. Hunc verſum adiecimus ex Aulo Gellio.

Nihil agere, ſemper infœlici eſt optimum.

Qui infortunatus eſt in rebus gerendis, huic optimum eſt in otio viuere.

Nil peccant oculi, ſi animus oculis imperet.

Oculos incuſamus, quaſi miniſtrent occaſionẽ malarum cupiditatum. At animus in culpa eſt, qui oculis non imperat.

Nil proprium ducas, quod mutari poſſit.

Nihil exiſtimes verè tuũ, ac perpetuum, ꝙ poſſit auferri.

ferri.

Nō citò ruina perit vir, qui ruinam timet.

Fortaſſe ſic legendum, vt ſit Trochaicus:

Non citò perit ruina, qui ruinam prætimet.

Id eſt, non facilè opprimitur incommodo, qui præcauet incommodum, & non facilè opprimitur periculo, qui periculum obſeruat.

Neſcis, quid optes, aut quid fugias, ita ludit dies.

Iambicus eſt tetrameter. Ita ludit tempus, & fortunæ viciſſitudo, vt ſæpe, quæ putâris optima, ea ſentias maximè nocere & contrà.

Nunquam periculum ſine periculo vincitur.

Et hic citatur à Gellio. Audendum eſt aliquo pacto, ſi cupias effugere periculum. Nam qui timet omnia, nunquam ſeſe explicabit.

Nulla tam bona eſt fortuna, de qua nil poſſis (queri.

Trochaicus eſt. Fœlicitati ſemper aliquid adiunctum eſt incommodi.

Nuſquam meliùs morimur homines, quàm vbi libenter viximus.

Ibi mori optimū, vbi iucūdè viximus. Trochaic⁹ eſt.

Negandi cauſa auaro nuſquam deficit.

Qui non dat libenter, ſemper aliquam inuenit cauſam, cur non det.

Nimium altercando, veritas amittitur.

Moderata diſceptatione veritas excutitur, at immoderata perditur, id quod prorſus accidit ſophiſticis quibuſdam, ac rixoſis diſputatoribus. Hic verſus à Gellio citatur.

Quotidie damnatur, qui ſemper timet.

Qui ſibi conſcius ſemper timet ſuppliciū, is quotidie damnatur.

Quotidie eſt deterior, poſterior dies.

Semper ætas vergit in peius, hoc eſt mores hominum indies magis ac magis degenerant.

Ridiculum eſt, odio nocentis perdere innocentem.

Trochaicus eſt, Stultū eſt ſic odiſſe peccatum, vt ipſe pecces: veluti ſi quis ob impudicam vxorem, veneno tollat adulterū, & ſic puniat adulterium, vt ipſe fiat veneficus.

Pars beneficij eſt, quod petitur, bene ſi neges.

Quidā ita moleſtè dāt, vt gratiā amittant beneficij. Quidā adeò commodè negant, vt videantur dediſſe.

Stultum eſt timere, quod vitari non poteſt.

Veluti mortem, aut aliquid fatale incommodum.

Timidus vocat ſe cautum, parcum ſordidus.

Suis quiſque vitijs blanditur, eaq́ extenuat mutatis nominibus.

Veterem ferendo iniuriam inuitas nouam,

Et hic refertur ab Aulo Gellio. Si ſinas impunitum peccatum, facis vt iterum libeat peccare.

Tamdeeſt auaro qood habet, quàm, quod non habet.

Hunc ſenarium citat Seneca in controuerſijs. Auarus non magis vtitur ſuis, quàm alienis. Vtriſque igitur ex æquo caret.

O vita miſero longa, fœlici breuis.

Et

Et hunc refert Seneca. Infœlices laborant vitæ tædio, Fœlicibus mors ante diem videtur accidere, quod vitæ tædium non ſentiant.

ERASMVS ROTEROD. LECTORI, S. D.

FAC memineris Lector, quæ hactenus legiſti, Ethnicorum eſſe decreta, vt ſcias cum iudicio eſſe legenda. Quæ nunc leges, ipſius Chriſti, & ſanctæ Eccleſię ſunt oracula, quę tutò ſequi poſſis, imò quę ſola beatum poſſint efficere. Proinde ſic lege, vt rem ſeriam, ac Vale.

CHRISTIANI HOMINIS *INSTITVTVM, PER ERASMVM ROT.*

AD GAL. V.

Valet in Chriſto fides, quæ per dilectionē operatur.

FIDES.

Credo, *Primus articulus.*

COnfiteor primùm ore pio, venerorq́ fideli
Mente deum patrē, vel nutu cuncta potentem,
Hunc, qui ſtelligeri ſpatioſa volumina cœli,
Et ſolidum omniparæ telluris cōdidit orbem.

Et in Ieſum. ij.

Eius item gnatum Ieſum, cognomine Chriſtum,
Quem dominum nobis, agnoſcimus ac veneramur.

Qui conceptus. iij.

Hunc Maria, afflatu diuini numinis, aluo
Concepit virgo, peperit puriſſima virgo.

Paſſus ſub Pontio. iiij.

Et graue ſupplicium immeritus, damnante Pilato

Pertu-

Pertulit.infami ſuffixus in arbore,mortem
Oppetijt, tumulatus humo eſt, clauſusq́ ſepulchro.
Intereà penetrat populator ad infera regna.

TErtia die. v.

Mox vbi tertia lux mæſto ſe prompſerat orbi,
Emerſit tumulo ſuperas rediuiuus in auras.

Aſcendit, vj.

Inde palàm æthereàm ſcandit ſublimis in arcem,
Illic iam dexter patri aſſidet omnipotenti.

Iterum venturus. vij.

Idem olim rediturus,vt omnem iudicet orbem,
Et viuos pariter,vitaq́,& lumine caſſos.

Credo in ſpiritum. viij.

Te quoque credo fide ſimili ſpirabile numen,
Halitus,afflatusq́ dei ſacer,omnia luſtrans.

Sanctam Eccleſiam. ix.

Et te confiteor,ſanctiſſima concio,qua gens
Chriſtigena arcano nexu coit omnis in vnum
Corpus, & vnanimis capiti ſociatur IESV.
Hinc proprium neſcit,ſed habet communia cũcta.

Remiſſionem peccatorum. x.

Hoc equidem in cœtu ſancto peccata remitti
Credo,vel ijs,ſacro fuerint qui fonte renati,
Vel,qui diluerint vltrò ſua crimina fletu.

Carnis reſurrectionem. xj.

Nec dubito,quin exanimata cadauera rurſum
In vitam redeant, animas ſortita priores.

Vitam æternam. xij.

Vtraq́ pars noſtri,corpusq́ animusq́ deinceps

Iuncta ſimul, vitam ducent ſine fine perennem.

❡ DVO SACRAMENTA.

PRIMVM.

Baptiſmus.

Munere Baptiſmi longè fœlicius ijdem
Quàm priùs, in te Chriſte renaſcimur atque nouamur.

Secundum & vltimum.
Euchariſtia.

Myſticus ille cibus (Græci dixêre Synaxin)
Qui panis, viniq́ palàm ſub imagine Chriſtum
Ipſum præſentem verè exhibet, intima noſtri
Viſcera cœleſti ſaginat, & educat eſca,
Inq́ deo reddit vegetos, & reddit adultos.

De Matrimonio.

Munere coniugij nati hunc prodimus in orbem,
Vſque adeò pulchri, pulcherrima portio mundi.

De Pœnitentia.

Si quem forte deo capitalis reddidit hoſtem
Noxia, continuò Metanœa medebitur illi:
Reſtituet lapſum, reſciſſaq́ fœdera rurſum
Sarciet, offenſi placabit numinis iram,
Commiſſi modò pœniteat, pigeatq́ nocentem,
Iſq́ volens peragat præſcripta piamina culpæ.

Duo

Amor Dei.

Hæc eſt indubitata fides,cui pectore certo
Nixus, amabo patrem ſuper omnia cunctipotētem,
Qui me condideritq́; , & in hunc produxerit orbem.
Rurſus amore pari dominum complectar IESVM,
Qui nos aſſeruit,pretioq́; redemit amico.
Spiritum item ſanctum,qui me ſine fine, benigno
Afflatu fouet,atque animi penetralia ditans
Dotibus arcanis,vitali recreat aura.
Atque hic ternio ſanctus, & omni laude ferendus,
Toto corde mihi,tota de mente ſupremis
Viribus,obſequio,meritoq́; coletur honore.
Hunc vnum reuerebor, & hoc ſimul omnis in vno
Spes mea figetur,hoc omnia metior vno.
Hic propter ſeſe mihi ſemper amabitur vnus.

Amor ſui.

Poſt hunc haud alia ratione, ac nomine charus
Ipſe mihi fuero, niſi quatenùs omnis in illum
Ille mei referatur amor,fontemq́; reuiſat.

Fuga peccati.

Culpam præterea fugiam pro viribus omnem,
Præcipuè capitale tamen vitauero crimen,
Quod necat,atque animam lethali vulnerat ictu.

Superbia,Inuidia,Ira.

Ne faſtu tumeam,ne vel liuore maligno
Torquear,aut bili rapiar feruente,cauebo.

Gula,Luxuria,pigritia.

Ne vel ſpurca libido, vel inſatiabilis aluus

Imperet enitar, vel turpis inertia vincat.

Auaritia.

Ne nunquam ſaturanda fames me vexet habendi,
Plus ſatis vt cupiam fallacis munera mundi.

Fuga malorum hominum.

Improba peſtiferi fugiam commercia cœtus
Omnia, ſummo animi conatu, proq́; virili.

Studium pietatis.

Atque huc incumbam neruis, ac pectore toto,
Vt magis, atque magis ſuperet mihi gratia virtus,
Augeſcatq́; piæ diuina ſcientia menti.

Deprecatio.

Orabo, ſuperoſq́; precum libamine puro
Placare adnitar, cùm tempore ſedulus omni,
Tùm verò eximiè, quoties lux feſta recurret.

Frugalitas victus.

Frugales epulæ ſemper, menſæq́; placebit
Sobria mundities, & auari neſcia luxus.

Ieiunium.

Seruabo reuerens, quoties ieiunia nobis
Indicit certis eccleſia ſancta diebus.

Mentis cuſtodia.

Sancta vti ſint mihi ſecreta penetralia mentis,
Ne quid eò ſubeat fœdùmuè nocenſuè, ſtudebo.

Linguæ cuſtodia.

Ne temere iuret, ne vnquam mendacia promat,
Turpia ne dictu dicat mea lingua, cauebo.

Manus cuſtodia.

A furto cohibebo manus nec ad vlla minuta

Viſcatos mittam digitos,& ſi quid ademptum
Cuiquam erit,id domino properabo reddere iuſto.

Reſtitutio rei fortè repertæ.

Id quoque reſtituam, ſi quid mihi fortè repertũ eſt;
Me penes haud patiar prudens aliena morari.

Amor proximi.

Nec ſecùs, atque mihi ſum charus, amabitur omnis
Proximus. Eſt autem, ni fallor, proximus ille,
Quiſquis homo eſt, at ſic vt amor referatur amici
Ad Chriſtum, vitamq́; piam, veramque ſalutem.
Huic igitur, fuerit quoties opus, atque neceſſe,
Sedulus officio corpusq́; animumq́; iuuabo:
Vt mihi ſuccurri cupiam, ſi forſan egerem.
Id tamen imprimis præſtabo vtrique parenti,
Per quos viſibili hoc naſci mihi contigit orbe.
Tum præceptori qui me erudit inſtituitq́;
Morigerus fuero, ac merito reuerebor honore.
Ac rurſus dulciſq́; ſcholæ, ſtudijq́; ſodales
Semper (vti par eſt) ſyncero amplectar amore.

Aſſidua confeſſio.

Si quando crimen fuero prolapſus in vllum,
Protinus enitar, pura vt confeſſio lapſum
Erigat, ac iuſta tergatur noxia pœna.

Sumptio corporis Chriſti in vita.

Aſt vbi ſacrati me ad corporis atque cruoris
Cœleſtes epulas, pietaſq́;, dieſq́; vocabit,
Illotis manibus metuens accedere, pectus
Antè meum, quanta cura, ſtudioq́; licebit,
Purgabo maculis, virtutum ornabo nitelis.

Morbus.

Porrò vbi fatalis iam terminus ingruet æui,
Extremumq́ diem cùm morbus adeſſe monebit
Maturè ſacramentis me armare ſtudebo,
Atq́ his muneribus, quæ eccleſia ſancta miniſtrat
Chriſtigenis: reteget confeſſio crimina vitæ
Sacrifico, ſumam Chriſti venerabile corpus.
Hoc fac, & viues.

RODOLPHVS AGRICOLA, IO. AGRICOLÆ, SVO FRATRI S.D.

NIHIL habeo, mi frater, quod vel ego aptius tibi pro noſtra neceſſitudine, vt qui frater ſim tuus, afferre poſſim, vel tu potius pro tua ætate, vt qui primæ iuuentæ ſpatia ingrederis, ex me expectare debeas, quàm vt vndecunque poſſim, ea tradam tibi, quibus & eruditione ornatior, & vita melior euadas. Idq́ dignum ſtudijs meis, dignum amore noſtro arbitror munus, ea parare tibi, quorum vſus non tempore intercidat, non caſibus obnoxius ſit, ſed quẽadmodum natura perpetuo nos deuinxit pignore, ita illa quoque, quæ à me accipis, ſolida perinde ſint, perpetuoq́ tibi adiumento futura. Quod ſi pulchrè apud Poëtam ille monuiſſe filium videtur, qui inquit.

Diſce puer virtutem ex me, verumq́ laborem,

Fortunam ex alijs: & ille quidem, cuius omnis conatus pendebat ex fortuna, omnis ad fortunam labor dirigebatur, non immeritò virtutis ego tibi hortamenta colligam, qui vitam hactenus eis impendi ſtudijs, quæ vera, certiſſimaq́; ad virtutem ducunt via, quæq́; in rebus humanis, quid expetendum ſit, quid fugiendum, quid rectè, ſecúſue fiat, veluti in ſpeculo conſpiciendum nobis, conſiderandumq́; proponunt. Cum ſint autem permulta, quæ ad vitæ pertineant inſtitutionem, Græcis, Latiniſq́; literis conſcripta, egregia in primis, & admirabilis Iſocratis ad Demonicum Paræneſis mihi videtur. Etenim ea ſuauitas eſt dicendi, is ornatus, & vt ita dicam, ſculptura orationis, tanta præterea maieſtas, vtilitas, decor præceptorũ, vt ſi quemadmodum pugiles meditatos quoſdam nodos, nexuſq́; habent, quibus in certamine ſubito, vel non cogitantes etiam vtantur, ita nos quoque oporteat certa quædam, & ad manum depoſita vitæ habere præcepta, quæ omnes noſtras, velut ad filum, dirigant actiones, quorumq́; tenax infixa mentibus noſtris memoria, recti nos limitem egredi vbiq́; vetet: hic libellus aptus vel maximè ad hanc rem, atque accommodatus mihi videtur. Eum itaquè in Latinum ſermonem è Græco conuerti, rem ſcrupuloſam conatus, vt numeros quoq́; quorum ille fuit obſeruantiſſimus, & ſchemata, vel (vt nos dicimus) exornationes orationis, quoad poſſem, imitarer. Per ſimiliter enim cadẽtia, & deſinentia & æquata, & contrapoſita, & reliquos id genus ornatus, voluitur oratio. Quorum vt ſtudioſus præcipuè Gorgias

Leontinus, præceptor ipſius, alijq́ ætatis illius ſophiſtæ fuerunt, ita diligentior ipſe, vt ſecuti ipſum, non aſſectati viderentur. Hunc ergo legendum tibi etiã atque etiam, & ad verbum quoque ediſcendum cẽſeo, ſemperq́ velut ante oculos, tanquam regulam quandam, vitæq́ præſcriptum habendum. Ita fiet, vt non ſolum inſtruat os tuum, verùm animum quoque emendet. Quemadmodum enim ad doctrinam præcipuum eſt, intelligere quæ legas, ita ad virtutem maximum facere, quæ intelligas.

¶ *ISOCRATIS AD DEMONIcum Paræneſis, per Rodolphum Agricolam è Græco in Latinum ſermonem traducta.*

IN multis Demonice rebus, multũ inuenimus diſtantes bonorũ mentes, atq́ malorũ cogitationes, multò verò maximũ accipere diſcrimen circa mutuam cõſuetudinem, vitæ. Hi enim præſentes ſolùm amicos venerãtur, alij eos quoq́, qui longè abſunt, beneuolẽtia proſequuntur. Ac malorum quidem amicitias tempus exiguum diſſoluit, at bonorum, ne omnis quidem æui tractus extinguit. Quum putem igitur eos, qui gloriam expetunt, quiq́ ſuos eruditioni conatus deſtinant, bonos, & nequaquam malos decere ſectari, hãc orationem dono

tibi miſi, indiciũ meæ erga te beneuolentiæ, ſignũq́; cũ Hipponico familiaritatis. Decet enim liberos quēadmodum facultatum, ita amicitiæ quoquè paternæ hæreditatem ſuſcipere. Video autem, & occaſionem nobis conuenientem, & præſentis nos oportunitatem temporis adiuuantem. Tu enim erudiri cupis, ego erudire alios adnitor. Tu ſapientiæ ſtudio adhuc teneris, ego deditos illi recta via deduco. Quicunque autem adhortatorias ad amicos ſuos orationes conſcribunt, pulchrum illi quidem opus aſſumũt, non tamen circa id, quod eſt in Philoſophia præſtantiſſimũ, laborant. Qui verò adoleſcentibus demonſtrant, nõ ea, quibus vehementiam in dicendo conſequantur, ſed quo pacto vita, moribusq́; induſtrij fiant, tantò magis, quàm illi audientibus proſunt, quãtum intereſt, quòd illi ad ſola ipſos verba confirmant, hi verò ipſorum quoque facta emendant. Quamobrem nos non exhortationem tibi parantes, ſed inſtitutionem tibi ſcribentes, pergemus noſtri te conſilij participem facere, quas res oporteat adoleſcentes deſiderare, & quæ rurſus opera vitare, qualibꝰ item hominibus ſe cõiungere, & quomodo ſuam ipſorũ vitam inſtituere. Quicunque enim vitæ curſum hoc itinere fecerunt, hi ſoli ad ipſam virtutem ingenuè adire potuerunt, qua non res honeſtior, non conſtantior eſt vlla. Pulchritudo enim vel valetudine perit, vel tempore flacceſcit. Diuitiæ vitiorum ſunt potiùs, quàm integritatis miniſtræ, facultatem nempe deſidiæ præbentes & ad voluptatem iuuenes excitantes. Robur prudentiæ coniunctum profuit, ſine illa verò

ſæpius eum, quid id habet, offẽdit, et corpora quidem
eorum qui ſe exercent, adornat, induſtriam verò
mentis obſcurat. Virtutis autem poſſeſſio, quorum
bona fide mentibus ipſa coaluerit, ſola cõſeneſcit, di-
uitijs potior, vtiliorq́; generis ſplendore, quæq́; fieri
nequeunt ab alijs, illa ſuis viribus ſubdens, & multi-
tudini metuenda conſtanter expectans, deſidiam de-
ducens, laborem laudem arbitratur. Hoc cognitu
perfacile eſt ex gloria certaminum Herculis, ope-
rumq́; à Theſeo geſtorum, quibus morum præſtantia
tantũ laudis inſigne operibus adiecit, vt omnis tem-
porum poſteritas rebus, quas geſſerunt, offundere ne-
quierit obliuionẽ. Sed & tu quoq; memor patris tui
viuendi ſectæ, nónne habebis pulchrum, & domeſti-
cum eorum, quæ à me tibi dicentur, exemplum? Ne-
què enim parui virtutem faciens, neq; ſocordiæ de-
ditus, egit ætatem, ſed corpus laboribus exercebat,
animi pericula ſubibat, neque extra modum diuitias
expetebat, ſed præſentibus quidem fruebatur bonis,
veluti mortalis, gerebatq́; curam futurorum, velut
immortalis. Neque verò contemptè vitam inſtitue-
rat, ſed elegans erat, & magnificus, ſimulq́; expoſi-
tus amicis. Impenſiùs laudabat officio ipſum proſe-
quentes, quàm generis ſibi neceſſitudine deuinctos.
Perſuadebant enim multò ad amicitiam efficaciorẽ
eſſe naturam lege, mores genere, electionem neceſſi-
tate. Tempꝰ enim inpræſentia nos deficeret, ſi omnes
illius actiones enumerare pergamꝰ, exactéque de illis
nobis alio erit loco diſſerendum. Nunc ſignum quod-
dam Hipponici ſuſtulimus naturæ, ad quem velut

exemplar vitam formes oportet, legémque tibi mores illius putes, & imitatorem te æmulumque virtutis paternæ, præbeas. Turpe namque fuerit, pictores pulcherrima quæque exprimere animantium, & liberos non imitari induſtriam parentum. Exiſtimes autem nullum ita pugilem contra aduerſarios ſuos decere militare, ſicut te conſiderare, quo pacto cum patris tui ratione viuendi decertes. Fieri autem non poteſt, vt animum quiſquam taliter formet, niſi multis antè, honeſtisq́ præceptis fuerit expolit⁹. Corpora namque moderatis laboribus, anim⁹ verò actionibus honeſtis roboratur. Experiar igitur breuiter ea tibi exhibere, quibus obſeruandis, in vita plurimum videaris virtuti additurus & gloriam cunctos apud homines conſequuturus.

PRimùm quidē piè diuina colas, nō ſolum ſacrificans, verùm etiam, quod iuràris, præſtans. Illud enim affluentiæ opum eſt ſignum, hoc morum probitatis indicium,

Numen venerare ſemper quidem, præſertim quod ciuitas. Sic enim ſimul videberis ſacra deo facere, legibusq́ obtemperare.

Talem te exhibeas erga parentes, quales exhibere ſe tibi voles ex te progenitos.

Firma exercitationibus te corporis, non ijs, quæ robori, ſed quæ ſanitati conducunt. Id aſſequêris, ſi deſinens à labore, tolerando adhuc labori ſufficies.

Neque in riſum procliuis eſſe velis, neque in verba fidens: Illud enim ſtulti eſt, iſtud furentis.

Quæ

Quæ factu turpia ſunt, ne dictu quidē putes honeſta. Fac aſſueſcas non triſtis eſſe, ſed cogitabundus. Propter illud enim ferox, propter hoc prouidus eſſe crederis. Putes inprimis decere te modeſtiam, pudorem, iuſtitiam, temperantiam. Iſtis enim omnibus, contineri probitas adoleſcētium videtur. Neque latiturum te, ſi turpe quippiam feceris, ſperes. Vt enim alios celes, teipſum tamen conſcium habebis.

Deum time, parētes honora, amicos reuerere, legibus obedi, voluptates ſectare gloriæ iunctas. Oblectatione enim cum honeſtate nihil eſt melius, ſine illa verò nihil eſt peius.

Obtrectationes deuites, tametſi fuerint falſæ. Vulgus enim veritatem ignorat, opinionemque potius ſpectat.

Sic facito cūcta, velut neminē celaturus. Tametſi enim parumper occultes, poſteà tamen detegêris.

Plurimum tibi opinionis adiunges, ſi appareat ea te non facere, quæ, ſi fuerint ab aliis facta, reprehendas. Si cupidè didiceris, multa quoque diſces. Quorum habes doctrinā, ea meditationū cuſtodias curis. At quæ neſcis, ea præceptis adiunge doctrinis. Æquè namque turpe eſt, eum, qui vtilem audit orationem, non addiſcere, & cui datur ab amicis munus aliquod, non recipere.

Vitæ otium ſtudio percipiendæ eruditionis impende. Sic enim difficulter ab aliis inuenta, facile tibi percipere continget. Puta multitudinem præceptionum multis opibus eſſe potiorem: Iſtæ enim celeriter dilabuntur, illæ in omne permanent tempus. Solo enim rerum omnium immortalis eſt ſapientia.

Ne pigeat longum facere iter ad eos, qui conducibile ſe aliquid docere profitentur. Turpe namque fuerit mercatores tanta tranſire maria, quo cumulatiores ſuas opes efficiant, adoleſcentes verò ne terra quidem ſuſtinere proficiſci aliquò, quatenus meliorem ſuam faciant mentem.

Moribus fac vt ſis comis, verbis autem affabilis. Eſt autem comitatis, benignè obuios appellare, affabilitatis, familiariter cum ipſis verba cõmunicare.

Benignum te præbeas cunctis, optimis autem vtaris, ſic & illis inimicus non eris, & iſtis amicus fies.

Neque crebrò conuenias eoſdem, neque diu cum eis agas de eiſdem. Sacietas enim eſt omnium.

Exerce ſpontaneis teipſum laboribus, vt adactos quoque perferre queas.

A quibus turpe eſt animum vinci, eorum omnium tẽperantiã exerce, lucri, iræ, voluptatis, doloris. Id autem continget, ſi lucrum putaueris id quo gloriam augeas, non quo diuitijs addas.

In ira, ſi talis ſis aduerſus peccantes quales delinquenti tibi eſſe alios velles: in iucũdis, ſi turpe putaueris, ſeruis te tuis imperare, voluptatibus vero ſeruire: in aduerſis, ſi alienas reſpicias calamitates, tibiquè, quòd homo ſis, in memoriam ſubinde deducas

Verborum magis, quàm pecuniarum depoſita tuere Decet nanq; viros iureiurãdo ſe fideliores præſtare.

Conſentaneum puta perinde malis non credere, quemadmodum fidem bonis habere,

Quæ nolis efferri, nemini dixeris, niſi tantũdẽ expedit ea taceri, & tibi dicenti, & illis qui audierũt.

Iuſiurandum adactum propter duas accipito cauſas, vel vt teipſum turpi crimine exoluas, vel vt amicos tuos in magnis periculis ſerues: Pecuniarum autem gratia nullum numen iuraueris. Videberis enim alijs peierare, alijs pecuniarum cupidus eſſe.

Nullum fac amicum, niſi exploraueris ante, quo pacto prioribus ſit vſus amicis. Spera nanque ipſum erga te futurum talem, qualis & erga illos fuit.

Tardè fias amicus. Factus autem da operam vt permaneas. Tantundem enim dedecoris eſt, & nullum amicũ habere, & crebros ſubinde amicos mutare.

Neque cum damno amicos probes, nec inexpertus ipſorum eſſe velis. Hoc autem facies, ſi & cùm nullius indigeas, te ſimules indigere, & illa quæ vulgari nihil referat, velut occultanda cõcredas. Deceptus enim opinione, nihil offendes. Non deceptus, mores illorum rebus fictis noſces. Amicos proba, & ex vitæ aduerſitate, & ex periculorum ſocietate. Aurum enim igne perſpicimus, amicos verò inter aduerſa cognoſcimus.

Amicis hoc pacto vtêris commodiſſimè, ſi non, vt ab eis rogeris, expectes, ſed pollicens vltrò ipſis in tẽpore ſuccurras.

Æquè putes turpe, & ab inimicis ſuperari iniurijs, & ab amicis ſuperari beneficijs.

In familiaritate proba non ſolùm malis tuis indolentes, verumetiam bonis non inuidentes. Multos enim, qui cum infœlicibus mœrent, proſperitatis illorum inuidia torquet.

Abſentiũ amicorum fac memineris apud præſentes, vt rationem etiam iſtorum quoque abſentium habere videaris.

Circa veſtitum elegans, non ſplendidus eſſe velis. Eſt autem elegantis quidem, magnificum, ſplendidi verò eſſe profuſum. Ama rerum non immẽſam poſſeſſionem, ſed moderatam perfruitionem.

Contemne diuitiarũ ſtudio occupatos, atque iis, quæ habent, vti neſcientes. Simile nanque contingit illis, quod equum poſſidenti bonum, & equitare neſcienti.

Adnitere diuitias tibi, pecunias ſcilicet, atque poſſeſſiones apparare. Sunt autem pecuniæ illorum, qui rectè ipſis frui ſciunt, poſſeſſiones, qui ipſis vti queunt.

Dilige quas habes facultates, duas ob cauſas, vt & magnum aliquid damnum reſarcire, & amicis probis laborantibus poſſis opem ferre. Ad reliquum vitæ vſum non plus æquo, ſed moderatè iſta concupiſce.

Amplectere quidem præſentia quæraſq; meliora. Nulli calamitatem exprobrâris. Communis enim eſt fortuna, futurum incertum.

Bonis benefac. Honeſtus enim theſaurus eſt gratia, quæ à bono viro debetur.

Si malis benefacias, ſimile tibi continget, quod illis qui alienos canes paſcunt. Illi enim danti, ſicut temerè accurrenti, allatrant. Mali quoque eos, qui proſunt, ſicut qui nocent, ſimiliter offendunt.

Adulantes aduerſare perinde, atque fallentes.

Vtrique

Vtrique enim, cùm eis fides habetur, iniuria afficiũt eos, qui ſibi crediderunt.

Si amplexꝰ fueris amicos, qui ad peſſima gratificantur, non habebis vnquàm, qui tibi ad ea quæ ſunt optima, ſequenda aſſiſtant.

Comem te præbeas eis, quibuſcum conuerſaris, & non inſolentem. Superborum enim faſtum ſerui quoque perferunt. At morum comitatem cuncti benigniter acceptant.

Eris autem comis, ſi neque iurgator ſis, neq; implacidus, neq; cum omnibus contendas, neque iræ eorũ, cum quibus agis, celeriter occurras, neque ſi iniuſtè quidem fuerint irati, ſed efferueſcentibus concedas, deinde ipſos, vbi relanguerit ira, reprehendas. Neque inter ridicula ſerijs, neq; inter ſeria ridiculis gaudeas. Intempeſtiuum enim vbique eſt moleſtum. Neq; ingratè gratiam ineas, quod multis euenit, qui faciunt quidem, ſed ægrè tamen amicis inſeruiunt. Neque cupidus fueris, vel culpandi, quia graue eſt, vel caſtigandi, quia eſt acerbum.

Imprimis caue tibi à potandi conſuetudine. Quòd ſi quãdo tulerit tempus, ante ebrietatem ſurge. Cùm fuerit mens vino corrupta, patitur idem, quod currus ſolent, qui ſuos effuderunt aurigas. Illi namque nullo ordine ſuis deſtituti rectoribus, feruntur. Animus quoque plurima peccat, ratione ſubuerſa.

Immortalia ſentias, magnitudinem animi præ te ferendo, mortaliũ verò, moderatè præſentibus perfruendo.

Tanto modeſtiam meliorẽ immodeſtia putes, quòd

tum

tũ eſt quòd alia quidem omnia peruerſe facta, lucro ſunt eis qui illa admittunt. Sola autem immodeſtia damno afficit eam habentes. Plerùmque enim, quos verbis offenderunt, illis rebus pœnas luunt.

Quorum conciliare tibi amicitiã velis, boni quippiam de eis prædices apud illos, qui ſunt renuntiaturi. Principium enim amicitiæ, laus eſt, inimicitiæ vituperium.

Quum conſulis præterita ſumas in exemplum futurorum. Latens enim, ex eo quod apertum eſt, expeditiſſimè poteris cognoſcere.

Delibera diu, celeriter verò cõfice, quod decreuiſti

Optimum puta, cõtingere nobis à deo proſperitatem: è nobis ipſis prudentiam.

Quibus de rebus liberè proloqui te pudet, viſq́; cum amicis aliquibus de eis communicare, verbis velut de alieno negotio vtere. Sic enim & illorum ſententiam noſces, teq́; ipſum haud quaquam manifeſtus reddes.

Quum ſuper tuis rebus aliquem in conſilium tibi aſſumes, conſidera primum, quo pacto ſuas ipſe res geſſerit. Qui enim male adminiſtrauit res ſuas, nunquàm bene conſulet in alienis.

Ita poteris maxime ad conſulendum excitari, ſi calamitates, quas affert temeritas, ſpectes Sanitatis namque tunc præcipuè curam habemus, cùm valetudinis aduerſæ dolorum recordamur.

Regum imitare mores, illorumq́; vitæ rationẽ ſectare. Videberis enim amplecti illos, vel æmulari. Itaq́; apud multitudinẽ tibi maiorem continget: laudem

dem aſſequi, & conſtãtiore regum beneuolentia perfrui.

Obſequere legibus, quas reges ſtatuunt. Firmiſſimam tamen legem, mores illorum putes. Sicut enim, qui rem publicam gubernat, opus habet populum obſeruare: ita ſub principatu viuentem, maxime regem decet honorare.

Magiſtratu præditus, nemine ad obeunda miniſteria malo vtere. Quæ enim ille deliquerit, eorum in te culpa referetur.

Ex publicis adminiſtrationibus abeas, non opibus cumulatior, ſed gloria honeſtior. Multis enim opibus præſtantior eſt multitudinis laus.

Nullam rem inhoneſtam, neque dicto, neque facto iuueris. Videberis enim ipſe talia facere, qualia facientes alios tueris.

Sic te compara, vt aliis ſuperior eſſe poſſis. Sis tamen æquo contentus, vt iuſtitiam videaris expetere non propter imbecillitatem, ſed propter æquitatem.

Elige iuſtam potius paupertatem, quam diuitias iniuſtas. Tanto enim præſtantior eſt opibus iuſtitia, vt illæ ſolis diuitibus proſint, hæc vero defunctis etiam gloriam præſtet: & illæ paſſim improbis cõtingãt, hæc malis prorſus ſit inacceſſa.

Neminem tibi iunxeris eorum, quibus iniuſtitia lucro eſt, ſed potius eos, qui propter iuſtitiam ferunt iacturas. Iuſti enim etſi nulla alia re ſuperant iniuſtos, honeſta tamen ſpe ipſos antecellunt.

Omnium curam gere, quæ ad vitam pertinent.

Maxi-

Maximeq́ omnium, prouidētiam tui ipſius exerce. Maximū enim in minimo eſt, mens bona in humano corpore.

Operam da, vt ſis corpore laborum patiens, animo ſapientiæ appetēs, vt illo perficere poſſis decreta, hoc decernere facienda.

Quicquid dicturus es, prius apud animū tuū expende. Multorū enim cogitationē lingua præcurrit.

Puta rerū humanarū nihil eſſe firmū. Ita nec in ꝓſperis lætitia geſties, nec in aduerſis dolore cōcides.

Duo tibi tempora ad dicendum deputa, vel cùm ſint aliqua, de quibus exploratum habeas, vel de quibus dicere eſt neceſſe. In ſolis enim iſtis potior eſt ſilentio ſermo, in reliquis, melius fuerit tacere quàm loqui.

Gaude, cum tibi contigerint bona, moderateq́ dole, vbi inciderint mala, neutrius tamē animi in aliјs eſſe velis manifeſtus. Abſurdum enim eſt, reconditas in domibus opes aſſeruare, & cogitationem in propatulo poſitam circumferre.

Magis dedecus vites, quàm periculum. Oportet enim malis formidabilem eſſe finem vitæ, probis verò vitam cum turpitudine coniunctam.

Conare in primis vitam in tuto collocare. Quod ſi tamen contigerit in periculum te deuocari, quære in bello ſalutem cum honeſta opinione, & non cum pudenda fama. Mori nanque cunctis prouidentia decreuit. Sed honeſtè vita decedere, id bonis tantùm viris proprium natura conceſſit.

Nec mirum tibi videatur, ſi multa, quæ diximus,

haud

haudquaquam præſenti tuæ conueniunt ætati. Non enim id me latebat, ſed ſtatui eadem opera & præſentis vitæ conſilium tibi proferre, & futuri temporis monita relinquere, quæ quanto tibi ſint vſui futura, facilè cognoſcas. Qui verò tibi cum beneuolentia conſulat, difficulter conſequêris. Vt ergo reliqua non ex alio requiras, ſed hinc, velut ex ærario proferas, decreui nihil eorum prætermittere, quæcũque tibi poſſim in cõſilium afferre. Gratiã autem habeo deo ingentem, ſiquam de te concepi, nõ me fallat opinio. Pleroſq; enim videmus, vt cibis iucũdiſſimis potiùs, quàm ſaluberrimis delectari: ita ſeducẽtibus a vero amicis potiùs accedere, quàm illis, qui ad meliora hortentur. Te verò puto contrà inſtituiſſe pergere iudicium mihi tuum, circa reliquum vitæ cultum induſtriam ſumẽs. Qui enim rectiſſima ſibi ipſe agere indicit, cõſentaneum eſt eum aliorum ad virtutem exhortantium monita, non ſegniter amplecti. Præcipuè excitabit vt rerum honeſtarum amore tenearis, ſi pſpexeris, quod ex ijs voluptates perquàm legitime habeamus. In ſocordia nãque, ſatiãdarumq; libidinum ſtudio continuò ſunt labores voluptatibus adiuncti. Enixus verò ad virtutem conatus, modeſtaq; vitæ inſtitutio ſynceras ſemper, certioreſq; referunt oblectationes. Et illic quidẽ gauiſi primùm poſteà dolemus: hîc, poſt laborẽ voluptates capim⁹. In cunctis autem rebus ita principij meminimus, quemadmodũ exitus ſenſu mouemur. Plurima enim in vita non propter res ipſas agimus, ſed conſequentiũ gratia elaboramus. Cogita autem quòd malis cõ-

uenit paſſim, quicquid obuiũ eſt agere. Hanc enim protinùs vitæ ſibi regulam præſcripſerunt. Bonos verò oportet nequaquam virtutẽ negligere, vel in multorum incurrere repræhenſiones. Cuncti enim non perinde oderunt eos, qui ſe fallunt, ſicut qui probos ſe eſſe iactant, nullaq́; in re vulgo ſunt præferẽdi. Rectè quidem. Nam ſi eos, qui ſolis verbis fraudẽ ſtruunt, improbamus: quomodo eos qui tota aberrant vita, non aſpernandos putabimus? Meritoq́; credimus iſtos nõ ſolùm in ſeipſos delinquere, ſed & animi ſui eſſe proditores. Ipſe enim opes gloriamq́; & amicos peperit. Illi verò ſeipſos indignos hac ſua fœlicitate fecerunt. Quòd ſi oportet eum qui mortalis ſit, ſcrutari coniectura cœleſtium mentem, arbitror in familiariſſimis ſuis maximè oſtendiſſe, quo modo bonis ſint malisq́; affecti hominibus. Iupiter enim Herculem, & Tantalum genuit, quemadmodum fabulæ tradunt, cunctiq́; credunt, & illum quidem propter virtutem immortalitate donauit, hunc propter improbitatẽ grauiſſimis calamitatibus oppreſſit. Quibus vtentem exemplis expetere decet honeſtatem. & non modò his, quæ nos diximus, ſed ex poëtis pulcherrimũ quodque ediſcere, & reliquos eruditos, ſiquid dixerunt vtile, ſcrutari. Quemadmodum enim videmus apẽ omnibus floſculis inſidentem, & de vnoquoque optima carpentem: ita oportet, qui vitæ diſciplinam expetunt, nullius rei rudes eſſe, & vndiq́;, quæ ſunt vtilia, colligere. Vix enim quis, hac diligentia, naturæ poterit errata ſuperare.

FINIS.

DICTA PERIANDRI, QVORVM Interpretationẽ ſupra poſuimus. Eraſ. Rot. interprete.

Πᾶσιν ἄρεσκε.
Καλὸν ἡσυχία
Ἐπισφαλὲς προπέτεια.
Αἱ μὲν ἡδόναι θνηταὶ
Αἱ δὲ τιμαὶ ἀθάνατοι
Φίλοις ἀτυχοῦσιν ὁ αὐτὸς ἴσθι
Κέρδος αἰσχρὸν, κάκιστον
Ὃ ἂν ὁμολογήσεις, ποίει.
Ἀτυχίαν κρύπτε ἵνα μὴ τοὺς ἐχθροὺς εὐφράνῃς.
Αἰσχύνη φῦγε.
Ἀποκρίνου ἐν καιρῷ
Πράττε ἀμεταμέλιτα,
Μηδενὶ φθόνει
Ὀφθαλμῶν κράτει
Τὸ δίκαιον μνοῦ
Εὐεργέτας τίμα
Ἐλπίδας νέμε
Διαβολὴν μίσει
Θρήνῳ μὴ χρῶ
Εὐσεβείας ἔχου
Ἀλήθειαν ἔχου
Πράττε δίκαια
Ὕβριν μίσει
Ἀχουσιν εἶκε
Μὴ ἐπὶ παντὶ λύπου

Ἡδονῆς κράτει
Χάριν ἀπόδος
Ἱκέτας ἐλέει
Υἱοὺς παίδευε
Σοφοῖς χρῶ
Σαυτοῦ μὴ ἀμέλει
Ἔριν μίσει
Ἀγαθοὺς τίμα
Ἄκουε τὰ προσήκοντα
Μὴ ἐπαίρου ἐπὶ δόξῃ
Εὐπροσήγορος γίγνου.
Ἁμαρτὼν μεταβουλεύου
Χρόνου φιλίαν φύλαττε
Πᾶσιν ἀποστρέφου
Εἶκε μεγάλοις
Καιρὸν πρόσμενε
Θνητὰ φρόνει
Ἐπαίνει τὰ καλὰ
Κακίας ἀπέχου
Ὁμόνοιαν δίωκε
Τοὺς ἡγεμόνας φοβοῦ
Μὴ λάλου πρὸς ἡδονὴν
Μὴ πίστευε χρόνῳ
Μυστήριον κρύπτε
Πρεσβύτερον αἰσχύνου
Θνῆσκε ὑπὲρ πατρίδος
Λύπειν φύλαττου

Ἐπὶ

DICTA PERIANDRI.

Εξ ἐυγελῶν γέννα
Ελπιζε ὡς θνητὸς
φείδου ὡς ἀθάνατος
Δωρῶ δοκεῖ χρησίμως
Μὴ ἄρχου ἀδικεῖν.

Επι νεκρῷ μὴ γέλα
φίλοις χρῶ
ζυμβούλευε ἀναιτίως
Εὔφραινε φίλους

Τέλος

DES. ERASMVS ROTERODAmus ſtudioſis. S.

PLurimam quidem gratiam deberi fateor iis, qui bonos auctores vel obſoletos in lucem reuocant, vel deprauatos repurgant, vel obſcuros illuſtrant, verum hoc religionis debetur ſcriptorum monumentis, præſertim vitæ defunctorum, ne permixtis alienis contaminentur: id quod fieri cœptum eſt in Lexicis tum Græcis, tum Latinis. Et in Græco quidem ... lebatur ignoſcendum, eò quòd id quod primum ex Aldi prodijt officina, nullum certum auctorem præ tulerit. Quanquam hic quoque magis ingenium fuerit, notulis diſcernere, quod quiſque adiecerit, vel ob id, ne quis ſua laudis portione fraudetur, vel quo minus ſupini ſint qui apponunt auctarium, dum intelligunt hoc ſuæ famæ periculo fieri. In Calepino minus excuſabiliter idem factum audio. In Perotto verò, vix ferēdum ſit. In cæteris auctoribus, idem audere, piaculum etiam fuerit. Velut ſi quis Gulielmi Budæi Aſſem paſſim aſſutis appendicibus contaminet, an non vir capitis accerſet inquinatorem, & falſi reum peraget? Atqui crimen erit atrocius, vbi libitina ſacrarit opus, nec iam liceat auctori repurgare, quod conſpurcatum eſt. Ac fortaſſe leuius piaculum videtur, quòd id nunc fiat a doctis: verū ſemel receptum exemplum mox vſurpabitur à quibuſlibet in quoſlibet. Itaque dum ſeruitur quæſtui tipographorum, confundentur omnia veterum monumenta, & fient publica, quæ tantis eruditorum vigilijs condita ſunt. In re tam periculoſa ſi dormiunt leges, ſi conniuent principes, ac magiſtratus, certè ſenatus populuſq; Muſarum debet omnibus copijs tam impiam audaciam vel excludere, vel coërcere, & ſi nihil aliud licet, publicis execrationibus deuouere, ſtylorumq; mucronibus confodere.

Αρχὴν ἰάσθαι πολὺ λῷιον ἢ τελευτήν.

In meo Catunculo, in quo mutârant ordinem, leuis eſt iactura. Nec hic tam meum ago negotium, quàm omnium eruditorum, qui ſuis laboribus de publicis ſtudijs bene merentur. Et nihil eſt tam impium, quod non audeat lucri cupiditas, quæ & numinum rebus admolitur manus, nec a mortuorum loculis ſibi temperat. Bene valete, & cauete in tempore.

FINIS

es
eſ
om
nis
e-
m,
re
od
mus
eri.
rē-
i ſi
vir
ro-
ca-
erū
que
en-
eri-
po-
lere,
mq;

me-
ſtu-
itat,
mpe-